

chanka
oichnwa

Kuska yachasunchik

5

Watayuq warmakunapaq

La ciudadana y el ciudadano que queremos

Desarrolla procesos autónomos de aprendizaje.

Se **reconoce** como persona valiosa y se identifica con su cultura en diferentes contextos.

Gestiona proyectos de manera ética.

Interpreta la realidad y toma decisiones con conocimientos matemáticos.

Propicia la vida en democracia comprendiendo los procesos históricos y sociales.

Perfil de egreso

Indaga y comprende el mundo natural y artificial utilizando conocimientos científicos en diálogo con saberes locales.

Se **comunica** en su lengua materna, en castellano como segunda lengua y en inglés como lengua extranjera.

Aprovecha responsablemente las tecnologías.

Comprende y aprecia la dimensión espiritual y religiosa.

Aprecia manifestaciones artístico-culturales y crea proyectos de arte.

Practica una vida activa y saludable.

Currículo
N a c i o n a l

AMH
DIO
HWA

Kuska yachasunchik

5

watayuq warmakunapaq

Perú Suyupi Yachay kamayuq

Simikunapi, Kawsaykunapi, Sapsikunapi Tukuy niraq Yachachina Umalliq

Iskay Simipi Kawsaypura Yachachiy Umalliq

Kuska yachasunchik

Cuaderno de trabajo y folder - inicial 5 años Quechua Chanka

©PERÚ SUYUPI YACHAY KAMAYUQ

Comercio Ñanpi 193 yupayniyuqpi, San Borja Ilaqtapi tarikun

Lima, Perú

Qayana: 615-5800

www.gob.pe/minedu

Cuarta edición, 2020

Tiraje: 7348 ejemplares

Impreso en enero 2021

Ruraq

Marina Llamuja Tapia

Maytukuna allinchaypi yanapakuq

Vilma Espinoza Ccencho

Qichwapa qillqaynin qawaq

Antonio Rodas Antay

Digeibira-DEIB nisqamanta llapan llamkaypi yanapaqkuna

Madeleine Asunción Nuñonca Lupo

Margot Sánchez Peralta

Maytu tupachiq

Rodrigo Vasquez Nuñonca

Siqiq

Moisés Anchahua Huamaní

DEIB nisqapa siqichisqan siqikuna

Allichasqa qawapaq

Javier Ugaz Aguilar

Se terminó de imprimir en enero de 2021 en:

Gráfica Biblos S.A.

Calle Morococha 152 - Surquillo

2020-10163 yupawan Perú Suyupa Hatun Ñawinchana Wasipi churasqa.

Hecho el Depósito Legal en la Biblioteca Nacional del Perú: N° 2020-10163

Kay maytutaqa paqarichiqkunapa mana munayninwanqa manam pipas mirachinmanchu.

Perú suyupi mirachisqa / Impreso en el Perú / *Printed in Peru*

Riqsichikuynin

Ancha kuyasqay warmakuna:

Kay llamkana maytuqa qampaqmi. Paywanmi yachay wasiykipi sumaqta llamkanki.

Yachachiqniykikunam ancha kuyakuq sunqunkuwan kay qillqasqa maytuta ruraraqniku. Tayta mamayki, hatun tayta mamaykikuna, aylluykikunawan ima yanapachikustinmi yachanaykikunata allinta qispichinki. Hinallataqmi yachaqa masiykikunawan kuska, sumaqta llamkaspa, imaymanata yachaykunata yachanayki.

Kay llamkaykunawanmi aswan kawsakuyniykikunamanta yachanki. Aylluykita, Pachamamata ima kuyanki. Rimaykunatapas sumaqta tuqayachinki; hinallataqmi yachapakuq masiykikunawanpas allin kawsayman chayanki.

Chaymantapas kay llamkanawanqa sumaqa kuisqam pukllanki, takinki, llimpinki, siqinki, qillqanki ima. Paywanmi kuska kawsakunki.

Kay sumay maytuchaykiqa.

¡Yachaqa masichaykim, chaymi sumaqllata uywanayki!

¡Allinpuni kachun, sumaqllata llamkanki!

Glosario / Musuq rimaykuna

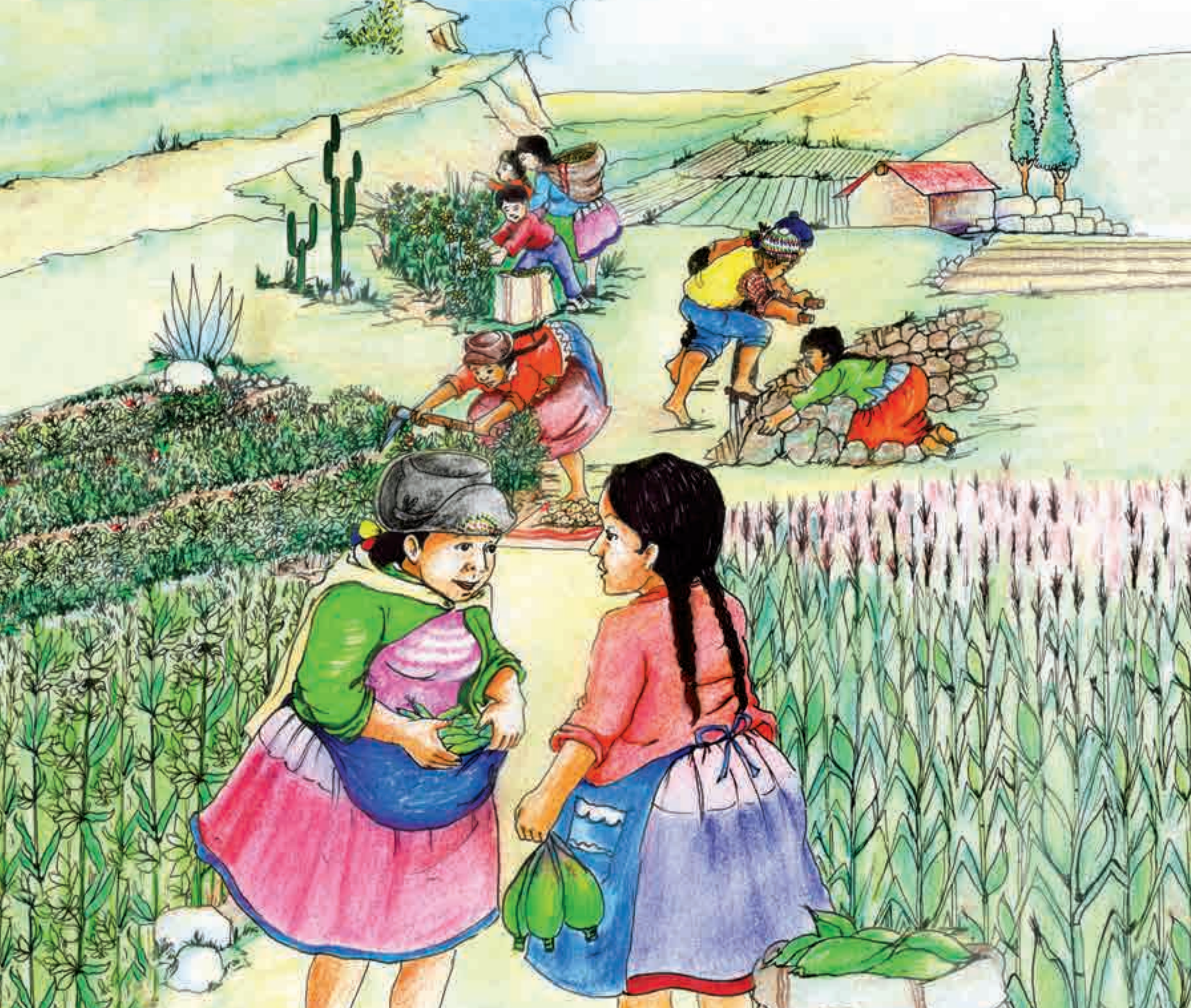
abonar	waniyay / maqyay / wanuchay
abuelo	awilu / taytaku / yuyaq
abuela	hatun mama/mamakucha/ payacha
acomodar la olla en el fogón	tuykuy / churkuy / kamay
alborotar	chaqway / lukuhina ruraq
deprisa, rápido	utqay / wayla
derecha	alliq / paña
envolver	wankiy / aytuy / aytuy
esparcir	maqchiy / maslliy
calentar	qunichiy / quñichiy
cortar	kaptay / kuchuy
hacer	llunkiy / ruray
haciendo	ruraykuna / llamkaykuna
investigar	qatipay / tapuykachakuy
izquierda	ichuq / lluqi

la helada sancocha	yanun / pusllun / qasa yanun / pusullun
marchita	qawisqa / tawisqa
mezclar	chaqrui / pituy
ordena	patachan / ñiqinchan
papa recientemente helada	puquru / llullu chuñu / taqlla
pariente	ayllun / kastan
pelar	chutun / lluchun / chustin / llustin
poesía cantada	harawi / wanka
quemado	kusasqa / rupasqa
regar	parquy / qarpay
reprender	qaqchay / kamiy
resbaladora	sullwa sullwa / suchu suchu / sullwana / suchuna
señalar, marcar	chimpuy / siñalay
tendido	mastarayan / lawsirayan
teñir	tullpuy / kurtiy
uno sobre otro	pataqa / pataray

Atisqaykimanhina
siqikuy, hinaspa sutiykita
qillqay.

Sutiy: _____

Llullu

kawsayninchikkunawan

uywanakusunchik

Sutiy:

Llaqtanchikpi ayriway killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunata tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- Warmakuna yachasqankumanhina willakunku.
- ¿Llullu kawsaykunata pikunataq pallanku?
- Kay killapi, ¿imakunatapiwantaq ruranchik?
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu tupasqa?
- ¿Llullu kawsaykuna pallanapaq yachaykuna yachananchikpaq imatataq rurachwan?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

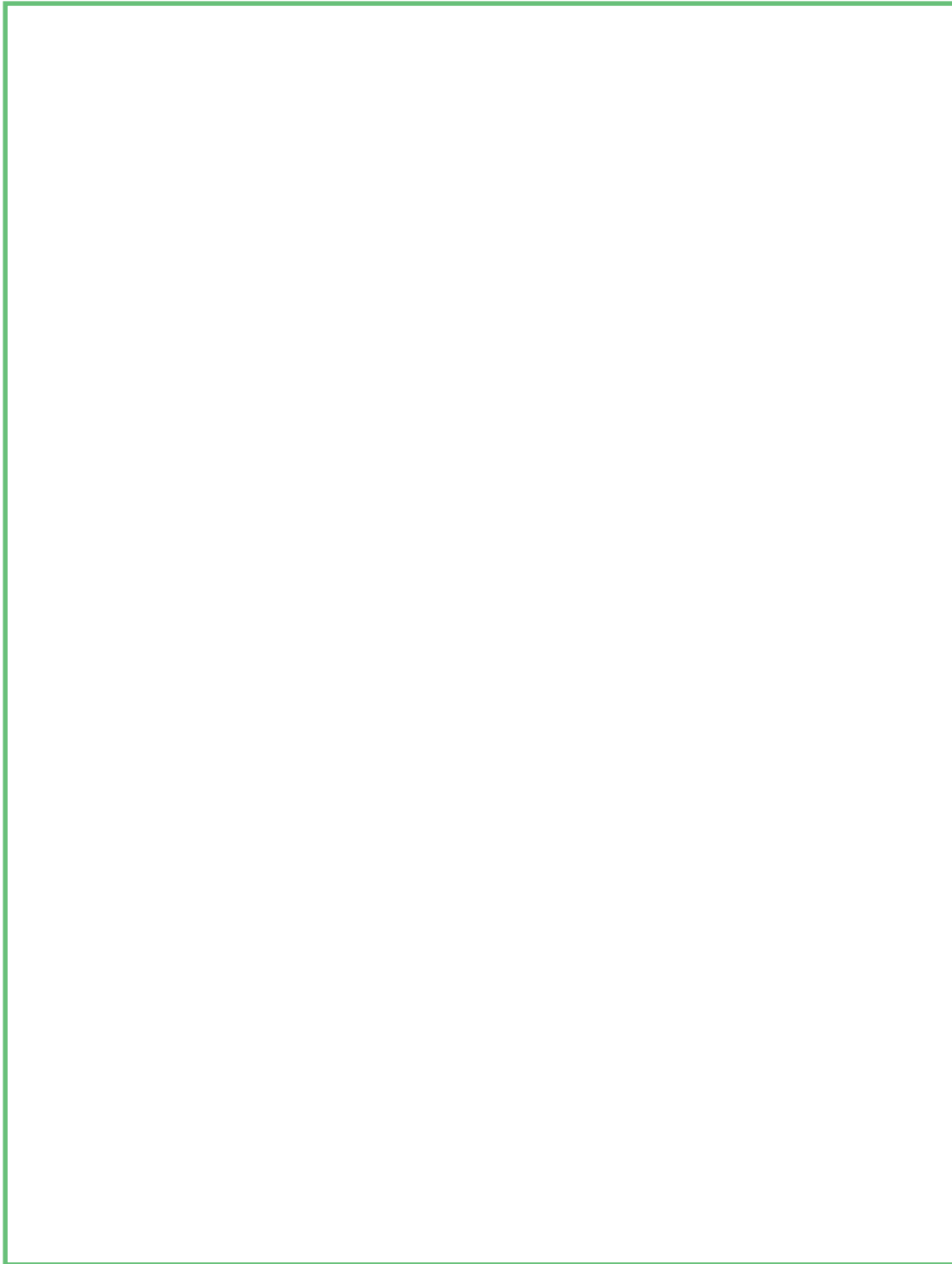
¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaqtaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

- Llamkaykunamanta = ruraykunamanta

Sutiy:

Llullu kawsaykuna rikurimusqanmanta willakuqkunata riqsisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq minkakamun yachaqta willawananchikpaq, imakunam willawanchik llullu kawsay rikurisqanmanta.

Yachaq warmakunaman willan, llullu kawsaypa rikurisqan willakuqkunamanta.

- Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatam yachaq willawarqanchik?
- ¿Imakunam willawanchik llullu kawsay rikurimusqanta?
- ¿Pisqucha imatam willawanchik?
- ¿Mana pisquchakuna willawaptinchik, imaynatataq yachachwan llullu kawsay rikurisqanta?

- ¿Tayta mamayki, huk willakuykunata yachankuchu llullu kawsaykuna rikurimusqanmanta?
- Warmakuna hawaman llusqispa pisquchakunata yachapayaspa pukllanku.
- Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

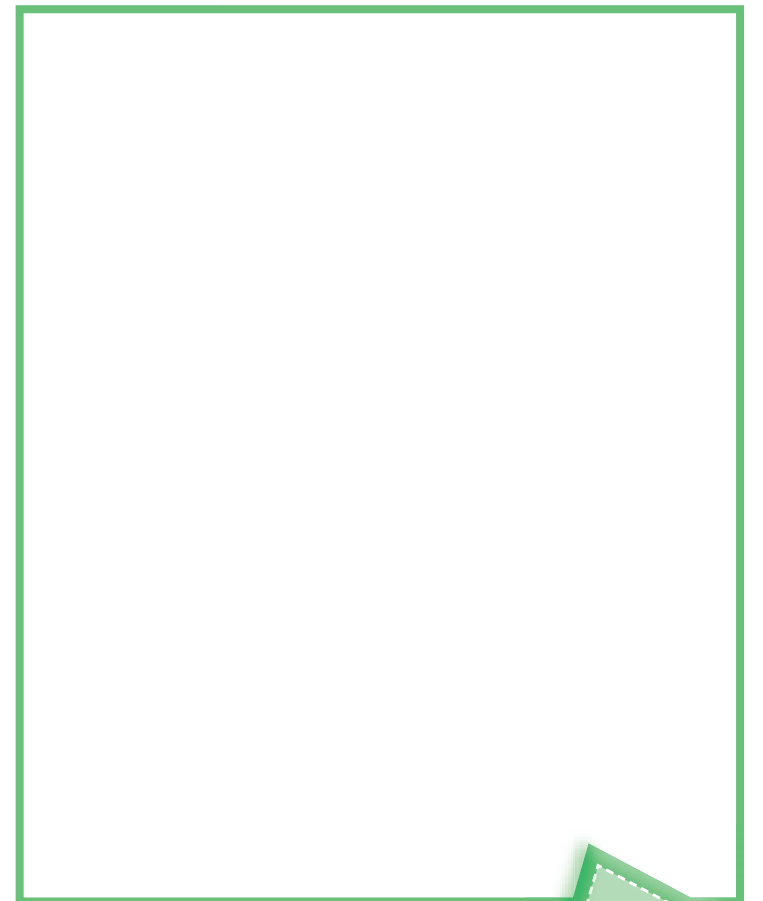
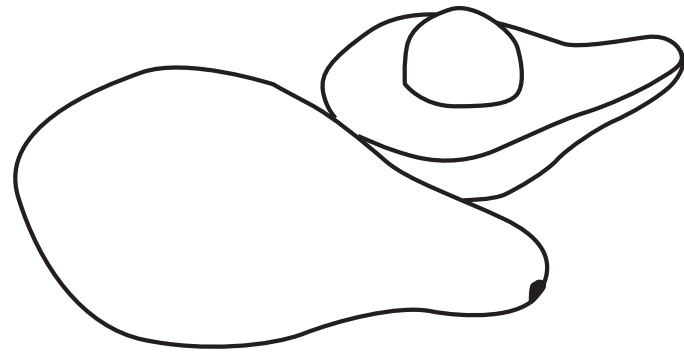
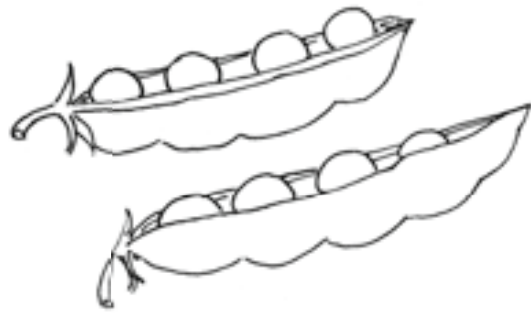
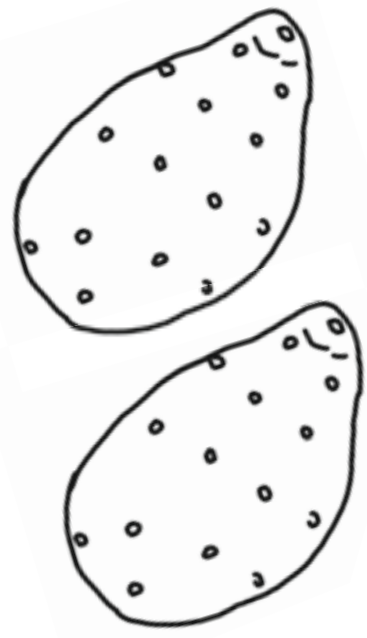
Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Llullu kawsaykuna rikurimusqanmanta, willakuq pisquchata siqispa llimpiy.

Sutiy:

Llullu kawsaykuna pallypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq minkakun llullu kawsay chakrayuqta pallypi yanapakamunankupaq

Chakrayuqpa nisqanmanhina llullu kawsayta allinta qawaspa pallypakunqa

Warmakuna huñunku llikllapi, suysunapi, millqaypi, wayqakunapi, kanastapi; llullu hawasta, alwirhasta, papata, qaywata, huk kawsaykunatapas.

Yachay wasiman kutimuspa samasunchik

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Yachachiq tapun warmakunata

¿Allin chu chay yanapakuy?

¿Yachay wasinchikpi ñuqanchik yanapakusun chikmanchu?

¿Pikunataq yanapakunku?

Chakrayuq ayllu

¿Maypim ruranku?

Llullu kawsay chakrapi

Imakunawantaaq ruranku

Llikllawan, suysunawan, millqaywan, wayqawan, walaywan.

Siqita qawaspa riqsisqayki llullu kawsaykunata llimpispas, huk llullu kawsayta siqiy.

Sutiy:

Llullu kawsaykunata rakisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunapiwan hawaman lluqsispa pukllanku.

Warmi warmakuna, qari warmakuna rakinakunku, yachachiqa alliqninmam churakunku warmi warmakuna. ichuqninmanñataq/lluqinmanñataq qari warmakuna.

Llullu kawsaykuna pallamusqanchikta yuyarisunchik.

Yachachiq: llullu kawsaykuna pallamusqankuta qawachispa tapun ¿Imatataq rurachwan?

Warmakuna akllanku, llullu kawsaykunata, hinaspa sapakamata waqaychanku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatataq rurarqanchik?

- ¿Imapaqtaq akllarqanchik?
- ¿Mana akllasqa imaynataq kanman?
- ¿Imatataq rurachwan rakisqayki kawsaykunawan?

Paqarin llamkanapaq apamunqaku 4 watayuq warmakuna yantata, kachita; 5 watayuq ñataq 2 kisilluta, yantatawan.

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llullu kawsaykunata akllanku sayayninmanhina.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Imakunawantaaq ruranku

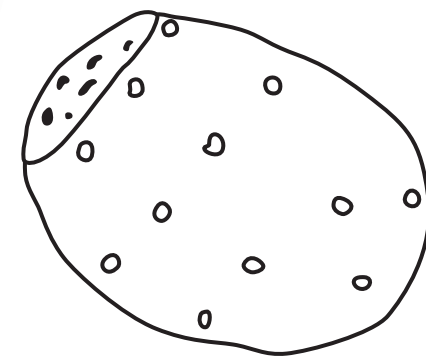
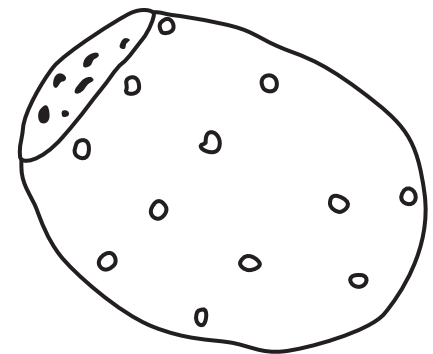
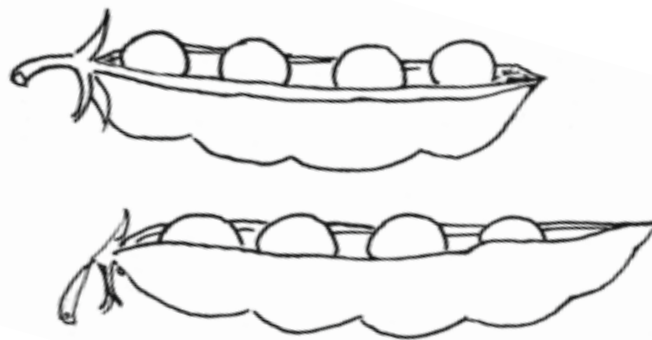
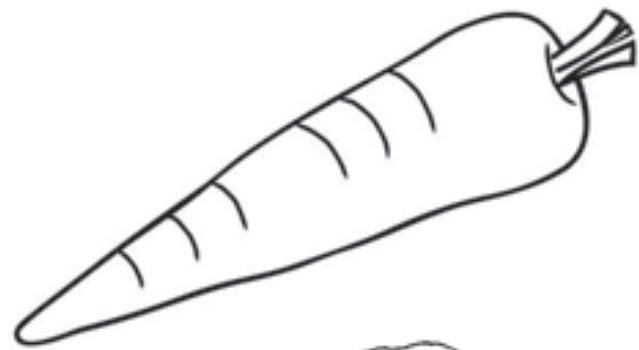
Llullu kawsaykunawan.

Akllasqayki llullu kawsayta, kapataspakuchuspa, stiker nisqata llikllaman, suysunaman, walay hawanman churaspaki willakuy.

● ichuq = lluj

● alliq = paña

Sutiy:

Llullu kawsayninchikta yanukusunchik

Imayna llamkanapaq

Yanapakuspa llullu kawsaykuna apamusqanchikta yanusunchik.

Llullu llapicha

Kanan: llullu alwirhas, llullu hawas, llullu papa, kisillu, kachi, yanta. Manka, mati, kuchara, wisla.

Yanuynin:

- Chuyata makinta mayllakuspa llullu kawsaykunata tillpan.
- Mankata tinkispa sapakamata yanunku
- Chayarquptin sapakama, matichankupi rakinakunku, hinaspa kucharanwan apyanankama ñitinku.
- Llapichankuta hukllawaspa, kachiwan, kisillu chiptiwan tupachinku.

- Samaspa mikuykusunchik.

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Yachachiqa yanapakuyninwan yanunku.

Matichanpi ñitinku.

Llapichata hukllawaspa kachiwan, kisillu chiptiwan tupachin.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

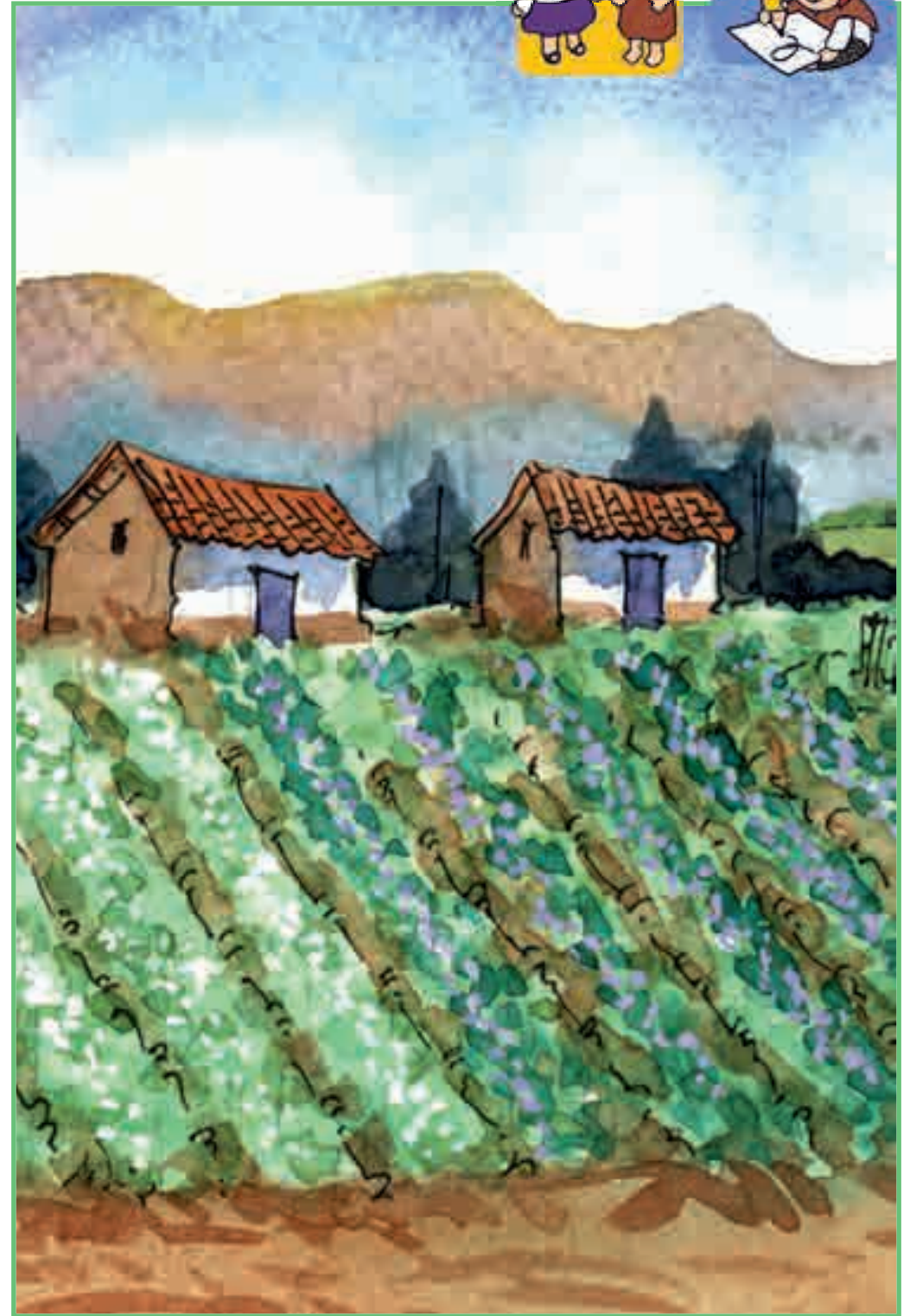
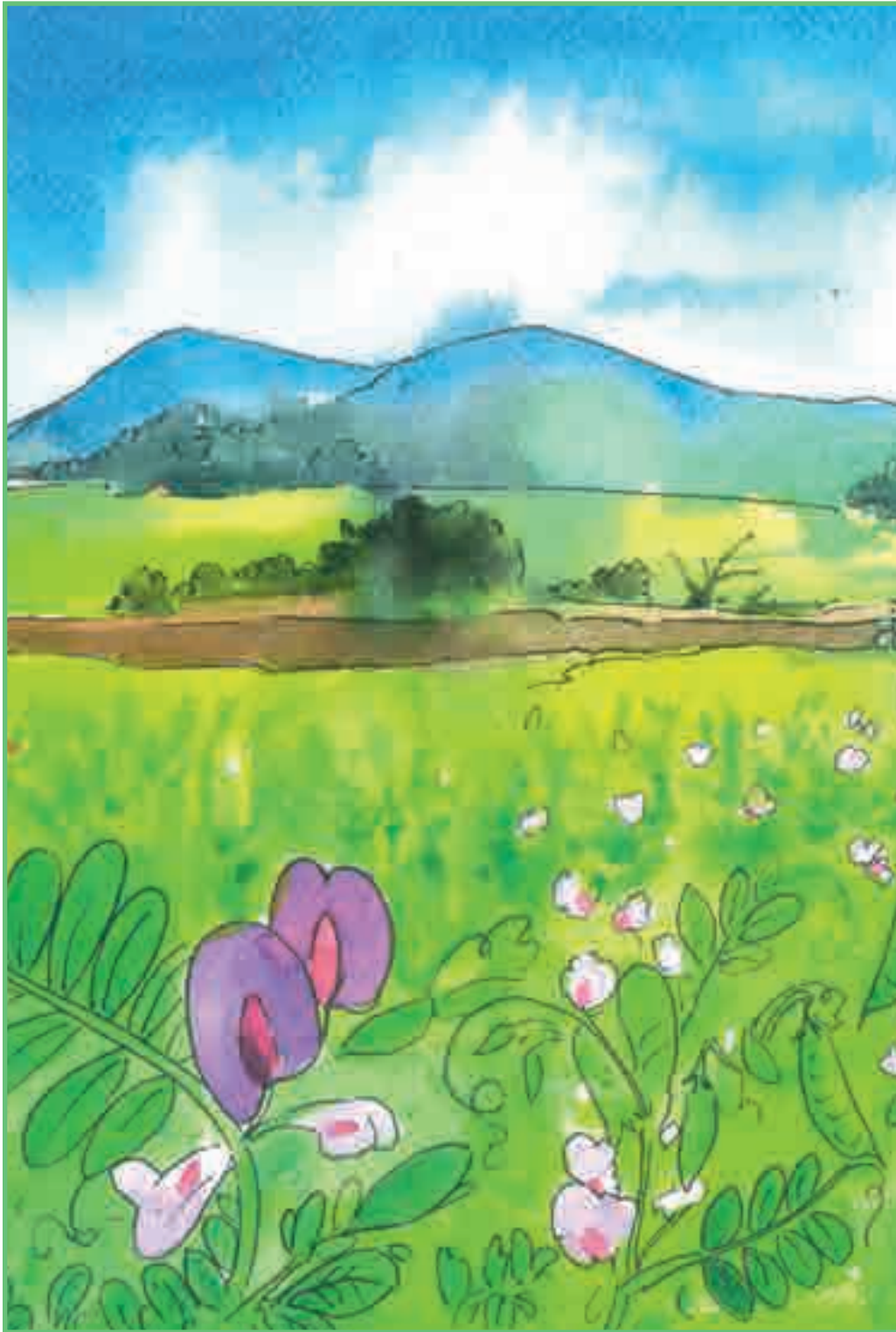
¿Imakunawantaq ruranku?

llullu kawsaykunawan, kisilluwan, kachiwan, mankawan, matiwan, wislawan, kucharawan.

Llapicha mikuy yanuyman mana yaykuqta llimpispa willakuy.

- tillpan = tipllan

Suty:

Maqlla warmimanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Maqlla warmimanta

(willakuy)

Yachachiqa kamachikusqanmanhina willakuyta uyarinku.

Mama Katas taytanwan ñan patanpi llullu alwihasta pallasqaku, chaysi ñan purikuqkuna munayllawanña qawanku mama Kataqa mana rikuq tukuspa mana pimanpas mallichinchu.

Huk payachas wasinman ripusqa, hinaspa mama Katataqa nisqa

Alwirhaschaykitaya kukachaywan llankikusun. Mama Kataqa, manam kukataqa akunichu nispa mana malliykachinchu, payachaqa waqaspa ripukusqa. Mama Katataqa taytansi qaqchasqa/kamisqa: Maqlla warmi pimanpas malliykachinkichu, manachu Pachamamaqa kawsaykunataqa kutichkunqa nispa.

Minchantinsi mama Kataqa wayqakunata apasqa rin alwihasta pallaq, hinaptinsi alwihastaqa qasarquptin chakiy chakiy chakrapi mastarayachkasqa.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuyta uyarirqanchik?
- ¿Pikunataq llullu alwihasta pallaqa?
- ¿Imanasqataq mama Kata mana pimanpas llullu alwihasta mallichirqachu?
- ¿Allinchu maqlla kay kanman?, ¿imanasqa?
- ¿Imatataq willakuy uyarisqaykichik yachachiwanchik?
- ¿Qamkuna maqlla warmihina kayta munawaqchikchu?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Imakunawantaq ruranku

Qillqasqa maytu.

Siqita qawaspa, qasasqa alwihasta hawanpi chakataspa willakuy.

- qaqchasqa = kamisqa

¿Imamantataq takirqanchik?, siqipa hawanpi chakatay.

¿Ima llullu kawsaykunapaqtaq takirqanchik?, qawaspa llimpiy.

Sutiy:

Llullu kawsaymanta takita yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq takita rapipi qillqaspa, warmakunaman qawachin hinaspa tapun.

Warmakunapa nisqanmanhina takita ñawinchan uyarinankupaq hinaspa, ¿imataq kay rapipi qillqasqa kachkan?, warmakuna qawasqanmantahina kutichin, warmantinkuna ñawinchaspa takinku.

Llullu kawsaymanta

(Taki)

Llullu papacha, llullu hawascha,
llullu chuqllucha llullu alwirhas,
llulluchallanpi miski mikuycha. (kutiy)

Llullu kawsayta yanuspaykiqa,
llullu mikuyta mikuspaykiqa,
qali qalichas wiñarqunkipas,
kallpasapachas kawsakunkipas.

Yachachiq tapun.

- ¿Imamantataq takirqanchik?, ¿imaynanpitaq taki kasqanta yacharqanki?
- ¿Ima raykutaq llullu kawsaypaq takina?, ¿llullu kawsay kaspayki, qampaq takiptinku imatataq rurawaq?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Imakunawantaq ruranku

Llullu kawsaymanta qillqasqa takiwan.

Tapukuyta kutichiy, siqipa hawanpi chakataspa, hinaspa taki yachasqaykita takiy.

¿Imallasas haykallasas? iAsa!

Qumir tuquru ukuchapis
mamay wachawasqa
puquruspayqa
tuquruchataqa llikinis.
¿Imataq kanman?

Four horizontal dashed lines for writing practice, starting from a red dot on the left.

Sutiy:

Llullu kawsaykunamanta watuchinakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq patarasqa rapipi qillqamanta tapun.

Warmakunapa nisqanmanhina, watuchi qillqata ñawinchan.

Llullu kawsaymanta watuchi.

¿Imallasá haykallasá?

¡Asa!

Wawallanpi lluchi uyacha payayasqanpi sipu uyacha.

¿Imaraq kanman?

papa

Yachachiq tapun.

- ¿Imamantam watuchi kasqa?
- ¿Imaynatataq musyarqanki watuchi kasqanta?

- ¿Llullu kawsaymanta huk watuchita qispirqachiwaqchu?
- ¿Aylluykipi watuchinakunkuchu?, ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Watuchita kutichispa, huk watuchita qispichinku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqasqa watuchikunawan.

Watuchipa kutichiyninta trokel nisqata kaptaspa laqay, hinaspa huk watuchita qispichispa watuchiy.

Sutiy:

Sullwa sullwapi/suchu suchupi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Sullwa sullwapi/suchu suchupi pukllanapaqqa/
suchunapaqqa qatatam maskana.

Sullwa sullwapi/suchu suchupi (pukllay)

Pukllaynin:

- Siqisllam sayasunchik warmi qari.
- Yachachiqmi kamachinqa, hayka kuti sullwanankupaqpas.
- Kamachisqanmanhinam chay pachalla llapanku sullwanqaku.
- Chayananman chayaspam wichayman kutimunqaku llallinakuypaq kaqmanta sullwanankupaq.
- Achka kutitas sullwanqaku, kamachiq samaychik ninankama.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapim pukllarqanchik?
- ¿Pitaq kay pukllayta yachachisurqanki?
- ¿Maymantam sullwarqanchik?
- ¿Imanasqataq mana uraymanta hanayman sullwanchikchu?
- ¿Ima pukllaykunatataq yachanki?

Warmamasiykiwan willanakuychik, huk pukllaykuna yachasqaykita

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llapanku pukllanku.

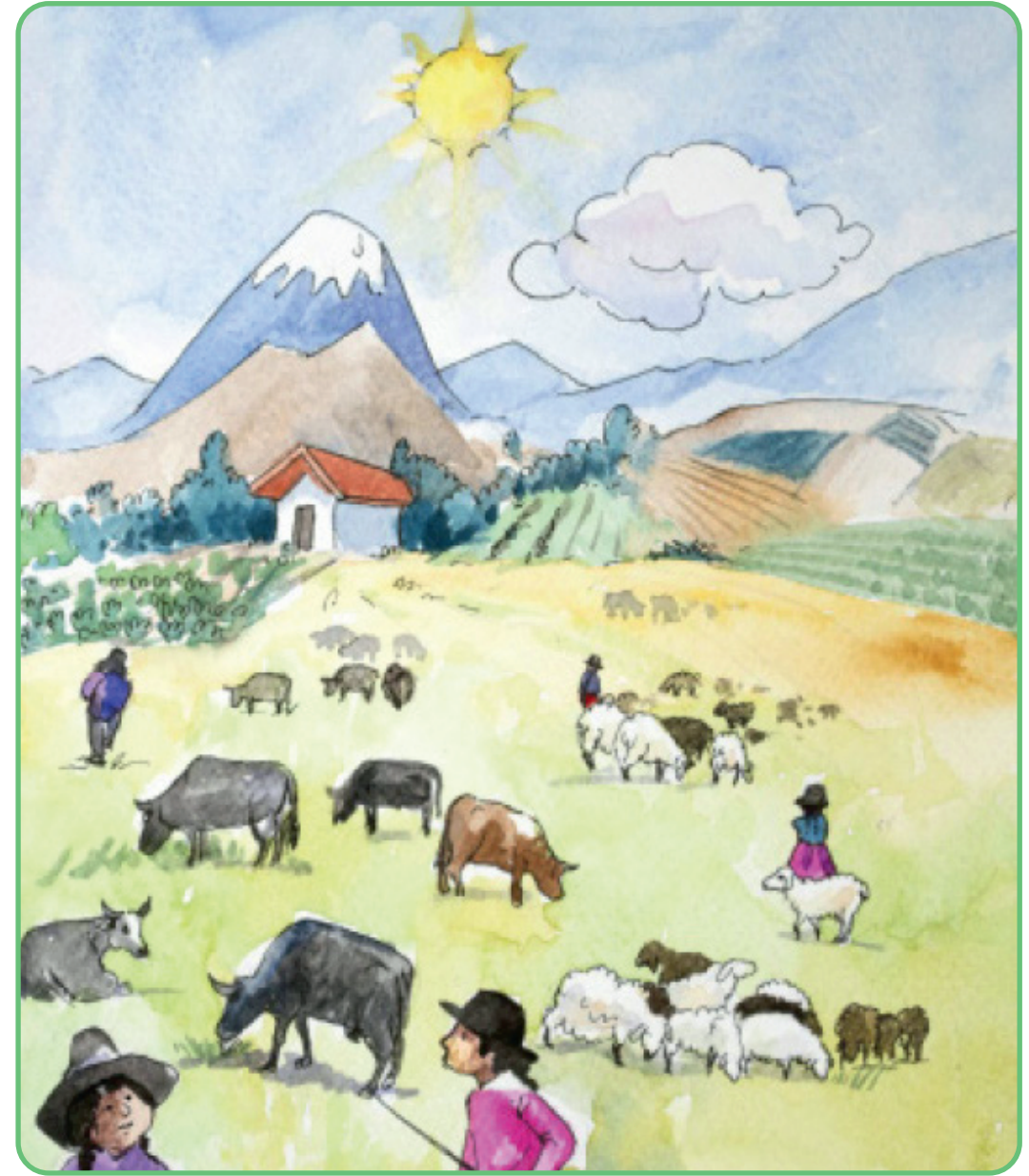
¿Maypim ruranku?

Qatapi.

Urayman riq warmita muyuwan wichqay, hanayman riqtañataq, waqtanpi chakatay.

- sulwa = suchuy

Sutiy:

Llullu kawsay pallanapaq mama killa qawayta yachasunchik.

Imayna llamkanapaq

Yachachiq minkakamun yachaqta; llullu kawsay pallanapaq yachasqanmanta, willakunanpaq.

Yachaq warmakunaman willan, llullu kawsay pallanapaq mama killa qawaymanta, ñawinchaymanta yachasqanta.

Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun.

- ¿Imatam yachaq willawarqanchik?
- ¿Imaynatam llullu kawsay pallanapaq mama killata qawana kasqa?
- ¿Mama killa mana willaptinchik, imaynatataq llullu kawsayta pallachwan?
- ¿Tayta mamaykichik, huk siñakuna qawayta yachanchu?

- ¿Imatataq yachaqpa willawasqanchik, yachachiwanchik?

Paqarin pukllanankupaq llapanku apamunanku, llaqkunata, taksa rumichakunata, taksa llañu, raku kaspichakunata, waytachakunata, hukkunatapas.

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Llullu kawsay pallanapaq mama killata siqispa willakuy.

Sutiy:

Llankinakuypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Warmakuna apamusqankuta allichan llankikuypi pukllananpaq: (qurakunata, llaqikunata, kaspichakunata, waytakunata, rurukunata, taksa rumichakunata, hukkunatapas llaqtankupi kaqta).

Pukllaynin:

- Pukllanankupaq yuyaymananku.
- Churanakunku, imakunawan llankinakuypa pukllanankupaq
- Wakin warmakuna, llaqta mikunakunata qatuchan, wakinñataq llaqtanpi kawsaykunata.
- Llankikuypi qatuchayta tukuspan willakunku imayna pukllasqankutapas.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Imaynatataq llankikuyta yacharqanki?

- ¿Imatataq pukllaspayki llankikurqanki?
- ¿Allinchu llankinakuypa, icha manachu?, ¿Imanasqa?

Mana llankinakuypa, ¿imaynatataq munasqanchikkunata tarichwan?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llapankum pukllanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipa hawa pampanpi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Rapikunawan, rumichakunawan, waytachukanuwan, llañu kaspichakunawan, hukkunawanpas, llaqtanpi kaqkunawan.

Warmamasiykiwan llankinakuypi pukllasqaykita siqiy, hinaspa willakuy.

- yuyaymanay = hamutay

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapim purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta siqispa llimpinku, hinaspa willakunku.

Kawsayninchikkuna huñuy

Sutiy:

Llaqtanchikpi aymuray killapi ruraykunamanta/llamkaykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunata tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- Warmakuna yachasqanmahina willakunku.
- ¿Llullu kawsaykunata pikunataq pallanku?
- Kay killapi, ¿imakunatawantaq ruranchik?
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu tupasqa?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llamkana maytuwan.

Maytupi siqikunata qawaspa willakuy, hinaspa llaqtaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

- ruray = llamkay

Sutiy:

Sara mama tipiypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, minkakun sara mama tipikuq ayllupata qawaq rinankupaq.

Chakrata rispanku tipiқkunata qawanku, chaymanta tapukunku.

- ¿Imapaqmi sarata tipinchik?
- ¿Imakunawanmi sarata tipina?
- ¿Sarata mana tiptinchik imaynataq kanman?

Warmachakuna uyarinku tipiқkunata.

Yachay wasiman kusionpa kutimunku.

Qillqananku panqapi sara tiptiy rikumusqankuta siqinku.

Nisqanmanhina sara mamata tipipakunqa.

Warmakuna sara mama tipisqankuta, sara chakinanman astanku.

Yachay wasiman kutimuspa samasunchik.

Rikumusqankumanta rimanku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Chakrayuq ayllu.

¿Maypim ruranku?

Sara chakrapi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Taksa tipinakunawan.

Sara mama tiptiyman yachasqaykita siqispa llimpiy chaymanta willakuy.

Suty:

Sara mamata akllasunchik chakichinapaq

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmakunapiwan hawa pampaman llusqispa pukllanku.

Pukllanankupaq, waskillakunawan 2 ruyruta ruranku.

Taksa warmakuna huknin ruyruman yaykunqa, hukninmanñataq hatunninkuna.

Yachachiq kamachinqa: paras hamuchkan, taksa wasiman taksa warmakuna yaykusun; hatun wasimanñataq hatunnin warmakuna nispá.

Warmakuna pukllan mana pantaspalla.

Rumichakunata rakinakuspa pukllanku. Chay sayaytakama akllaspa tupanachin chaymanta sapa sapantakama huñupi churanku, hinaspá willakun.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Llapanchikchu pukllarqanchik?

- ¿Taksa warmakuna mayqin wasimantaq yaykurqaku?, ¿imanasqa?
- ¿Hatun warmakuna mayqin wasimantaq yaykurqaku?, ¿imanasqa?
- ¿Imaynanpitaq yachanki hatun, taksa kasqanta?
- Qam hatunchu icha taksachu kanki?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Huñuyipi pukllanku tapunakuspa.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

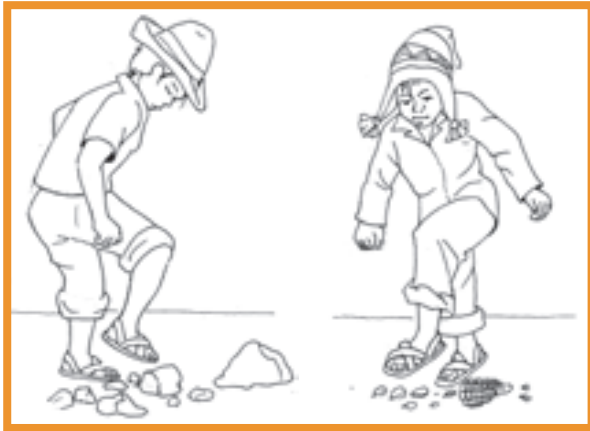
¿Imakunawantaq ruranku?

Rumichakunawan, waskillawan.

Sara mamakunata sayayninmanhina kapataspá/kuchuspa stiker nisqata chakinanman laqay.

¿Imanasqataq sara mamakuna waqarqaku? Qawaspa Ilimpiy.

¿Maswa kancha llaqtapi sara mama qulluptin imaynaraq runakuna kanmanku?

¿Imaynatataq qam sarata mama uywanki?, chaymanhina siqiy.

Sutiy:

Sara mamamanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, sara mamamanta willakuyta qillqaspa, warmakunapaq ñawinchan.

Sara mamamanta (willakuy)

Maswa kancha llaqtapis, mama Kusipa wawankuna, mana kawsaykuna uywayta yachasqakuchu.

Usu usutas mikuqku, pampakunapis sarakuna waqasqa. Hinaptinsi mama Kusi wawankunata nisqa kayhinata

¡Amaya usuchisunchu kawsay mamata!
¡qullunmanmi! hinaptinmi waqachwan nispa.

Chaymanta pachas warmakunaqa sumaqta waqaychasqaku, chaysi sara mamakunaqa kusionqallaña markankipu kawsakusqaku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuy kasqa?
- ¿Imanasqataqsi sara mamata

usuchisqaku?

- ¿Sara mamata usuchiptinchik imataq kanman?
- ¿Sara mama kaspayki imatataq rurawaq runa usuchisuptiyki?
- ¿Allincho kawsay mamakuna usuchiy kanman?, ¿imanasqa?
- ¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Maypim ruranku?

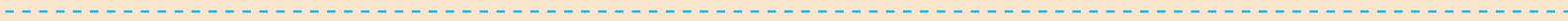
Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan, hatun rapiwan, raku qillqanawan.

Tapukuyta kutichiy maytupa nisqanmanhina, hinaspa willakuy.

Sutiy:

Rihu mama rutuymanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Kay llamkaypaqqa; ñawpaq punchawtam yachachiq kamachinqa, warmakuna tayta mamanku rihu rutuymanta tapumunankupaq.

Yachachiq tapun: ¿Imatataq qillqasunchik?, ¿imapaqtaq qillqasunchik?, ¿pipaqtaq qillqasunchik?

Rihu mama rutuymanta yachasqankuta willanakuspa allinta patachanku, hinaspa sapakama qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawinchan, hinaspa yachachiqpa yanapakuyinwan qillqasqanta allichanqa.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam qillqarqanchik?,
- ¿Ima nichkantaq qillqasqaykipi?
- ¿Maypitaq nichkan rihu mamata rutuna aynipi nispa?

- ¿Qampa yanapakusqaykita qillqarqankichu?
- ¿Allintachu qillqarqanki?
- ¿Imapaqtaq rihu mama rutuymanta qillqarqanki?
- ¿Imaynataq kawaq mana qillqayta yachaspayki?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Yachasqanmanhina qillqanku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta mamanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana rapiwan, raku qillqanawan.

Rihu mama rutuymanta yachasqaykita qillqay, hinaspa willakuy.

Rihu mama iraymanta (qachwa)

Iray iray pampachapi,
rihu mamata saruykuy,
saruykuy, saruykuy,
rihu mamata saruykuy,
Pawacharispa, pawacharispa,
chakichaykiwan saruykuy. (kutiy)
Wayrachiy, wayrachiy,
rihu mamata wayrachiy,
Wayra mamata qayakuspayki,
rihu mamata wayrachiy. (kutiy)

¿Imamantam qachwarqanchik?

Sutiy:

Rihu mama iraymanta qachwasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, qachwa takita hatun rapipi qillqaspa, warmakunaman qawachin.

Warmakunapa nisqanmanhina takita ñawinchaspa warmakunapiwan qachwanku.

Rihu mama iraymanta

(Qachwa)

Iray iray pampachapi rihu mamata saruykuy, saruykuy, saruykuy rihu mamata saruykuy,

Pawakacharispá, pawakacharispá, chakichaykiwan saruykuy (kutiy)

Wayrachiy, wayrachiy rihu mamata wayrachiy, wayra mamata qayakuspáyki, rihu mamata wayrachiy. (kutiy)

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam qachwarqanchik?, ¿Imanasqataq rihu mama iraypi qachwana?, ¿imaynatataq yachanki rihu mama iraypi qachwana kasqanta?, ¿Ima raykutaq rihu mamapaq qachwana?, ¿allinchu rihu mamapaq qachway?, ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llapanku qachwanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapipi qachwa qillqawan.

Maytupi qachwa qillqawan.

Tapukuyta kutichiy, siqipa chawpinpi ruyruta qillqaspa, hinaspa qachway.

Sutiy:

Sarata/rihuta hamkakusunchik

Imayna llamkanapaq

Llamkasqayki llaqtapi mana sara, kaptinqa chawa sarata riqutawan apanki.

Warmakuna hamka mana yakuwan chayasqanmanta willanakuspa ruranankunata patachanku.

Tayta mamankuta tapukamunqaku hinaspa chawa sarata yachay wasiman apamunqaku. (ñawpa simanapi).

Yachasqanta willakuspa, chayhinallataq hamka rurasqankuta qawaspa yachachiqninpa yanapakuyninwan qillqanqaku.

Hamka mana yakuwan chayasqanmanta allin yachasqanta willakunku (qipa simanapi).

Yachachiq tapun:

- ¿Imanasqam hamka chayasqa mana yakuwan yanusqa?
- ¿Ima kawsaykunatam hamkana kasqa?, ¿imanasqa?

- ¿Imaynanpitaq wakin kawsaykunallata hamkana?
- ¿Yachasqayki yaqachu tupasqa tapukachakuspa yachamusqaykiwan?

Qillqana maytupa nisqanta ruranku.

Tayta mamanta tapumunku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman.

¿Maypim ruranku?

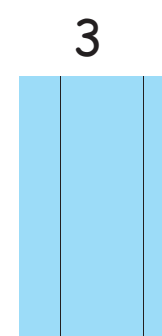
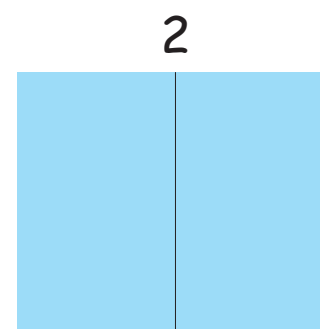
Yanuna wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Sarawan/rihuwan, qachinawan, kallanawan, yantawan.

Yachasqaykimanhina, siqipi kawsaykunata llimpispa willakuy.

Sutiy:

Pukllananchikta rurasunchik

Imayna llamkanapaq

Wawa ruray

Kanan:

Chuya taqsasqa llampu latapa,
qarikunapaqñataq nuyu paqpata, hukkunapas,
llaqtanpi kaqta.

Ruraynin.

- * Mawka latapata sumaqta mastaspa iskay patata patarana sayayninpaman.
- * Kaylawmanta, waklawmanta patarana ñutullata iskay patata, hina sayayninpaman.
- * Chawpimanta iskay pataman patarana.
- * Umachan rakikunanpaq kunkachanpi qaytuwan watana.

Munasqanmanhina aytinga/pachachinqa.

Qari warmakunapa taytan pukllana ruraypi yanapanqa. Taksallata paqpata kuchuspa, hukninta pakchanpata churanqa

huknintañataq hawanman hanay sinqanpata churana chayta hapichinqa hina paqpapa kichkallanwan.

Llikipuchanta taksa paqpachawan harkachinqa, hinaspa watuchanta churaspa aysakachaspa pukllanqaku.

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Qari warmakuna taytanpa yanapasqan ruranku.

Warmi warmakuna sapakama rurakunku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Warmakunapa taytan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasi pampapi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llampu chuya latapawan.

Nuyu paqpawan.

Yachachiqa yanapakuyninwan pukllanaykita ruray, hinaspa willakuy.

• aytin = pachachin

Sutiy:

Kawsaykuna huñuypi llamkanakunata sayayninmanhina huñusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunapiwan hawaman llusqispa pukllanku.

Taytanpa llamkasqanta yachapayan pukllaq tumpalla.

Yachachiq qawachin chiqap llamkanakunata, hatunta, taksata (tipina, allana, rutuna, waqtana, piku).

Warma yachasqanmanhina llamkanakuna, ima ruranapaq kasqanta willakun.

Llamkanakunata sayayninmanhina rakispa allichan sapakamata.

Yachachiq tapun.

- ¿Ima ruraypaqmi llamkanakuna kasqa?
- ¿Taytaykipa llamkanan imaynataq kasqa?

- ¿Imaynanpitaq qampa llamkanayki taksalla?
- ¿Pitaq imaymana sayayniyuqkunata llamkanakunata ruran?
- ¿Imawantaq kawsay mamakunata huñuchwan mana llamkanakuna kaptin?

Qillqana maytupa nisqanta llamkay.

Llamkanakuna ima kawsaykuna huñunapaq kasqanta willakun.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun, taksa llamkanakunawan.

Kapatasp/kuchuspa stiker nisqata taksa llamkanakunata, sayanpata churay; hatunkunatañataq sirinpata hinaspa laqay.

- tumpalla = sumulla

Sutiy:

Kawallu kallpaypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Kay pukllaypaqqa, ñawpaq punchawtam sapakama warma kawallu pukllanata ruranqa sumaq achalasqata, taka rinrichata.

Kawallu kallpaypi pukllay

Kanan:

Warmapaq hinalla suni kaspi, sumaq achalasqa.

Pukllaynin:

- Pukllay qallarinapaq maymanta, maykama kallpanapaq, siqiwanpas, waskillawanpas chinpumqa.
- Llapanku kaspi kawalluman sillakuspa kallpanku.
- Chayananman chayaspa kutimunqaku kallpaylla qallarisqankukama; kaqmanta pukllanqaku achka kutita.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapim pullarqanchik?
- ¿Pipa ñawpaqnintataq kallparqanki?
- ¿Pitaq qipaykita kallpamurqa?
- ¿Pipa qipantataq kallparqanki?
- ¿Pipa waqtantataq kallparqanki?
- ¿Karutachu icha hichpallatachu kallparqanki?
- ¿Imaynatataq karu kallpasqaykita yachanki?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llapankum kallpanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasi pampapi.

¿Imakunawantataq ruranku?

Suni kaspimanta kawallu achalasqawan.

Kuchuspa/kapataspas stiker nisqata; wasi qipanpi yuraq kawalluta laqay, ñawpaqninpiñataq yana kawalluta laqaspa willakuy.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapim purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispá warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta, siqispa llimpin, hinaspa willakunku.

Kawsayninchikkunamanta
huk mikuykuna ruray/tikray

Sutiy:

Llaqtanchikpi inti raymi killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warnakunata tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- ¿Warmakuna yachasqankumahina willakunku?
- ¿Kay killapi imakunapiwantaq ruranchik?
- ¿Llaqtanchikpi ruraykuna yaqachu maytu siqikunapi ruraykunaman rikchakun?
- Imatataq rurachwan chuñu ruraymanta yachananchikpaq.

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llamkana maytuta qawaspa.

Maytupi siqikunata qawaspa llaqtaykipi ruraykunawan tinkuchispa willakuy, hinaspa munasqaykita siqiy.

¿Pikunamantaq willachkan?

¿Pikunataq qasa qayakuymanta rimachkanku?

Sutiy:

Qasa qayaymanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq yachaqa, qasa qayaymanta willakunanpaq minkakamun.

Yachaqa warmakunaman qasa qayakuymanta willan.

Warmakuna willakuyta uyarin.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatam yachaqa willawarqanchik?
- ¿Imapaqtaq qasata qayana?
- ¿Imaynatataq qasa hamun?, ¿rikurqankichu qasa hamuqta?
- ¿Qasa mana hamuptin imataq kanman?
- ¿Allinchu qasa chayamuynin icha manachu?, ¿Imanasqa?
- Tayta mamayki yachanchu qasa qayayta?, ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina llamkasunchik.

¿Pikunataq yanapakun?

Yachaqa.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Tapukuyta kutichiy, siqipa muyuriqninpi llimpispá, hinaspa willakuy.

Sutiy:

Chuño sarupakamusqanchikmanta rimasunchik

Imayna llamkanapaq

Chuño sarupakamusqanmanta yuyaymanaspa rimanakunku.

Yachachiq tapun.

- ¿Qayna punchaw ima ruraypitaq yanapakamurqanchik?
- ¿Hayka huñuytataq puquruta sarumurqanki?
- ¿Imanasqataq achkata-asllata sarumurqankichik?
- ¿Chuñuta sarurquspa imatataq rurana kasqa?
- ¿Achkatachu icha asllatachu chuño sarusqata astarqanki?, ¿imanasqa?
- ¿Achka, icha aslla runakunachu chuñuta sarurqaku?

- ¿Llapan runakuna, achkatachu icha asllatachu chuñuta sarurqaku?, ¿imanasqa?
- ¿Tayta mamayki chuñuta ruranchu? ¿Imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Maypim ruranku?

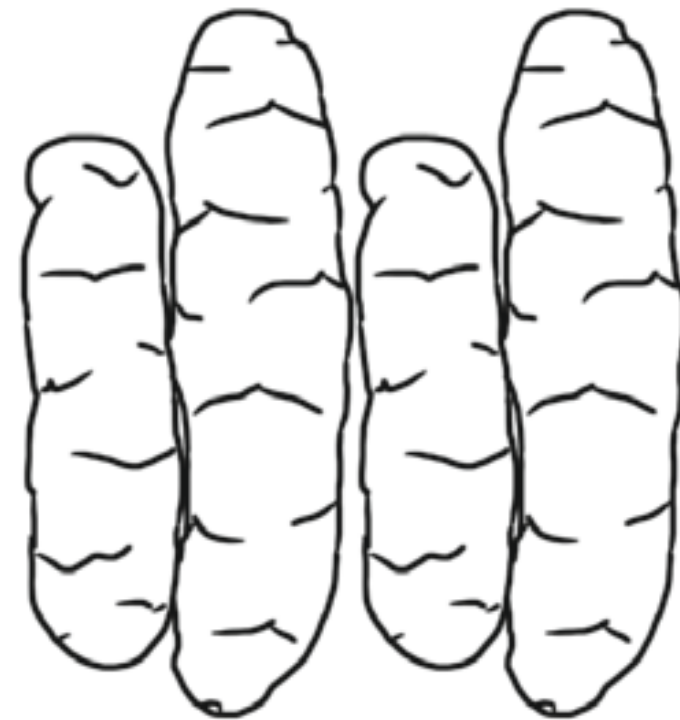
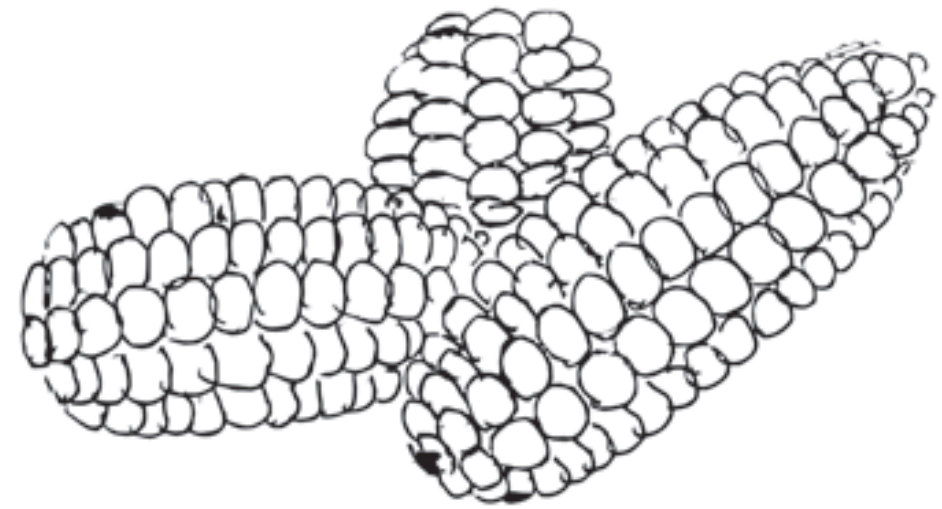
Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Achkatachu icha asllatachu chuñuta sarumurqanki, siqispa llimpiy, hinaspa willakuy.

Suty:

Imanasqataq papata qasa yanun/pusllun/pusullun

Imayna llamkanapaq

Warmakuna kawsay mamakuna qasa pusllusqanmanta yachasqankumanhina willakunku.

Tayta mamanku tapukamunankupaq, chayhinallataq llaqtankupi kawsay mamakunata yachay wasiman apamuspa qasachinankupaq rimanakunku. (1 kaq simanapi)

Kawsaymamakuna qasasqanmanta tapuykachakusqankuta, hinallataq yachay wasipi yachamusqanta, yachachiqa yanapayninwan qillqanku. (2 kaq simanapi)

Kikin warma yachasqanta kawsay mamakuna qasaymanta, chaynallataq qatipaspa yachayman tarin, hinaspa warmamasinkunaman willakun. (3 kaq simanapi)

Yachachiq tapun.

- ¿Ima kawsaykunatam qasa pusllusqa?

- ¿Imaynanpitaq wakin kawsaykunata qasa mana pusllunchu?
- ¿Pikunataq tapukachakamurqanki?
- ¿Qampa yachasqayki yaqachu tupasqa tapukachakamusqaykiwan?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Kawsaykunata qasachin allin yachananpaq.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman, kuraq tayta maman, yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, kikinpa wasinpi, yachaqkunapa wasinpi.

Qasapa pusllusqan kawsaykunata llimpiy, qasapa mana pusllusqantañataq chakataspa willakuy.

- pusllun = yanun = pusullun

Chuñu saruymanta

(qachwa)

Lliwa pampapi papa masllycha/maqchiycha,
 lliwa pampapi chuñu saruycha,
 haku qantu waytachay papa masllyman/
 maqchiyman,
 haku qantu waytachay chuñu saruyman,
 qichqariy sarusun, muyuriy sarusun.
 Lliwa pampapi papa masllycha/maqchiycha,
 lliwa pampapi chuñu saruycha,
 papa qarachan wichinankama sarusun,
 pusllu papacha tuqyanankama sarusun,
 qichqariy sarusun, muyuriy sarusun.

¿Imamantan
qachwarqanchik?

¿Maypitaq chuñuta
rurana?

Sutiy:

Chuño saruymanta qachwasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq qachwa takita qillqaspa, warmakunaman qawachin.

Warmakunapa nisqanmanhina qachwa qillqata ñawinchaspa, warmakunapiwan qachwanku.

Chuño saruymanta (Qachwa)

Lliwa pampapi papa maslliycha/maqchiycha, lliwa pampapi chuño saruycha, haku qantururaytachay papa maslliyman/maqchiyman haku qantuwaytachay chuño, saruymanta qichqariy sarusun, muyuriy sarusun. Lliwa pampapi papa maslliycha/maqchiycha, lliwa pampapi chuño saruycha, papa qarachan wichinankama sarusun, pusllu papacha tuqyanankama sarusun, qichqariy sarusun, muyuriy sarusun.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantataq qachwarqanchik?
- ¿Chuño kaspayki ima niwaqtaq, qampaq qachwaptinku?
- ¿Kawsaykuna takipusqa uyarikunchu?, ¿Kawsay mamakunapaq qachway allinchi?, ¿imanasqa?
- ¿Qampa aylluyki chuño saruypi qachwankuchu?, ¿imaynatataq qachwanku?

Warmamasiykiwan willanakuy, ima ruraykunapitaq qachwata takina.

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

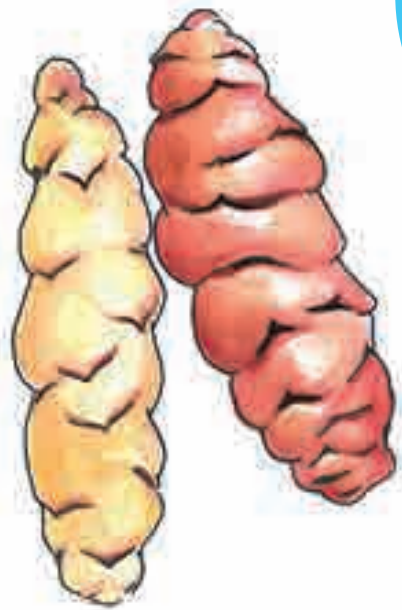
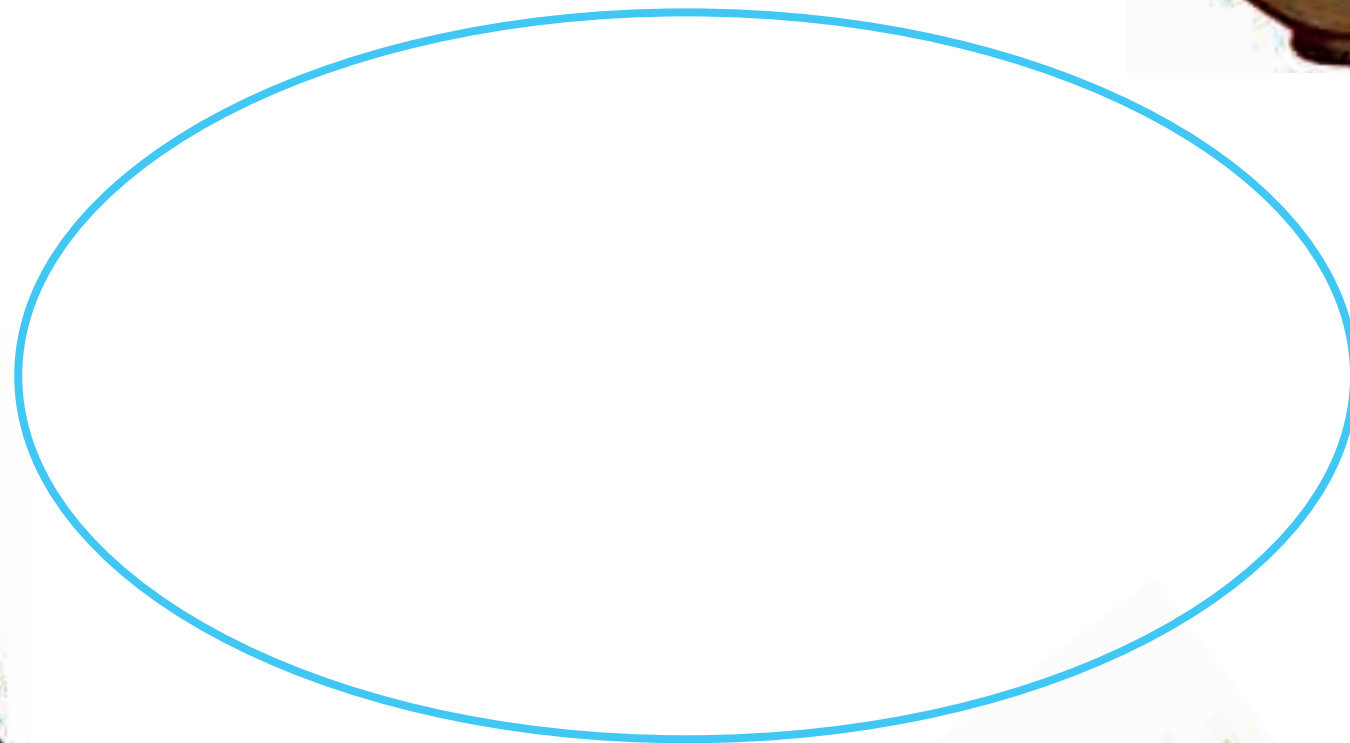
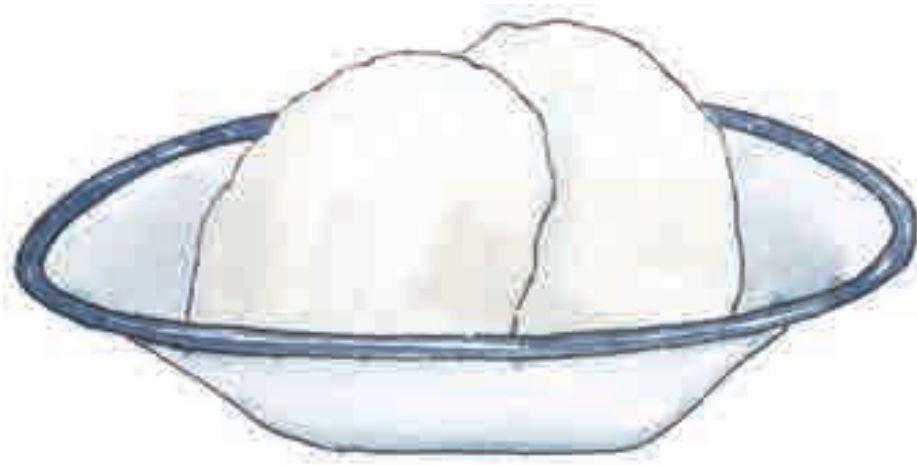
Yachay wasipi.

¿Imakunawantataq ruranku?

Maytupi qachwa qillqawan.

Chuño saruypi qachwamanta tapukuykunata chakataspa (x) kutichiy, hinaspa qachwa takita takiy.

Sutiy:

Llullu chuñuta/puquruta pasikusunchik

Imayna llamkanapaq

Llullu chuñu pasiy

Kanan:

Llullu chuñu qaran tillpasqa, kachi, yaku, kisillu/kachipa, manka.

Yanuynin.

- * Llullu chuñu tillpasqata mayllay.
- * Mankata tinkispa pisilla yakuta kachiyuqta churay.
- * Yaku quñirimuptin llullu chuñuta kamaykuy.
- * Chayananpaq kisillu riwanasqata sukupaykachiy.
- * Qaranakuspa mikuna kisillu miskipayuqta.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatataq yanukurqanchik?

- ¿Imaynatataq llullu chuñu pasikunanchikpaq allichakurqanchik?
- ¿Imayuqtam llullu chuñuta pasikurqanchik?
- ¿Llullu chuñu pasi yanuyta yacharqankichu?
- ¿Llullu chuñuta pasikuspallachu mikuna?
- ¿Ima raykutaq llullu chuñuta mikuna?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Yanukunku, yachachiqpa yanapakuyninwan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipa waykuna wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Lullu chuñuwan, yakuwan, kisilluwan, mankawan, wisllawan, kachiwan.

Llullu chuñu pasi yanuyman yaykuqkunata chakatay, (allinta yuyarispa siqiy.)

¿Imamantam
willakuy
kasqa?

¿Imaynataq
kawsay
mamakuna
qullurquptin
kachwan?

¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik? Hamutasqaykita qillqay.

Sutiy: -----

Kawsaykuna mana usuchinamanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunapiwan yachaqta watukunku/minkakamunku kawsay mamakuna mana usuchinamanta willakunanpaq.

Yachaq warmakunaman kawsay mamakuna mana usuchinamanta willakun.

Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachay wasipi yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuyta uyarimurqanchik?
- ¿Imanasqataq mana kawsa mamakunata usuchinachu kasqa?
- ¿Ima nintaqsi kawsay mamakuna usuchispa uywaptinchik?

- ¿Imataq kanman Kawsay mamakunata, usuchiptinchik?
- ¿Imatataq mikuchwan kawsay mama qullurquptin?
- ¿Imaynatataq kawsay mamakunata uywanki?
- ¿Imatataq willakuy yachachiwanchik?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypin ruranku?

Yachaqpa wasinpi.

Siqikunata qawaspa tapukuyta kutichiy, hawanpi chimpuspayki, hinaspa willakuy.

Sutiy:-----

Chuño ruraymanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Chuño ruraymanta yachasqanta, hinallataq yanapakuspa qawamusqanwan chaninchaspa rimaypi allinta patachanku.

Yachachiq, warmakunata tapun

- ¿Imatataq qillqasun?, ¿imapaqtaq qillqasun?, ¿pipaqtaq qillqasunchik?.

Chuño ruraymanta yachasqanta qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawinchanku; qillqaspa pantasqankunata, yachachiqpa yanapakuyninwan allichanku.

Qillqanpa waqtanpi warmapa rimasqanta yachachiq qillqan.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam qillqarqanchik?,

- ¿Ima nichkantaq qillqasqayki?
- ¿Allintachu qillqarqanki?
- ¿Chuño ruraypi yanapakamusqaykita qillqarqankichu?
- ¿Imapaqtaq qillqarqanki?
- ¿Mana qillqaspayki imaynataq kawaq wiñaspayki?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Yachasqanmanhina qillqanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana rapiwan, qillqanawan.

Chuño ruraymanta yachasqaykita qillqay, hinaspa willakuy.

Qallu paskana/kipu

Llullu chuñu miski llullu
chuñu, llullu chuñulla
miski mikuylla

Qallu paskana/kipu

Miski chuñu lawa
chuñu lawata lawakuspa
chuñu lawata mikusun.

¿Imamantam qallupaskana kasqa?

Utulumanta qallu paskanata paqarichiy.

• _____

_____.

Sutiy:

Qallu paska/kipu rimaypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, qallu paskanata qillqaspa warmakunaman qawachin.

Warmakunapa nisqanmanhina, qallu kaspanata ñawichanku.

Warmakuna qallu paskanata rimaspa pukllanku.

Yachachiq Tapun:

- ¿Imamantam qillqa kasqa?
- ¿Imanasqataq qallu paska ninchik?
- ¿Ima simitam achaka kutita rimarqanchik?

- ¿Qallu paska rimaypi sasachakunkichu, icha manachu?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Qallu kipu rimayta qatipakunku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

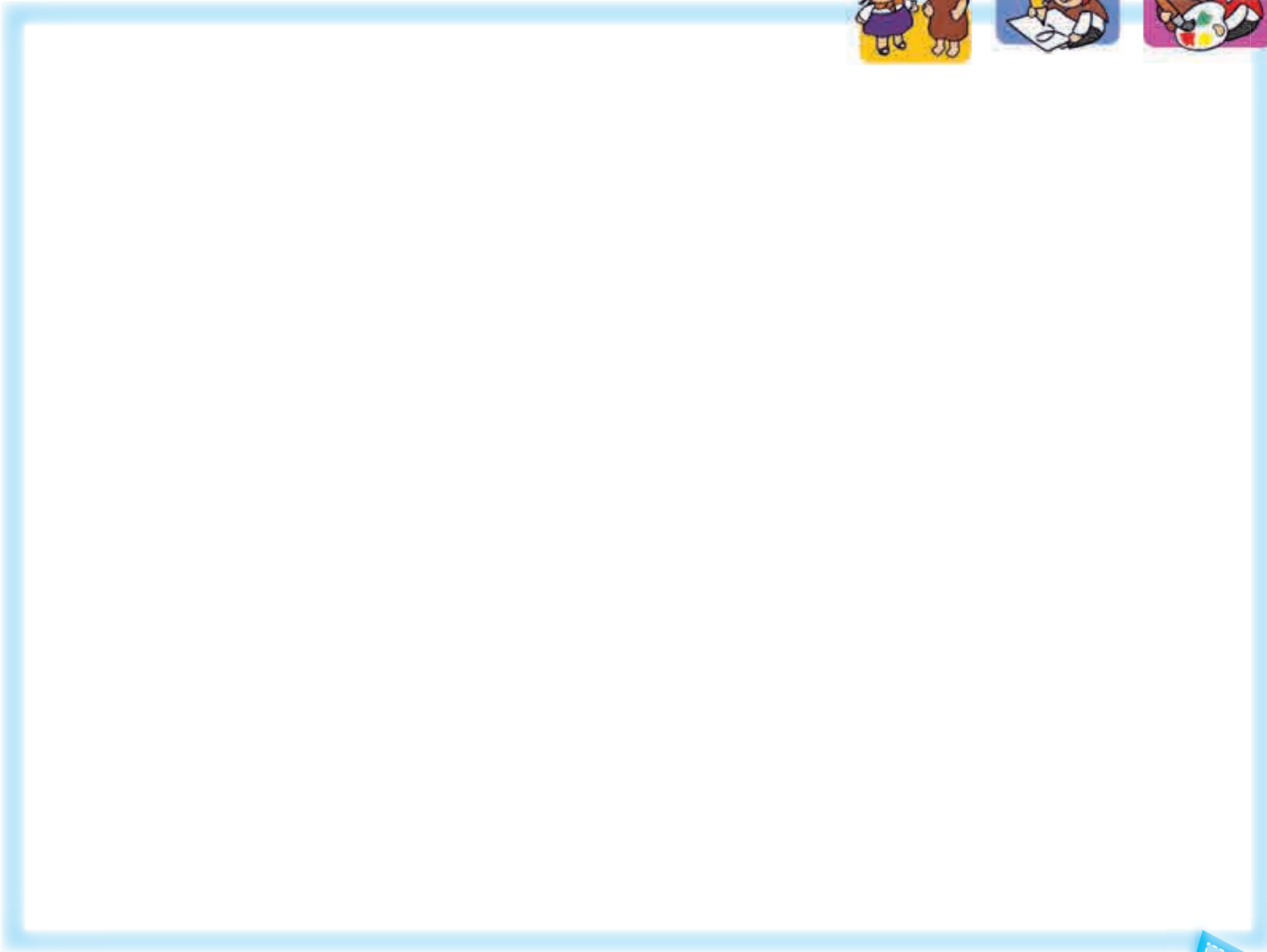
¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapipi qallu paska qillqawan.

Qillqanaykiwan aysaspa qallu paskanata siqinwan tupanachiy, hinaspa huk qallu paspanata siqispa qispichiy.

- qallu = paska = qallu kipu

Sutiy:

Waylismantawan, waytakunamantawan pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Kay pukllaypaqqa ñawpaq punchawtam warmakuna kasqanmanhina maskara nisqata ruranku, munasqanmanhina wayslispaq, waytakunapaq.

Waylismantawan, waytakunamantawan (pukllay)

Pukllaynin:

- * Warmakuna kaypi, chaypi tiyanqa, sapakama, huk waytapa sutin sutiyaq (rawil, qantu, achanqaray, sunchu, lima lima, hukkunapas).
- * Huknin warmay waylis kanqa, payqa waytakunamanta karupim kanan.
- * Waylismi hamunqa wararastin.
- * Waytakunam musyakurspanku sinchita kuyunqaku liwiykachastin, mana waylis tiyay atinanpaq.
- * Allimanta kuyuq waytamanqa, waylis tiyarquspaq wiqinta suqurqunqa, chaymi waytaqa tawinqa, chay warmaqqa manañam pukllanqañachu.

- * Waylisqa mana tiyayta atispam wararastin pawaykachanqa
- * Pukllayqa tukunqa, waylis mana waytakunaman tiyayta atispan ripukuptinmi.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Waytakuna achkachu, icha asllachu karqaku?
- ¿Waylis; achka waytapatachu, icha aslla waytapatachu wiqinta suqurqa?
- ¿Wakin waytamanqa imanasqataq waylis mana tiyayta atirqachu?
- Waylisllachu waytakunapa wiqinta suqun?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Maskarakunawan.

Tawisqa waytakunata, mana tawisqa waytakunata siqispa llimpiy, hinaspa willakuy.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapin purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta siqispa llimpin hinaspa willakunku.

Uywanchikkunawan
uywanakusqanchikmanta

Sutiy:

Llaqtanchikpi anta sitwa killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- Warmakuna yachasqankumanhina willakunku.
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu tupasqa?
- ¿Imapaqtaq uywakunata raymichanku?
- ¿Mana Santiyahu raymi rurasqa imataq kanman?
- ¿Santiyahu raymimanta yachananchikpaq imatataq rurachwanchik?

Maytupa nisqanmahina rurasunchik.

Maytupi siqikunata qawaspa ruraykunamanta willakunku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llamkana maytuta qawaspa.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaqtaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

Sutiy:

Uywakuna sintachiypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq minkakun uywakuna sintachikuq/raymichakuqta aylluta rurayninkunapi yanapakunankupaq.
Uywakuna sintachikuqpa/raymichakuqpa wasinta watukunku.
Sintachikuqpa/ramichakuqpa kamachikusqanmanhina atisqallanta yanapakunku.
Yachay wasiman kutimuspa samasunchik paqarin llamkanapaq.
Mayutupa nisqanmanhina rurasunchik.

Uywakuna raymichaypi yanapakunku, ruraykunata qawastin.

¿Pikunataq yanapakunku?

Uywakuna raymichaq ayllu.

¿Maypim ruranku?

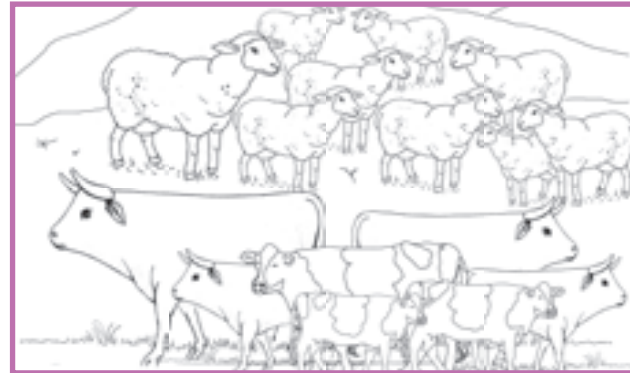
Raymichakuqpa wasinpi.

Santiyahu raymipi yanapakuspa qawamusqaykita siqispa willakuy.

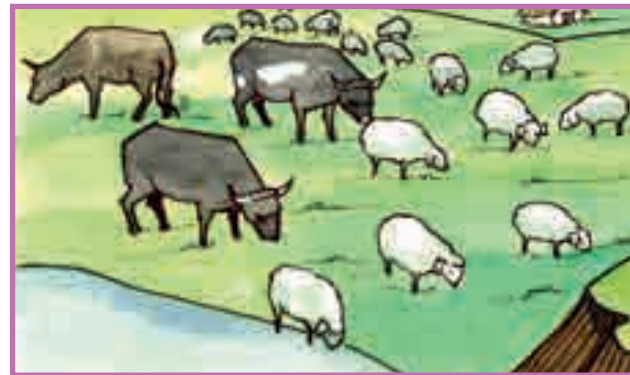

¿Pipa animantataq mana harkanachu kasqa?, allinta qawaspa llimpiy.

¿Imapaqtaq uywakunapa animanta harkana kasqa? Siqipa hawampi chakatay.

¿Imatataq yachachiwanchik kay willakuy?, chayta qillqay.

Sutiy:

Uywakunapa animan harkayta yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq yachaqta minkakun, uywakunapa animan harkaymanta willakunanpaq.

Yachaq warmakunam, uywakunapa animan harkaymanta willan.

Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun.

- ¿Ima yachaytam willawarqanchik?
- ¿Imaynatam uywapa animanta harkana kasqa?
- ¿Imapaqtaq uywakunapa animanta harkana kasqa?
- ¿Yacharqankichu uywakunapa animan harkayta?
- Pikunataq uywakunapa animan harkayta yachasqa? ¿Imanasqa?

- ¿Imataq kanman uywakunapa animanta mana harkaptinchik?
- ¿Qampa aylluypiki pillapas yachanchu uywakunapa animan harkayta?
- ¿Kay willakuy imatataq yachachiwanchik?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

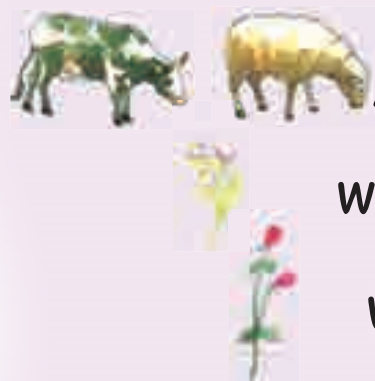
Yachay wasipi.

Tapukuykuna kutichiy maytupa kamachikusqanmanhina.

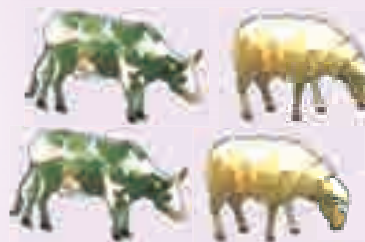
Wakamanta uwihamanta

(Taki)

, santun chayargamun (kutiy)
waytachallay santuykaysichiway,
waytachallay takiykaysillaway,

takisun tususun santunpi,
takisun tususun santunpi,

uwihachayta qarquysillawaychik,
uwihachayta qatiysillawaychik,

lastapipas, parapipas michimullanaypaq,
urqupipas qasapipas harkamullanaypaq,
alalaw, alalaw, alalaw lasta para,
alalaw, alalaw, alalaw chiri wayra.

¿Imamantam takirqanchik?

Uywanchikkunapaq takipusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq hatun rapipi takita qillqaspa warmakunaman qawachin.

Yachachiq tapun: ¿Ima qillqatataq qawachkankichik? Warmakuna qawasqanmantahina kutichinku, ¿ima uywakunamantataq takisunchik?

Warmakunapa nisqanamanhina, takita ñawichaspa warmakunapiwan takinku.

Wakamanta uwihamanta (Taki)

Wakachaypam, uwihachaypam santun chayarqamun (kutiy)

Lima lima waytachallay santuykaysichway, pulun pulun waytachallay takiykaysillaway, takisun tususun wakaypa santunpi, takisun tususun uwihaypa santunpi.

Wakachayta uwihachayta qarquysillawaychik, wakachayta uwihachayta qatiysillawaychik, lastapipas, parapipas michimullanaypaq, urqupipas qasapipas harkamullanaypaq,

alalaw, alalaw, alalaw lasta para, alalaw, alalaw, alalaw chiri wayra.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantataq takirqanchik?, ¿Uywakuna, takipuptionchik uyarikunchu?, ¿Imaynataq kanman mana uywakunata santuchiptinchik?, ¿Ima raykutaq uywakunata sintachina?
- ¿Qampaq allinchu kanman uywakunata raymichaspa takipayay? ¿Imanasqa?
- ¿Uywa kaspayki qampaq takiptinku imatataq rurawaq?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Hatun rapipi qillqasqa takiwan.

Siqita qawaspa tapukuyta kutichiy, hinaspa takita takiy.

A large, light purple rectangular area containing five sets of horizontal dashed blue lines for writing practice. A small red dot is positioned on the left side of the second line from the top.

Sutiy:

Uywanchikkunawan uywanakusqanchikmanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Uywakunawan uywanakusqanchikmanta qillqa qispichinapaqqa, ñawpaq punchawtam yachachiq kamachinqa warmakunata tayta mamanta tapumunankupaq.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatataq qillqasunchik?, ¿Imapaqtaq qillqasunchik?, ¿pipaqtaq qillqasunchik?

Uywakunawan uywanakusqanchikmanta yachasqankuta rimaspa patachanku.

Uywakunawan uywanakusqanchikmanta yachasqankuta qillqanku.

Qillqayta tukuspa, ñawichan, pantasqankunata yachachiqa yanapakuyninwan allichanku.

Qillqasqanpa uranpi yachachiq qillqan.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam qillqarqanchik?
- ¿Allintachu qillqarqanki?

- ¿Ima nichkantaq qillqasqayki?
- ¿Maypitaq nichkan uywakunawan uywanakusqanchikmanta?, ¿uywakunawan waylluchikusqaykita qillqarqankichu?, ¿imapaqtaq qillqarqanki?
- ¿Mana qillqaptiki imataq kanman?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Uywakunawan uywanakusqanchikmanta yachasqanta qillqanku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman.

¿Maypim ruranku?

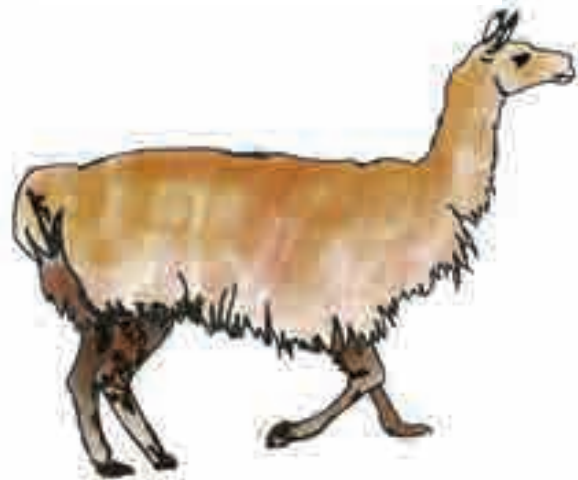
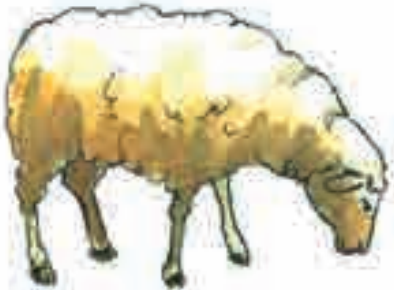
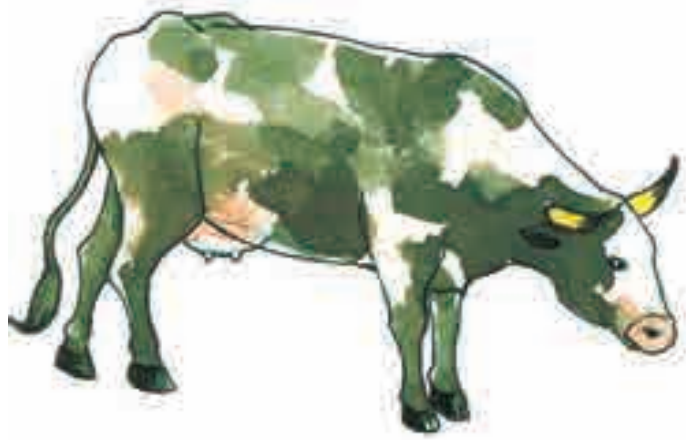
Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Uywakunawan uywanakusqaykita yachasqaykimanhina qillqay.

Suty:

Uywanchikkunapi mamanwan wawanwan tupanachisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq; warmakunapiwan hawaman llusqispa pukllanku, uywakunapa waqayninta yachapayaspa.

Wakin warmakuna uywapa uñankuna hina waqan wakinñataq maman uywahina waqanku.

Waqayllankuwan maman uywa, wawanwan tarinakunku.

Uywakunamanta pukllanakunata wakinta amawta sapakama warmakunaman aypun uywakunamanta pukllanakunata uñachantinta, wakinta mana uñayuqta, wakinta uñallanta mana mamayuqta.

Maman uywakunata wawanwan tupanachispa pukllanqaku, mana wawayuqtañataq huk huñupi uñakunawan tupanachinku.

Warmakuna riman, mana mamayuq uywakunamanta.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?

Siqipi uywakunata kaptaspa mamanwan uñanta tupanachiy, chullarquptinqa siqiy.

- ¿Llapan uywakunachu uñayuq kasqa?
- ¿Mana mamayuq uñakunata tarispa imatataq rurarqanki?
- ¿Imaynanpitaq mana mamayuq uña karqa?
- ¿Mana mamayuq uña kawsanmanchu?, ¿imanasqa?
- ¿Maman uywa mana uñanta wawachakunmanchu?, ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruran.

Yachasqanmanhina uywakunata tupanachispa pukllanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Pukllana uywakunawan.

A large, light purple rectangular area with rounded corners, serving as a writing space. It contains a red dot on the left side and several horizontal dashed blue lines for writing.

Sutiy:

Uywakuna raymichaypi, uywa suñaymanta yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Santiyahu raymipi uywa suñanakuymanta yachasqanta willakuspa, imayna ruranankutapas patachanku.

Uywa suñakuymanta, tapukamuspa yachamusqanta, chaymanta uywakunapa rayminpi qawamusqantawan yachay wasipi willakuspa qillqanku. (ñawpaq simanapi)

Warmapa yachasqanwan, tapukachakuspa yachasmusqanwan, chaymanta, uywakuna sintachiypi qawamusqantawan tinkuchuspa allin yachayta qispichinku, chaymanta willanakunku. (qipa simanapi)

Yachachiq tapun:

- ¿Pikunatam uywakuna suñaymanta tapukamurqanki?
- ¿Santiyahu raymipi pikunamanmi uywata suñasqaku?
- ¿Santiyahu raymipi tayta mamayki pikunamantaq uywakunata suñan? ¿Imanasqa?
- ¿Qampa yachasqaykiwan yaqachu tupasqa tapukachakamusqaykiwan?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Warmakunapa tayta maman, kuraq tayta mamakuna.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, wasinkupi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapikunawan, qillqanakunawan.

Santiyahu raymipi uywa suñanakuymanta yachasqaykita, qillqaspa willakuy.

Purun uywakunapaq maytunta rurasun

1. Sapakama warma munasqan purun uywata kapataspallaqanqa. Sapa rapipi huk uywalla kanan, chaytam warmakuna riqsisqanmanhina puruwan kaspapas, chukchawan kaspapas pachachinqa.
2. Chay rapipa urayninpi purun uywapa sutinta, ima mikusqantawan qillqay.
3. Chay uywacha rurayta tukurquspayki sumaqta waqaychay purun uywakunamanta maytu rurakunanpaq.
4. Maytupa uya qaranta ruray, chaypi rurasqaykipa sutinta, yachay wasiykipa sutinta, qampa sutiyykitapas churay .
5. Maytuykipa watuchanta sinpay tukuy rikchaq qaytuchakunamanta hinaspa watuchay.

**Sutin: atuq
aychata mikun**

Purun Uywakuna

Yachaywasi: 399 - Qarwaran
Ruraq: Rosa Wayta

Suti:

Purun uywakunapaq maytuta rurasunchik

Imayna llamkanapaq

Purun uywakunamanta yachasqankumanhina willakunku.

Purun uywakunapaq maytunta rurasunchik.

1. Sapakama warma munasqa purun uywata kaptaspa laqanqa. Sapa rapipi huk uywalla kanan, chaytam warmakuna riqsisqanmanhina puruwan kaspapas, chukchawan kaspapa pachachinqa.
2. Chay rapipa urayninpi purun uywapa sutinta, ima mikusqantawan qillqay.
3. Chay uywacha rurayta tukurquspayki sumaqta waqaychay purun uywakunamanta maytu rurakunanpaq.
4. Maytupa uya qaranta ruray, chaypi rurasqaykipa sutinta, yachay wasikipa sutinta, qampa sutiypitapas churay
5. Maytuykipa watuchanta sinpay tukuy rikchaq qaytuchakunamanta hinaspa watuchay.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapaqmi maytuta rurasun?

- ¿Imanasqataq purun uywa ninchik?
- ¿Haykapmantataq chay uywakuna purunyayurqa?
- ¿Imatataq rurawaq purun uywakuna mana tukunanpaq?
- ¿Allinchu chay uywakuna purunpi yachanku?, ¿Imanasqa?
- Purun uywa kaspayki, ¿imayna rikchayniyuqta purunpi yachawaq?

Llaqtaykipi purun uywakunamanta willanakuy

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Maytuta ruran yachachiqpa yanapakuyninwan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Purukunawan chukchakunawan, millwakunawan siqisqa uywakunawan.

Maytu rurasqaykipi purun uywata kapataspa laqay, hinaspa yachasqaykimanhina pachachiy.

Sutiy:

Llinkimanta/mitumanta uywakunata rurasunchik

Imayna llamkanapaq

Mituan pukllanachikpaqqa, ñawpaq punchawtam kaqninkunata huñumuna, hinaspa chisinmanta mituta rurasqataña puñuchina.

Uywakunata rurasunchik/llunkisunchik.

Kanan: llinki allpa, yaku, ñutu aqu, karka.

Ruraynin.

- * Llinki allpapa rumichankunata akllana, chaymanta ñutu aquwan tupachina/ chaqruna.
- * Karkata nuyuchina.
- * Aquta, allpata, karkata hukllawarquspa yakuwan sumaqta tupachispa chapuna, hinaspa huk tutatapuni puñuchina.
- * Munasqaykimanhina uywakunata ruray/ llunkiy.
- * Qispirqachispayki llantullapi, mana raqrananpaq chakichiy.
- * Munaspaykiqa yantawan, nanaq sansapi kusawaqraqmi.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatataq ruraraqachik?, ¿Imamantataq ruraraqanchik?
- ¿Imakunawantataq llinka mituta tupanachinchik?, ¿hayka tutataq mituta puñuchinchik?, ¿imaynataq chakinman kikin mitullawan uywa rurasqanchik?
- ¿Ima uywakunataq ruraraqanki/ llunkirqanki?
- ¿Imapaqtaq ruraraqanki?, ¿Allin chu kay rurasqaykiwan pukllakusun?, ¿Imanasqa?
- ¿Imanasqataq chay uywata ruraraqanki?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Munasqa uywata ruran/llunkin.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantataq ruranku?

Llinki allpamanta mituan.

Uywakuna rurasqaykita siqispa sutinta qillqay.

yupaynin

yupaynin

Sutiy:

Uywanchikkunapa mirasqanta yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmakunapiwan, hawaman llusqispa pukllanku.

Qari, warmi warmakuna sapakama huk siqisllanpi chimpa, chimpapi sayanku.

Warmi, qari warmakuna tupaqninwan hapinakuspa qawanku pim chullasqanta.

Pukllayta tukuspa, yachachiq willan: qayna watas iskay uwihakunata sintachisqaku, kunan wata sintachinankupaq, mawka sintakunata, musuq sintakunawan waqta waqtallata churaspa tupachin uwiha mirasqan yachananpaq.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Qayna wata hayka uwihakunam kasqa?

- ¿Kunan wata hayka uwiham mirarqusqa?
- ¿Imatataq ruraraqanchik, uwiha mirasqan yachananchikpaq?
- ¿Imaynatataq sintakunata tupanachirqanki?, ¿Chiqapchu kanman?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Mawka, musuq sintakuna.

Yachasqaykimanhina, uwiha mirasqanta trokel nisqanmanta kuchuspa/kaptaspa, laqay, hinaspa yupayninta qillqay.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapim purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispas warmakunapas rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta siqispa llimpin hinaspa willakunku.

Ayllunchikkunapa
rurayninmanta

Sutiy: _____

Llaqtanchikpi qapaq sitwa killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- Warmakuna yachasqankumahina willakunku.
- ¿Tayta mamanchikkuna ima ruraykunapiwantaq kachkanku?, yachachiq hatun rapipi warmakuna nisqanta qillqan.
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu rikchakun?
- ¿Ima raykutaq wasi qispiypi yanapanakunku?
- ¿Siqipi aqa manyakuq mama imatataq hamutachkan?

- ¿Away allinchu icha manachu?, ¿imanasqa?, ¿pikunallataq wasi qataypi wasi hawanman qispinku?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaptaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

¿Ima ruraypim yanapakurqanchik?, allinta qawaspa chimpuy.

¿Imakunawanmi wasichakuna?, qawaspa urayninpaman chimpuy.

¿Mana wasichakuptinchik imataq kanman?, chayta siqispa willakuy.

Sutiy:

Wasi wasipi/wasi qispiypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq: minkakun wasichakuq aylluta warmantinkuna rispa yanapakunankupaq.

Wasi rurakuqpa nisqanmanhina warmantinkuna yanapakunankupaq (yaku aysapakuypi, tiha haywakuypi, suqus haywakuypi, chaqllchakuna haywakuypi; ichuwan wasita qataptinkuñaataqmi, ichu sikwaypi, sikwasqa ichu huñuypi, siqwas arwi pataraypi, hukkunapipas atisqallanpi).

Yachaywasiman kutimuspa samasunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Wasichakuq ayllu.

¿Maypim ruranku?

Wasichakuqpapi.

Siqikunata qawaspa, tapukuyta kutichiy, maytupa kamachikusqanmanhina, hinaspa willakuy.

Wasi wasimanta Wasi qispiymanta

(harawi/wanka)

Wawayayay, wawayayay, wawayayay.

Awwwwww

sunisunita tiyaykullanki
hatun rumilla takyachiqniyuq Awww,
wawayayay, wawayayay, wawayayay

Awwwwww

sunillatam tiyaykullanki
kumrirachallayki, qiruchallayki
chaqllachallayki.
qatachallayki samaykunanpaq
chirillamanta, wayrallamanta.
harkaykullawanaykipaq.

Awwwwww.

¿Imamantataq harawita/wankata harawirqanchik?

¿Imakunamantam wasi harkawanchik?

Sutiy:

Wasi wasimanta/wasi qispiymanta harawisunchik/wankasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq; wasi wasipi/wasi qispiypi harawita/wankata hatun rapipi qillqaspa warmakunaman qawachin.

Warmakunapa nisqanmanhina, harawita/wankata ñawinchaspa, warmakunapiwan harawinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam harawirqanchik/wankarqanchik?
- ¿Ima raykutaq musuq wasi ruraypi harawina/wankana?
- ¿Musuq wasi uyarikunchu harawisqa/wankasqa?
- ¿Pikunataq harawinku/wankanku?

- ¿Imanasqataq paykunalla harawinku/wankanku?
- Mana harawiqkuna kaptin, imaynataq wasichakuy kanman?
- ¿Wasi kaspayki imaniwaqtaq qampaq harawiptinku?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Warmamasiwan harawinku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqasqa harawiwani.

Tapukuyta chakataspa kutichiy, hinaspa warmamasiy kikunawan harawiy.

Suty:

Qiru wantuypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Qiru wantuy (Pukllay)

- * Pukllay qallariypaq: llusqinankupaq, chayanankupaq, waskillawanpas utaq qaytuwanpas siñalanqaku/chimpunqaku.
- * Kimsa, kimsamanta huñunakuspa pukllanqaku, hukninmi kanqa qiru.
- * Iskay warmam, hukninkuta, wantunqaku; qirullay, raku qiru, mana puyupa suqsinan qiru; qirullay raku qiru, wasipa kumriranpaq raku qiru, allí allin qiru nispa.
- * Manam pipas hikutanqachu, kikinkumantam kallpaspapas, allimantapas qiruta wantunqaku.
- * Mana samaspa ñawpaq chayaq qiru wantuqkunam, pukllaypi llallinga.
- * Llapan warmakunam qiru nispa wantuchikunqaku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapim pukllarqanchik?, ¿imanispataq qiruta wanturqaku?
- ¿Pikunataq qiru wantuypi ñawpaqta chayarqa?, ¿imanasqa?
- ¿Pikunataq chawpita chayarqaku?
- ¿Pikunataq qiru wantuypi qipata chayarqaku?, ¿imanasqa?
- ¿Pikunataq qiruta wantuspa, mana chayachirqachu?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Waskillawan, qaytuwan.

Wasi qispiyman riqkunata qaway: ñawpaq riqkunata wichqay, qipa riqkunata chimpuy (X), chawpi riqkunatañataq chakatay (+).

¿Imamantam willakuy kasqa?

¿Imakunawanmi puchkanakasqa?

¿Imakunamantan puchkasqaku?

Sutiy:

Awaymanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq yachaqta minkakun awaymanta yachasqanta willakunanpaq.

Yachaqpa nisqanmanhina willakuyta uyarinku.

Awaq awanankunata, warmakunaman qawachin riqsispa yachanankupaq.

Yachay wasiman kutimuspanku uyarimusqankumanta tapukuykunata kutichinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantataq willakuyta uyarimurqanchik?
- ¿Imamantam qaytuta rurasqaku awanankupaq?

- ¿Puchkananpaq, puchkatilluta, kallapata, piruruta pitaq ruran?
- ¿Imapaqtaq qaytuta tullpuna kasqa?, hayka rikchaq qaytuwantaq awasqaku.
- ¿Imaynatam awayta yachasqaku?
- ¿Manaña pipas awaptin imaynataq kanman?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Pikunataq yanapakun?

Yachaq awakuq.

¿Maypim ruranku?

Yachaqpa wasinpi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Awanakunawan.

Siqikunata qawaspa tapukuyta kutichiy, siqipa hawampi ruyruspa.

Sutiy:

Uriwamanta yachayta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Kay chiqap willakuyta uyarispa willanakusunchik.

Mama Victoria Condoraypa uriwachispa hampiyanta

(Chiqap willakuy)

Warmanchikkuna, uchuychanmanta, awaq/ruraq sunqu kanampaq, awakuyman hikutakunanpaqqa, pichqa punchawniyuq paqarisqa wawallatam uriwachispa hampina; uriwaqa wawallampi uriwachisqaqa chayanpunim, chaypaqmi kallwachakunata, puchkatilluchata, kallapachata, wawapaq kamachallata ruraspa, taytanpa kastallan/ayllullan (maman, taytan, kuraq tayta maman, tiyan, tiyun, wawqin, panin, mayqanpas yachayniyuq) uriwachinan kayhinata rimapayaspa: “Mamallay puchkatillu, kallapa, piruru, kallwa, kay wawaykipa kurpa makichankunataya paskaykuy, Uriwa, Uriwa, puchkakuq, awakuq sunqu kananpaq Uriwa, Uriwa, rurakuq maki kaspas, qipa punchaw, mana usunampaq Uriwa, Uriwa, Uriwa” nispa, sapa llamkanakunawan uriwachina, chaymi wawakunaqa uchuychanamanta rurakuq sunqu kaspas allin kawsayta tarinqa.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatataq mama Victoria willawarqachik?, ¿pitaq uña wawata uriwachisqa?, ¿ima rayku?
- ¿Hayka punchawniyuqtataq wawakunata uriwachinchi?
- ¿Imawantaq uriwachina kasqa?, ¿Imapaqtaq uriwachina kasqa?
- ¿Imata nispataq uriwanku?
- ¿Mana uriwachisqa, imaynataq wawakuna wiñaspa kanman?
- ¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik.

Maytupa nisqanmanhina ruran

¿Maypim ruranku?

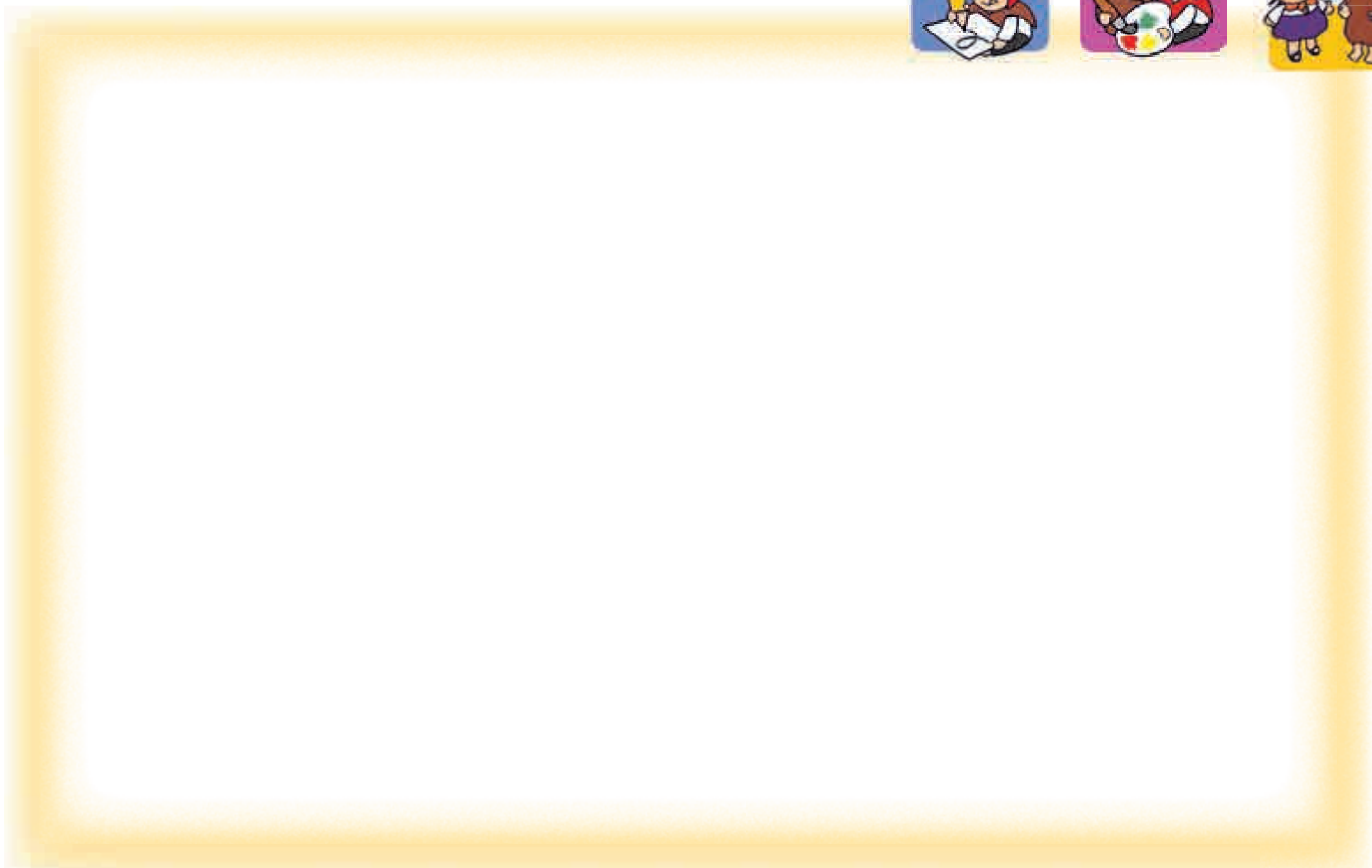
Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapipi willakuy qillqawan.

Wawa uriwachisqan llamkanakunata trokel nisqamanta kuchuspa/kaptaspa laqay, hinaspas willakuy.

Sutiy:

Qaytu tullpuyta/kurtiyta yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Qaytukuna tullpunanchikpaq/kurtinanchikpaq/
allichakusunchik.

Kanan:

- * Iskay allin hapiy maki llimpiq mallki (sapintapas waytanpas utaq rapinpas-tullunpas).
- * Llimpinapaq iskay kawa qaytu.
- * Huk mawka lata, aysaku, kaspi.
- * Pichqa limun.

Yanuynin:

- * Kinwa mayllasqaykipa yakunwan qaytuta taqsay.
- * Llimpinapaq mallki akllasqaykita kutay.
- * Kutasqa mallkita yakuyuqta latapi, huk pachata timpuchiy.
- * Timpusqa yakuta chiriyachiy, hinaspa chumarquy.
- * Chuya taqsasqa kawakunata chay yakuman hinay.
- * Timpuchkaq lataman limunta qapiykuy, hinaspa timpuchiy iskay chunka tullmita.
- * Timpusqa yakupi kimsa punchaw qaytu

puñunqa, paqarinnintin achikyayta chisinkuyta pachata tikrapayaykuy.

- * Kawakunata chuya yakupi taqsaspa chakichiy.

Yachachiq tapun:

- ¿Qaytu tullpuyta yacharqankichu?, ¿imanasqa?, ¿imapaqmi qaytuta tullpuna kasqa?
- ¿Imakunawanmi qaytuta tullpuna kasqa?, ¿mana yurakuna kaptin imawantaq qaytuta tullpuchwan?
- ¿Mana tullpusqa qaytuwan llikllata awachwanchu?, ¿imanasqa?, ¿Tayta mamayki qaytukunta tullpunraqchu?

Maytupa nisqaqmanhina ruransunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llimpiq mallkikunawan, kawa qaytuwan, latawan, mawka mankawan, kaspiwan, aysakuwan, limunwan.

Qaytu tullpunapaq/kurtinaypaq riqsisqayki yurata siqispa sutinta qillqay.

1

2

3

4

Sutiy:

Imaynatataq awanapaq qaytuta rurana

Imayna llamkanapaq

Qaytu ruraymanta yachanankupaq, warma masinwan rimanakunku.

Qaytu ruray yachasqanta willakuspa; imayna, imakuna ruranantapas patachanku.

Qaytu ruraymanta yachay maskananpaq; pikunatas tapukunqa, imata ruraspas, imakunamanta qaytu rurana kasqanta yachanqa. (ñawpaq simana).

Qaytu ruraymanta tapukachakamuspa yachamusqanta; yachay wasipi qaytuta tullpuspa yachasqanta willakun, hinaspa sapakama siqispa qillqanqa (iskay kaq simanapi).

Warmapa kikin yachasqanwan, tapukachakamuspa yachamusqantawan, chaynallataq yachay wasipi qaytuta tullpuspa yachasqantawan tinkuchispa allinta yachan, hinaspa sapakama warma willakunku. (kimsa kaq simanapi).

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam tapukamurqanchik?
- ¿Imakunamantam qaytuta rurana kasqa?
- ¿Imaynatam qaytuta rurana kasqa?
- ¿Pikunataq puchkan?, ¿imanasqa?
- ¿Mamayki puchkakunraqchu?, ¿Imanasqa?
- ¿Mana millwa kaptin imamantatataq qaytuta rurachwan?
- ¿Qampa yachasqayki, tapukamusqaykiwan yaqachu tupasqa?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman, kuraq tayta maman, llaqtanpi yachaqkuna.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, wasinkupipas.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Rapikunawan, qillqanakunawan.

Qaytu rurayamanta qatipaspa, yachasqaykimanhina siqikunata stiker nisqanmanta tipllaspa laqay, hinaspa willakuy.

Sutiya:

Awaqpa awanankunata riqsispa yupasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmakunapiwan hawaman lluqsispa, yupanakuspa pukllanqaku.

Yachachiq kamachin: warmi, qari puralla huñunakuspa siqisninpi sapakama sayanankupaq.

Huñupi warmakuna yupanakun, hinaspa willakun hayka kasqankuta.

Yachachiq, yukalitupa murunkunata rakin.

Murukunata yupan, hinaspa yupayninwan tupachispa willakun 3, 4.

Yachachiq tapun:

Imatataq ruraraqanchik?

- ¿Hayka warmi warmakunam kasqa?, ¿Hayka qari warmakunataq kasqa?
- ¿Imaynatataq yuparqanki?, ¿allintachu yuparqanki?

- ¿Pukllanakuna yupasqaykiqa haykataq kasqa?
- ¿Imapaqtaq, pukllanakunata yuparqanki?
- ¿Imapaqtaq yupayta yachawaq?
- ¿Mana yupayta yachaspayki imaynataq kawaq?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Yupasqanta willakun.

¿Maypi ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Yukalitupa murunkunawan.

Awanapaq llamkanakunata trokel nisqanmanta kaptaspayki kasqanmanhina laqay, hinaspa churaspa yupayninta qillqaspa willakuy.

A large, blank writing area consisting of ten horizontal lines. The lines are slightly curved and spaced evenly, providing a template for handwriting practice.

Suti:

Llikllapa siqinkunamanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Qillqa qispichinanpaq; yachaqa llikllakuna qawachimusqanta yuyarinku.

Yachachiapas apanqam huk llikllata, warmakunaman qawachinanpaq.

Yachachiq tapun, ¿imatataq qillqasun?, ¿imapaqtaq qillqasun?, ¿pipaqtaq qillqasunchik?

Qillqa qispichinankupaq, yachasqankuta rimanakuspanku allinta patachanku.

Llikllata siqispa; kurunpi, listampi, qinqunpi, sillunpi kaqkunata siqispa yachasqakunta qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawinchaspa, pantasqankuta yachachiqa yanapakuyninwan allichapanku.

Warmakunata tapuspa.

Qillqasqanpa uranpi yachachiq qillqanpun.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam qillqarqankichik?
- ¿Ima nichkantaq qillqasqayki?
- ¿Ñawinchay llikllamanta qillqasqaykita?
- ¿Imapaqtaq qillqarqanki?
- ¿Mana qillqaptiyki imataq kanman?
- ¿Pikunataq qillqaykita ñawichanman?
- ¿Allintachu llikllamanta qillqarqanki?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Yachasqanta qillqan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llikllakunata qawaspa.

Llikllata pallayniyuqta siqispa, llimpiy, hinaspa llikllapa sutinta qillqaspa willakuy.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapin purirqanchik?
- ¿Pikunawantaq rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta siqispa llimpin, hinaspa willakunku.

Tarpunanchikpaq
allichakusqanchikmanta

Sutiy:

Llaqtanchikpi quya raymi killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraykunapitaq kachkanchik?
- Llaqtankupi ruraykunamanta warmakuna yachasqankumanhina willakunku.
- ¿Maytupi siqikuna, llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu rikchakusqa?
- ¿Ima raykutaq chakrata allichana?
- ¿Imapaqtaq yarqata aspimuchkanku?
- ¿Mana chakrata allichaspa tarpuptinchik imaynan kanman?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaqtaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

Sutiy:

Chakra allichaypi/rikchachiypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunapiwan minkakamun chakra allichaypi/rikchachiypi llamkakuq aylluta rurayninpi yanapakunankupaq.

Chakra allichapa nisqanmanhina yanapakunku.

Yachay wasiman kutimuspa samasunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Chakra allichay/rikchachiq ayllu.

¿Maypim ruranku?

Chakrapi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Mawka llikllakunawan, wayqakunawan, achalmiwan.

Chakra allichaypi yanapakusqaykita siqikuy hinaspa willakuy.

Sutiy:

Pachamamapi uywanakusqanchikmanta willakuyta uyarisunchik

Imayna Ilamkanapaq

Yachachiq yachaqta minkakamun, pachamamapi uywanakusqanchikmanta willakunanpaq.

Yachaq warmakunaman Pachamamapi pikunawan uywanakusqanchikmanta willakun.

Warmakuna yachaqpa nisqanmanhina willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuyta uyarirqanchik?
- ¿Pachamamapi pikunataq uywanakunchik?
- ¿Ñuqanchiktaqa pikunataq uywawanchik?
- ¿Pachamamapi kaqkuna (sacha, para, mayu, puyu, uywakuna) imaynatataq uywawanchik?
- ¿Imaynatataq sachakuna uywawanchik?

- ¿Imaynatataq yakumama uywawanchik?
- ¿Yakumama mana uywawaptinchik imaynatataq kachwan?
- ¿Ñuqanchik yachanchichu Pachamamapi kaqkuna uywayta?, ¿imaynatataq paykunata uywanchik?, ¿imataq kanman mana allinta uywanakuptinchikqa?
- ¿Imatataq kay willakuy yachachiwanchik?

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

Llamkaymanta rimanakuspa qamutanku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachaqpa wasinpi.

Yachaykuna uyarisqaykita siqispa, llimpispá qillqay.

Yaku mamamanta

(harawi/wanka)

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
Awwwwww.

Aysakullaychik, pusakullaychik,
maymi rinanta yaku mamata.
Awwwwww.

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
Awwwwww.

Anchuriy rumi, asuriy qupa, yaku mamatam
pusamuchkani.

Pacha mamallanchik tasnuykunanpaq,
pacha mamamllanchik kusichinanpaq.
Awwwwww.

Yaku mamapaq harawita/wankata yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq; harawita/wankata hatun rapipi qillqaspa, warmakunaman qawachin.

Hinaspa tapun: ¿Ima qillqataq qawachkankichik?, ¿pimantataq takisunchik?

Warmakunapa nisqanmanhina, harawita/wankata ñawinchaspa warmakunapiwan harawinku/wankanku.

Yaku mamamanta (harawi/wanka)

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
Awwwwww.

Aysakullaychik, pusakullaychik, maymi rinanta yaku mamata. Awwwwww.

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
Awwwwww.

Anchuriy rumi, asuriy qupa, yaku mamatam pusamuchkani.

Pacha mamallanchik tasnuykunanpaq, pacha mamallanchik kusichinanpaq.

Awwwwww.

Siqikunata qawaspa, ima ruraypi harawisqanchikta chakatay, hinaspa urampi sutinta qillqay.

Yachachiq tapun:

- ¿Pipaqtaq harawirqanchik?
- ¿Yaqachu yaku mama harawisqanchikta uyarin?
- ¿Harawipi ima nichkantaq yakumamamanta?
- ¿Ima raykutaq Yakumamapaq harawinchik?
- ¿Mana yaku mamapaq harawiptinchik/wankaptinchik imataq kanman?
- ¿Allinchu Yakumamapaq harawisqanchik? ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruray.

Qillqata ñawinchan.

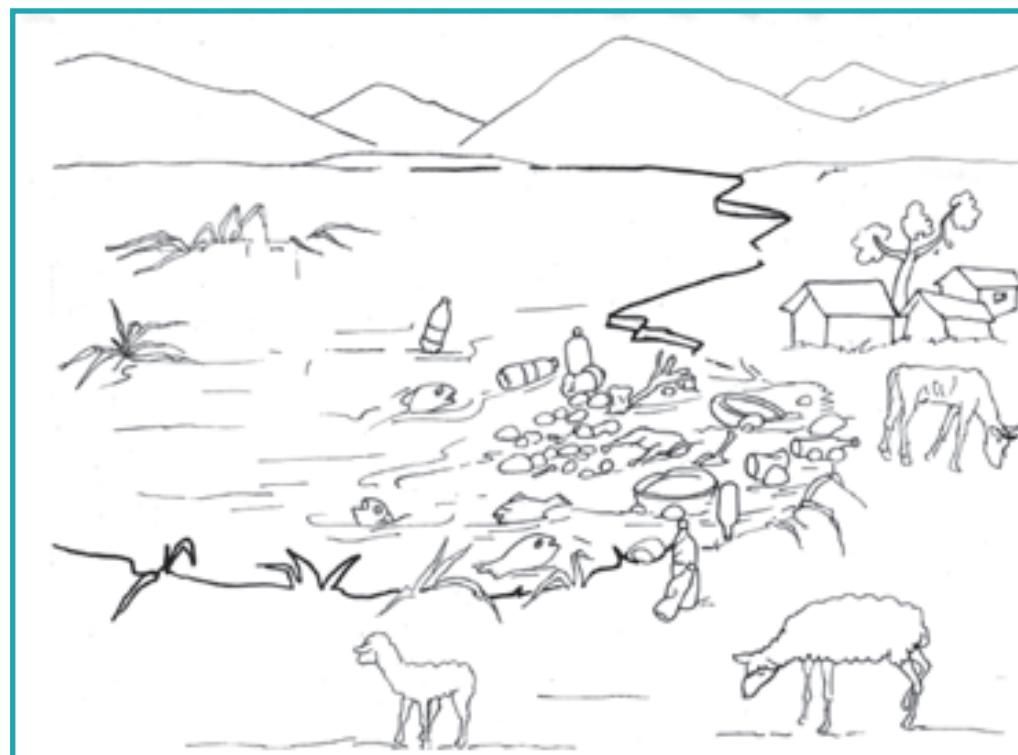
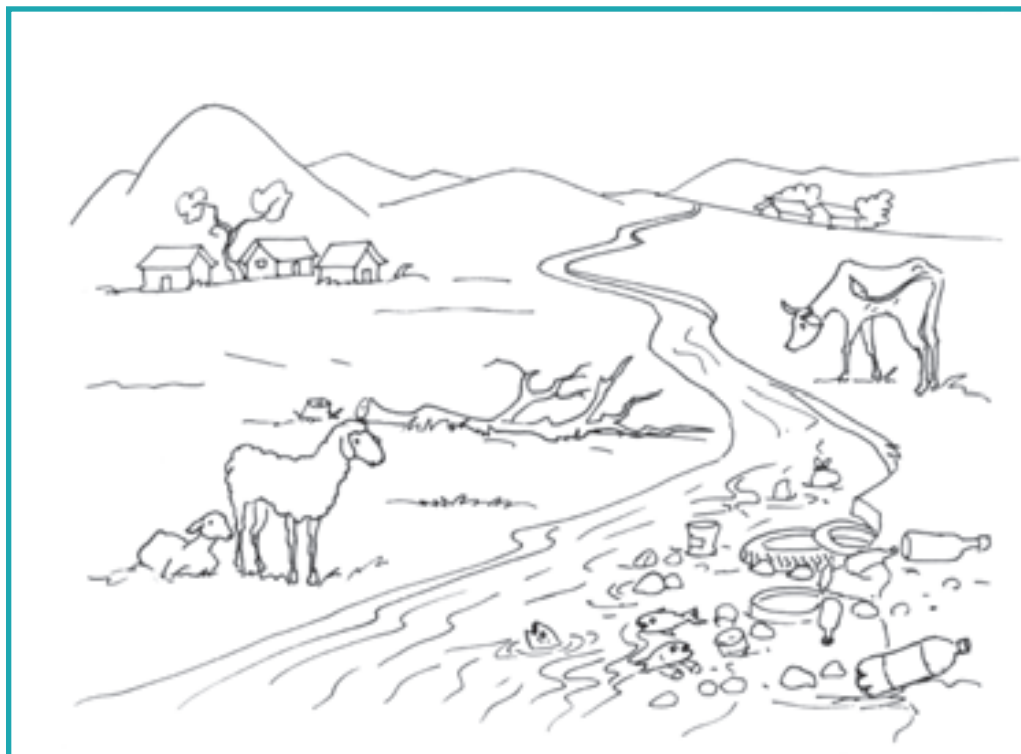
¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapipi harawi qillqawan.

Suty:

Yakumama uywasqanchikmanta rimasunchik

Imayna llamkanapaq

Yakumama uywasqanchikmanta rimanapaqqa, yachaqpa willakusqantam yuyarisunchik.

Yachachiq, warmakunata tapun:

- ¿Yachaq imakunatam willamuwarqanchik?
- ¿Runakunata pikunam uywasqanchik?
- ¿Imanaytam pacha mamapi kaqkunata uywanchik?, ¿Imaynatataq Yakumamata uywanchik?
- ¿Imanasqataq Yakumamata mana allintachu uywanchik?
- ¿Imatataq rurachwan Yakumama chuya uywananchikpaq?

- ¿Allinchu Yakumamanchik qanrachay?
- ¿Yakumamata mana allinta uywaptinchik qipa punchawta imaraq kanqa?
- ¿Imatataq rurachwan Yakumamanchik mana chinkananpaq?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Yachasqanmanhina, chayhinallataq yachaqpa willakusqan uyarisqanmanhina, tapukuyta kutichinku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Siqita qawaspa akllay imayna Yakumama uywasqaykita hinaspa llimpispa willakuy.

Yakumamapa llakin

(willakuy)

Yakumamas, kusionqallaña
qall qallyastin wayqunta
risqa.

Chayna richkaptinsi wayra
wanukunata, qupakunata
wischuykuptin, pinqakuymanta
Hikchuy, hikchuyta waqasqa.

Sutiy:

Yakumamamanta willakuyta uyarispa tukupayninta siqispa qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, yakumamamanta, willakuypa qallariyninta qillqaspa warmaman qawachin.

Warmapa nisqanmanhina, rapipi willakuypa qallariynin qillqata ñawinchan.

Willakuypa qatiqninta qillqaspa siqinku.

Yakumamapa llakin (willakuy)

Yakumamas, kusionqallaña qall qallyastin
Wayqunta risqa, (kay qillqam siqiwana kuska
rinqa)

Qatiqnin qillqa, kayhina kanqa:

Chayna richkaptinsi wayra wanukunata,
qupakunata wischuykuptin, pinqakuymanta
hikchuy, hikchuyta waqasqa...

Tukupaynintam warma siqispa qillqanqa .

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantataq willakuy kasqa?
- ¿Imanasqataq Yakumama llakikusqa?
- ¿Pitaq wanukunata, qupakunata wischuykusqa?
- ¿Qanrachakuspa imatataq Yakumama rurasqa?
- ¿Imaniqtaq qatinman kay willakuyman?
- ¿Imaynatataq willakuy tukunman?, ¿Imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantataq ruranku?

Hatun rasi qillqawan.

Willakuy uyarisqaykipa tukupayninta, siqispa qillqay.

☐	yupaynin

Sutiy:

Tarpuypaq llamkanakunata huñuspa allichasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq warmakunapiwan hawaman llusqispa pukllanku.

Warmi warmakuna, qari wamakuna sapakama siqisllanpi sayanku.

Hayka hamusqankutapas yupanakunku.

Yachachiq, llamkanakunata mana hapinayuqta qawachin.

Warmakuna qawaspa llamkanakunata hapinanwan tupachin.

Llamkanakunata huñuspa waqaychanku tarpuypi llamkanankupaq.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Imapaqtaq warmikama, qarikama huñunakurqanchik?

- ¿Mana huñunakuspa yacharqankichu hayka kasqanchikta?
- ¿Imaynanpitaq llamkanakuna wischu, wischu, mana hapinayuqkuna kasqa?
- ¿Imatataq llamkanakunata rurarqankichik?
- ¿Imapaqtaq allicharqanchik?
- ¿Imawantaq tarpuypi llamkachwan mana llamkanakuna kaptin?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Llamkanakunata allichan, hapinankunawan tupachispa.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llamkanakunawan.

Llamkanakunata huñuspa sirinpata laqay stiker nisqanmanta tillpaspa/tipllaspa, hinaspa yupayninta qillqay.

Four sets of horizontal dashed blue lines for writing, positioned to the right of the first illustration.

Four sets of horizontal dashed blue lines for writing, positioned to the right of the second illustration.

Sutiy:

A horizontal dashed blue line for writing, located below the 'Sutiy:' label.

¿Imapaqtaq chakrata wanuna?

Imayna llamkanapaq

Chakra wanuymanta pikunatas tapukunqa imaynata ruranata, imapaq wanunata, imakunawan wanunamanta kikin yachayninta chaninchanapaq hatun rapiwan, qillqanawan.

Chakrakuna wanuymanta qatipaspa yachamusqanta warmamasinwan willanakuspa yachachiqa yanapakuyninwan sapakama qillqanku. (ñawpaq simanapi).

Warmapa yachasqanwan; qatipaspa yachasqantawan, yachay wasipa inkillninpi wanusqanta tinkuchispa allinta yachan, hinaspa willakunku. (qjpaq simanapi).

“Yachay wasipi chakraykichik kaptinqa, chakrata wanuspa tarpuychik, huklawpiñataq mana wanuspa, chaypim kikin warma yachanqa imapaq chakra wanuna kasqanta”

Yachachiq tapun:

- ¿Imapaqtaq chakra wanuna kasqa?
- ¿Imaynatataq chakrata wanuna?

- ¿Imakunawantaq chakrata wanuna kasqa?
- ¿Mana chakrata wanusqa imataq kanman?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Tayta mamankita tapumunqaku.

Yachay wasipi chakrachanku kaptinqa, kikinku chakrata waniyaspa allinta yachanankupaq.

¿Pikunam yanapakun?

Tayta mamanku, kuraq tayta mamanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, wasinkupi, llaqtankupi.

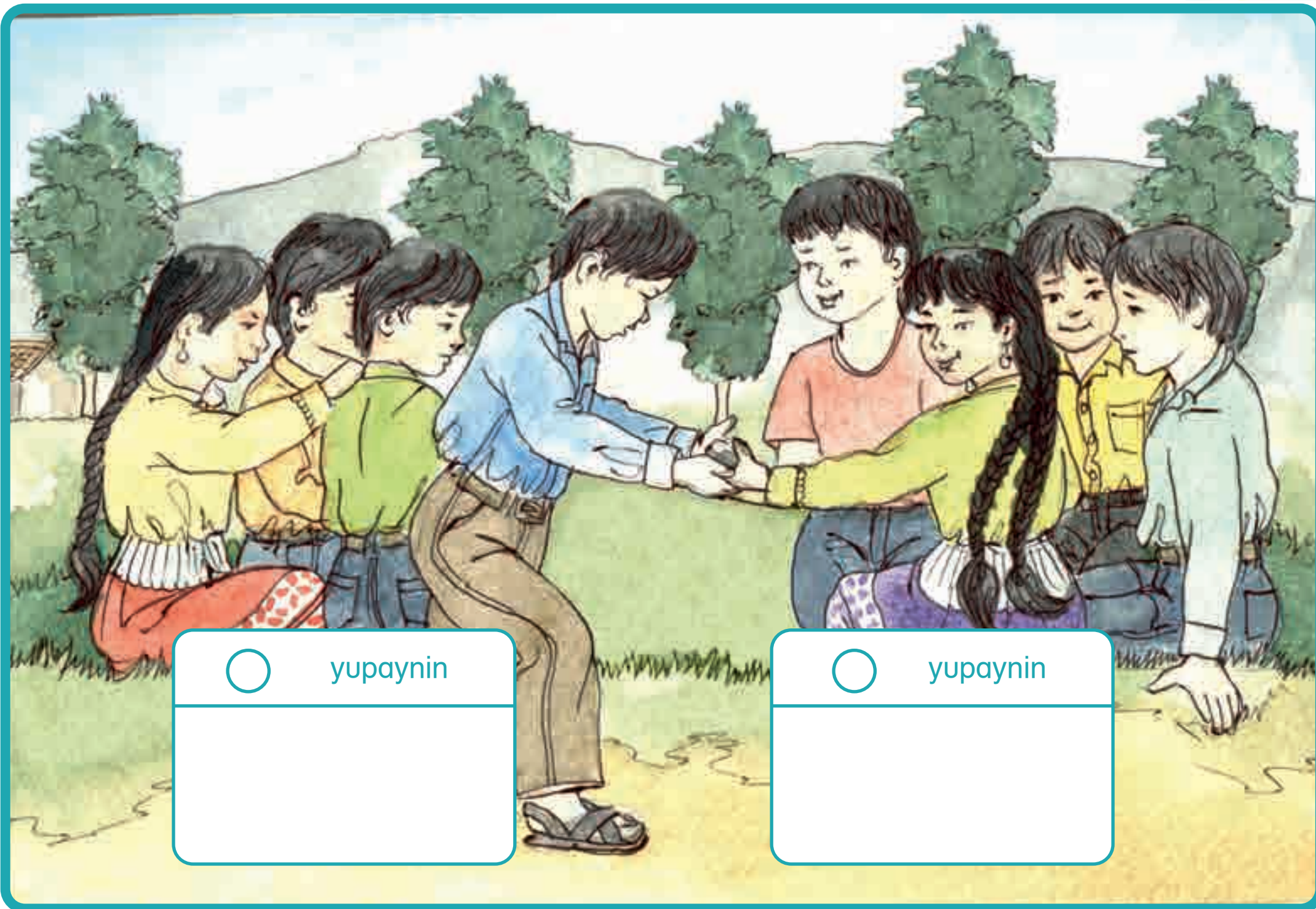
¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapi, qillqaspa.

Qatipaspa yachasqaykimanhina qillqay chakra wanuymanta, hinaspa willakuy.

• wanu = maqya

yupaynin

yupaynin

Sutiy:

Sacha pilaypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Warmakuna riqsisqanku sachakunapa sutinwan sutichakunku.

Warmi, qari warmakunam sachayuq ayllu kanqaku.

Huk warmi, qari warmakunañataq wasichakunankupaq sacha rantiq kanqaku.

Sacha pilay (Pukllay).

Pukllaynin:

- * Sachakuna (warmakuna) siqisllanpi tiyanqaku.
- * Rantiqkunam sachayuqman rantiq rinqaku, hinaspam rimapayanqa: “wasichakunaypaqmi sacha rantiq hamullachkaniku, amahina kaspayki sachachallaykita uyallawayku, rakun kaqta qirunpaq, llañunkunatañataq chaqllanpaq nispa.
- * Sachayuqqa nin; akllakuychik mamay taytay munasqaykichikta, nispa. Rantiqkunaqa akllakuspa, sachayuqwan sachapa chaninta rimaspa tasanakunqaku.
- * Rantiqqa, yanapaqninkunawan sacha wantuq rinku, hinaspam sachata waqtaq tukuspa chutanqaku, qipanpi tiyaq warmañataqmi, wiqawmanta iskaynin makinwan tiquta hapispa

mana kacharinqachu. Rantiqqa aspispam chutanqa hurqunankama.

- * Rantiqqa yanapaqninkunawanmi wantunqa, hinaspam kuchuq tukunqa qirupaq, chaqllapaq kaspapas.
- * Sachayuqqa qipaq sachankunatam parqupayaspa/ qarpapayaspa uywanqa watanman rantikunanpaq.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapim pukllarqanchik?
- ¿Ima sachapa sutinwantaq sutichakurqanki?, ¿imanasqa?
- ¿Ima sachakunataq sachayuq rantikurqa?
- ¿Rantiqkuna ima sachatataq rantirqaku?
- ¿Sachakuna kuchuy/wituy allinchi kanman?, ¿imanasqa?
- ¿Sachanchikkuna mana tukunanpaq imatataq rurachwan?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik 6, 7 yupayta.

Llapanikum pukllanku

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipa pampanpi.

Sacha rantikusqanta siqispa llimpiy, hinaspa yupayninta qillqay.

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

• _____

Sutiy: _____

Ulluku pikanti yanusqanchikmanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Kay qillqa qispichinapaqqa qayna punchawmi, yachay waspi ulluku pikanti yanusqanchikta yuyarisunchik.

Qillqa qispichinapaq yachachiq tapuku.
¿Imatataq?, ¿imapaqtaq, pipaqtatq
qillqasunchik? nispa.

Ulluku pikantita yanuspa yachasqanta yuyaymananku.

Ulluku pikanti/saqta yanuyman yaykuqkunapa siqinta qawaspa sutinta qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawinchan, pantasqanta yachachiqa yanapakuyninwan allichanku.

Yachachiq qillqanpa uranpi qillqapun, warmapa rimasqanta.

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Yachasqanta qillqan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantatq ruranku?

Hatun rapipi qillqawan, qillqanawan.

Ulluku pikanti yanuyman yaykuqkunata, siqipi qawaspa sutinta qillqay.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapin purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta, siqispa llimpin, hinaspa willakun.

Tarpuyninchik

Sutiy:

Llaqtanchikpi kantaray killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq tapun.

- ¿Llaqtanchikpi ima ruraypitaq kachkanchik?
- Warmakuna yachasqankumanhina willankunku.
- ¿Tarpuyipi pikunataq yanapakunku?
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu rikchakun?
- ¿Pikunataq kawsay mamakunata tarpuchkanku?
- ¿Kawsay mamakunata mana tarpuspa imaynataq kachwan?
- ¿Tarpuymanta yachaykuna yachanchikpaq imatataq rurachwan?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

Siqita qawaspa willakunku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaptaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

A large rectangular area with a red hatched border. Inside, there are six horizontal blue dashed lines for writing. A red dot is positioned on the left side, between the second and third dashed lines from the top.

Sutiy:

Sara mama tarpuypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq sara mama tarpuq aylluta, mañakun warmakuna yanapakuq rinankupaq.

Tarpukuqpa nisqanmanhina yanapakunku. (taksa rumikuna chakra patanman astaypi, champa taspiypi, sara turusku/turuqsu pallaypi, huk kunapipas.)

Yachay wasiman kutispa samansunchik.

Paqarisnintin ruranapaq.

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Warmapaqhina rurayllapi yanapakun.

¿Pikunataq yanapakunku?

Sara tarpukuq ayllu.

¿Maypim ruranku?

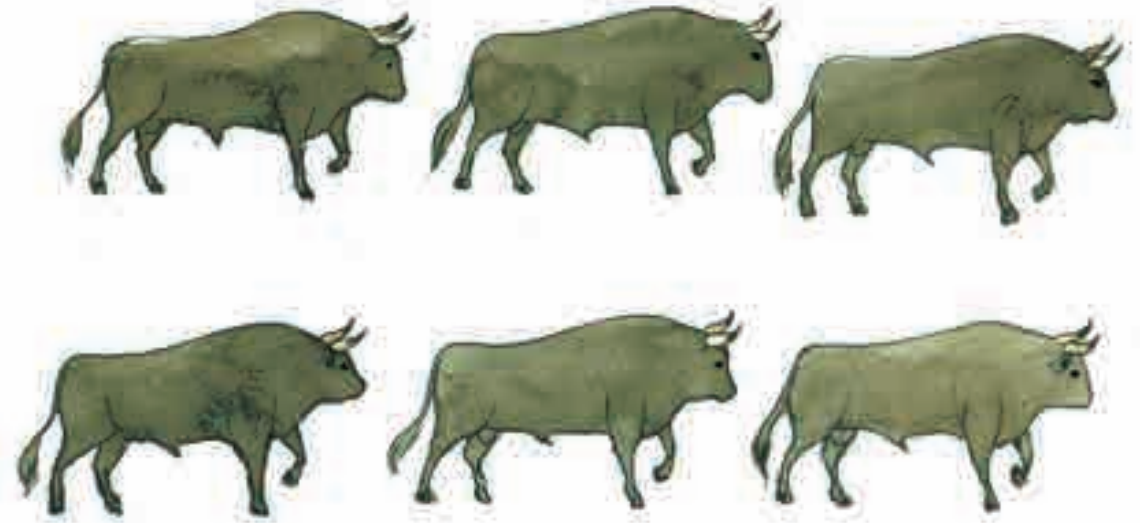
Chakrapi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Taksa allanawan, taksa pikuwan, mawka mantarawan, achalmiwan/wantunawan.

Tarpuypi yanapakuspa rurasqaykita qillqay.

Yuntapa yupayninta qillqay

Sutiy:

Yapunapaq turukunata huñuspa yupasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmankunapiwan hawaman llusqispa pukllanku.

Tarpuyipi, yuntapa yapusqanta yachapayan.

Yachaywasipi pukllanakunawan pukllaspa iska iskayta huñunku.

Huñusqan pukllanakunata yupaspa willakunku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Pukllaypi hayka yuntataq kasqa?
- ¿Chullalla turuwan yapuchwanchu?, ¿imaynanpi?
- ¿Imaynanpitaq yuntawan yapuna?

- ¿Imaynanpitaq yuntata iska iskaymanta yupana?
- ¿Mana turukuna kaptin imawantaq yapuchwan?
- ¿Llaqtaykipi imawantaq tarpunku?, ¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Pukllanakunawan pukllanku.

Yuntatahina pukllanakunata huñunku.

Pukllanakuna huñusqanta qawachikuspa willakunku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Yachay wasipi pukllanakunawan.

Yapunapaq turukunata huñuspa yupay, hinaspa yupayninta qillqay.

Wiksu Mama killa

Four sets of horizontal dashed blue lines for writing practice.

Four sets of horizontal dashed blue lines for writing practice.

Yana sisi raprayuq

Sutiy:

Tarpuypaq siñakuna qawaymanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, yachaqta minkakun tarpuymanta yachaykuna willakunanpaq.

Yachaq warmakunaman willan; tarpunapaq, pacha mamapi yachay kaqkunamanta willakusqan yachaykunamanta willakunanpaq.

Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam yachaq willawarqanchik?
- ¿Tarpunapaq imakunatam qawana kasqa?
- ¿Imakunam willawasqanchik tarpuy qallarinapaq?
- ¿Mama killa wiksu kaspa imatataq willawanchik?

- ¿Yana sisi raprachakuspa imatatataq willawanchik?
- ¿Mana paramuptin kawsaymamakuna wiñanmanchu?, ¿imanasqa?
- ¿Kawsay mamakunata mana tarpuptinchik imataq kanma?

Tarpuypaq huk yachaykuna yachasqaykita, willanakuychik.

Maytupa nisqanmanhina ruranku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Siñakunapa willakusqanta qillqay.

Sara tarpuypi

(Harawi/wanka)

Wawayayay, wawayayay,
wawayayay
awwwwww.

Yuntachallayqa suti
riqsiyllam waychaw chakicha
muru qasqucha

Yuquchanllaypas
chillkachamantas,
takllachanllaypas
sunchuchamantas
awwwwww.

Wawayayay, wawayayay,
wawayayay
awwwwww

Yuntachallayqa suti
riqsiyllam waychaw
chupacha husku turucha
yapullasqanpi yapuqkunata
suyuchallachi kan
awwwwww

Tarpuypi harawita takisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, harawita hatun rapipi qillqaspa warmakunaman qawachin.

Yachachiq tapun: ¿Ima qillqatataq qawachkankichik? Warmakuna qawasqankumanatahina kutichin.

Warmakunapa kutichisqanmanhina, harawi/wanka takita ñawinchaspa warmakunapiwan harawinku.

Sara tarpuypi (harawi/wanka)

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
awwwwww.

Yuntachallayqa suti riqsiyllam
waychaw chakicha muru qasqucha
Yuquchanllaypas chillkachamantas,
takllachanllaypas sunchuchamantas
Awwwwwww.

Wawayayay, wawayayay, wawayayay
awwwwww.

Yuntachallayqa suti riqsiyllam

waychaw chupacha husku turucha
Yapullasqanpi yapuqkunata suyuchallachkan
Awwwwwww.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantataq harawi taki kasqa?,
¿pipaqtaq harawi/wanka kasqa?,
¿imapaqtaq kawsay mamakunata
tarpuspa harawina?, ¿mana harawisqa
llamkaqkuna imaynataq kanmanku?,
¿ima ruraykunapitaq harawina?,
¿allinchu llamkaykunapi harawiy?,
¿imanasqa?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Harawita yachaspa takinku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ?

Hatun rapipi harawi qillqawan.

Kapataspas harawi siqikunata trokel nisqata laqay, hinaspa tarpuypi harawipa sutinta qillqay.

Atuqmantawan kunturmantawan (willakuy)

Huk punchawsi, atuqqa, kunturwan tuparqusqaku Hinaptinsi atuqqa nisqa.

- Tayta kuntur ¿maymantaq chayna suma, sumaq pachasqa richkanki?
- Kunturñataqsi atuqman kutichispa kayhinata nisqa:
- Kumparillay, hanay pachapi raymimanmi ñuqaqa richkani.

Atuqqa paytukuspas kunturtaqa qatirikusqa, raymiman chayarquspas atuqqa

panray panrayta pisquchakunapa mikunata mikurquspa puñurqusqa, chaykamas kunturqa kutirkamusqa.

- Atuqqa rikcharirquspas kunturta maskasqa, manaña tarispas waskawan kutimunapaq wayukamusqa.

Hinaptinsi wiqrukuna pawaqta qawaspa kayhinata nisqa:

- ¡Qicha siki, muqu tuspa! nispa.

Chaysi wiqrukunaqa piñasqallaña kutiriykuspa waskata kuturqusqa, hinaptinsi atuqqa qaparkachastin Pachamaman wichiycamusqa.

Atuqpa wixsan llikirquptinsi tukuy rikchaq kawsaykuna rakrasqan tukuy pampaman usurqusqa, chaymanta pachas tukuy rikchaq kawsaykuna kay pachapi paqarisqa.

Atuqmantawan kunturmantawan willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq; atuqmantawan kunturmantawan hatun rapipi willakuyta qillqaspa, warmakunapaq ñawichan.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuy kasqa?
- ¿Kunturwan atuq maytataq risqaku?
- ¿Atuq imanasqataq hanaq pachapi qiparqamurqa?
- ¿Imanasqataq wiqrukuna waskata kuturqurqaku?
- ¿Atuqpa rurasqan allinchu kanman?, ¿imanasqa?

- ¿Haykapmantataq kawsay mamakuna paqarirqaku?
- ¿Atuq mana urmamuptin, kawsay mamakuna paqarinmanchu karqa?
- ¿Mana kawsay mamakuna paqariptin, kay pachapi runakuna imaynaraq kachwan karqa?

Maytupa nisqanmanhinna ruransunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Hatun rapipi willakuy qillqawan.

Willakuy uyarisqaykimanta, stiker nisqamanta siqita aysaspa, qati, qatillata laqay, hinaspa willakuy.

Llamkanakuna	Yupaynin
	
	
	
	

Sutiy:

Tarpuypi llamkanakunata yupasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmankunapiwan hawaman llusqispa pukllanku.

Wakinkun yuntawan wakinñataqmi chakitakllawan, allanawan, pikuwan, makinawan tarpuyta yachapayaspa pukllanku.

Yachachiq warmakunaman chiqap llamkanakunata qawachin.

Warmakuna llamkanakunata huñunku.

Taksata, hatunta rakinaspaspa yupan, hinaspa willakun hayqa kasqanta.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Haykataq kasqa llapan llamkanakuna?
- ¿Haykataq taksa llamkanakuna kasqa?

- ¿Haykataq hatun llamkanakuna kasqa?, ¿allintachu yuparqanchik?
- ¿Mana llamkanakuna kaptin imawantaq tarpuchwan?
- ¿Kawsay mamakunata mana tarpuspa imaynaraq kachwan?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Llamkanakunata huñuspa yupanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Pikuwan, allanawan, chakitakllawan, yuquwan-takllawan.

Llamkanakunata allinta qawaspa yupay, waqtanpiñantaq yupayninta qillqay.

¿Imaynatataq kawsaymamakuna paqarinku?

Ñawpaq simana

Iskay kaq simana

Kimsa kaq simana

Sutiy:

Kawsay mamakunata uywasunchik

Imayna llamkanapaq

Kawsay mamakuna paqrisqanmanta yachananpaq, ruraykunata patachan. Yachay maskananpaq, pikunatas tapukunqa, imata, imaynata ruraspas kawsay mamakunapa paqarisqanta yachananpaq. (ñawpaq simana)

Kawsay mamakuna paqarisqanmanta tapukachakamuspa yachamusqanta, yachay wasipa chakranpi tarpuspa qawasqanta willakuspa, sapakama qillqan, yachachiqninpa yanapakuyninwan. (iskaq kaq simana)

Warmapa yachasqanwan, qatipaspa yachasmusqanwan, hinallataq kikin tarpusa yachasqanpiwan tinkuchispa takyasqa yachayta tarin, hinaspa willakun. (kimsa kaq simana).

Tayta mamanta, yachaqta tapumun. Yachay wasipi, kikin kawsayta tarpuspa, qawanqa imayna kawsay mama paqarimusqanta/wiñamusqanta.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman, kuraq tayta maman.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, kikinpa wasinpi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Inkillpi kawsay mamata tarpuspa, hatun rapiwan, raku qillqanawan.

Kawsay mama uywasqaykita wiñasqanmanhina siqiy, hinaspa willakuy.

Sutiy:

Tamal rurayta yachasunchik

Imayna llamkanapaq

Tamal ruray

Kanan

- * Sara iskusqa.
- * Uchpa.
- * Miskipankuna (kuchi aycha, kachi, achwiti.)
- * Sara qaranpa.

Yanuynin-ruraynin

- * Sarata iskuspa uchpawan kuskata timpuchina, sarapa qaran, sinqan chustikunankama/lluchikunankama.
- * Sumaqta mayllaspa, maraypi, mulinupi kaspapas kutana.
- * Sara akuta, aslla kuchi wirachawan, kachiwan tupachina/pituna.
- * Sumaqta piturquspa, sara qaranpapis asllata wisllaspa pintuna.
- * Yanunapaq mankapa sikinman qaranpakunata churana, chayman pintusqa tamalkunata mitanpi churana.
- * Aslla yakupi chayanankama timpuchina, sumaq manka kirpasqapi.

Yachachiq tapun.

- ¿Imatam ruraraqanchik?, ¿pipaqtaq ruraraqanchik?, ¿imapaqtaq ruraraqanchik?
- ¿Tamal rurayta yacharaqankichikchu?, ¿imanasqa?, ¿allinchu tamalta ruraspa mikuyninchik?
- ¿Tayta mamayki yachanchu tamal rurayta?

Llamkasqayki llaqtapi mana sara mama kaptinqa, sara pilatam apanayki tamal ruray yachanaykichikpaq.
Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapi tamal ruray qillqawan.

Tamal rurasqanchik kawsay mamata, llimpispa sutinta qillqay.

• chustiy = lluchuy

• pituy = chapuy

yupaynin

Sutiy:

Manka rantinakuypi pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Manka ranti (Pukllay)

Pukllaynin:

- * 5 warmakuna huñunakunku chaymanta 4 warmam manka tukuspa, mana kuyuq tiyanqa, hukninñataqmi manka rantikuq kanqa.
- * 3 warmam manka rantiq rinqaku.
- * Rantikuqmi, mankakunata munachikunqa kayhinata nispa.
- * Mankallay rantipaq, mana pakiaq, hatun manka, waylalla/utqaylla mikuy timpuchiaq, ukusapa manka, pisi qullqillapaq; rantillawaychik llapaykichik, nispa.
- * Manka rantikunam hapipayanqa raqrachus, takasallachus, mana allin kusasqa mankachus, ruyru sikichus, qilla mankachus nispa.

- * Manka rantikuqqa aswanmi hikutanqa, rantikunata, hinaspa llapan mankakunata rantikunqa.
- * Kay pukllayqa muyunqam; rantikunam manka kanqa, mankakunañataqmi rantikuq kanqa.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?, ¿hayka mankakunan kasqa?
- ¿Hayka mankatataq rantikurqanku?
- ¿Hayka mankakuna puchun?, ¿imaynataq, rantikunapaq mankakuna kasqa?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Llapankum pukllanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipa pampanpi.

Llapan mankakunata qawaspa yupay, hinaspa sapa warmapa rantisqanta chakatay, puchuqpatañataq yupayninta qillqay.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

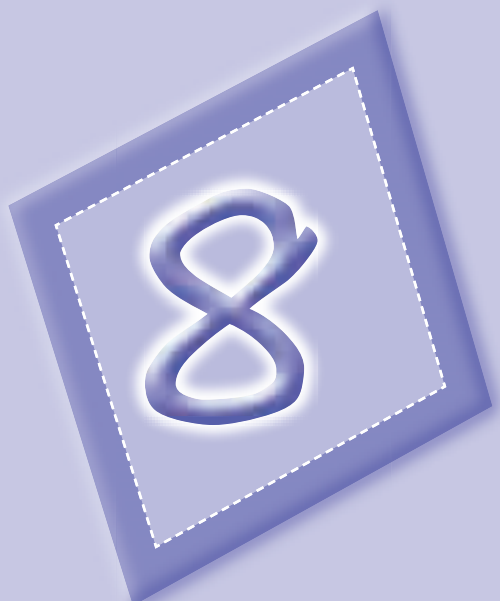
- ¿Maykunapim purirqanchik?
- ¿Pikunawanmi rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyaripa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta, siqispa llimpinku hinaspa willakunku.

Kawsayninchikkunata
uywasunchik

Sutiy:

Llaqtanchikpi aya marqa killapi ruraykunamanta

Imayna llamkanapaq

Yachachiq tapun.

- ¿Tayta mamanchik ima ruraypitaq kachkanku?
- Warmakuna yachasqankumanhina willakunku.
- ¿Maytupi siqikuna llaqtanchikpi ruraykunawan yaqachu rikchakun?
- ¿Ima ruraypitaq alma pampanapi kachkanku?
- ¿Almaykikunapaq imakunataq rurapurqankichik?
- ¿Imapaqtaq kawsay mamakunata hallmana?

- ¿Imaynatataq kawsay mamakunata uywana?

Muytupa nisqanmahina rurasunchik.

Siqita qawaspa llamkaykunamanta willakunku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Qillqana maytuwan.

Siqi qawasqaykimanta willakuy, hinaspa llaptaykipi ruraykunawan tinkuchispa munasqaykita siqiy.

Siqikunata laqay	Yachasqaykimanhina sutinta qillqay

Sutiy:

Almanchikkuna yuyariymanta yachaykunata uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq minkakamun yachaqta yachay wasiman hamuspa yachaykuna willakunanpaq.

Yachaq; warmakunaman almanchikkunamanta yachaykunata willan.

Warmakuna willakuyta uyarinku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuy kasqa?
- ¿Almanchikkuna hayka watamantam kutimusqaku?
- ¿Almanchikkunapa animan imaman tikrakuspam kutimusqa?
- ¿Almanchikkuna kutimusqanta imaynatam yachanchik?

- ¿Almanchikkuna Kutimunan punchaw imakunatam churapuna kasqa?

Paqarisnintin llamkanapaq warmakuna tayta mamanta tapumunqa kawsay mamakuna uywamanta.

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Pikunataq yanapakunku?

Yachaq.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

Almaykipaq churapusqakikunata stiker nisqata kaptaspa/kuchuspa laqay, hinaspa sutinta qillqaspa willakuy.

●

Sutiy:-----

Kawsay mamakuna uywaymanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Kawsay mamakuna uywaymanta, tayta mamanku tapumusqankuta willakunku.

Qillqa qispichinanpaq yachasqanta rimaspa allinta yuyaymananku.

Yachachiq warmakunata tapun:

- ¿Imatataq qillqasun?, ¿imapaqtaq qillqasun?, ¿pipaqtaq qillqasunchik?

Kawsay mamakuna uywaymanta yachasqankuta qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawinchanku; pantasqankunata yachachiqpa yanapakuyninwan allichapanku.

Qillqanpa uranpi yachachiq qillqan warmapa rimasqanta.

Yachachiq tapun.

- ¿Imatataq qillqarqanki?
- ¿Ima nichkantaq qillqasqaykipi?
- ¿Maypitaq nichkan kawsay mamakuna uywasqaykimanta?
- ¿Allintachu qillqarqanki?
- ¿Imapaqtaq qillqarqanki?
- ¿Mana qillqaptiyki imataq kanman?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

Kawsay mamakuna uywaymanta yachasqankuta qillqanku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta maman.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi

Kawsay mamakuna uywaymanta yachasqaykita qillqay, hinaspa willakuy.

Sutiy:-----

Kawsay mamakuna hallmaypi yanapakusunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq kawsay mamakuna hallmakuqta mañakun warmakuna yanapakuq rinankupaq.

Hallmakuqpa nisqanmanhina yanapakunku (5 watayuqkuna hallmapakuypi, 4 watayuqkuna qurapakuypi, qurakuna chakra patanman astaypi, uywakuna harkaypi)

Yachay wasiman kutimuspa samasunchik.

Warmam yanapakun hallmaypi.

¿Pikunataq yanapakunku?

Hallmakuq ayllu

¿Maypim ruranku?

Hallmakuqpa chakranpi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hallmanapaq taksam allanawan, mawka mantadawan.

Hallmaypi yanapakamusqaykita siqiy, llimpiy waqtanpi qillqay.

Siqikuna yupay	Yupaynin qillqay
	
	
	
	
	

Sutiy:

Kawsay mamakuna hallmaspa uywasqanchikta yupasunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, warmakunapiwan hawaman llusqispa pukllanku, kawsay mamakuna hallmaqta yachapayaspanku.

Warmakuna hallmaypi yanapakuq rispanku hallmaqkuna qawamusqankuta yuyaripa yupanku.

Llimpisqa rumichakunata rikchayninmanhina huñuspa pukllanku.

Pukllasqa rumichakunata yupaspa willakunku.

Yachachiq tapun:

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Yanapakuq riptiyki hayka qarikunataq hallmarqaku?

- ¿Hallmaypi hayka takiratataq hallmarqaku?
- ¿Warmikuna hallmarqakuchu?
- ¿Hayka warmakunataq hallmaypi yanapakurqa?
- ¿Warmi qarichu hallmaypi llamkana?

Maytupa nisqaqmanhina ruransunchik.

Pukllaspa huñusqankunata yupanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Llimpisqa rumichakunawan.

Siqita qawaspayki yupay, hinaspa yupayninta qillqay.

●

Sutiy:-----

Alwirhas tarpuymanta qillqasunchik

Imayna llamkanapaq

Alwirhas tarpuymanta qillqanapaqqa; ñawpaq punchawtam yachachiq warmakunata kamachiqqa, tayta mamanku tapumunankupaq.

Yachachiq warmata kunata tapun: ¿Imatam qillqasun?, ¿imapaqtaq qillqasun?, ¿pipaqtaq qillqasun?

Qillqa qispichinanpaq warma masinwan rimaspa yachasqankuta yuyaymananku.

Alwirhas tarpuymanta yachasqankuta qillqanku.

Qillqayta tukuspa ñawichanku, pantasqanta yachachiqa yanapakuyninwan allichen.

Yachachiq tapun:

- ¿Imatam qillqarqanchik?
- ¿Ima nichkantaq qillqasqaykipi?

- ¿Maypitaq nichkan alwirhas tarpuymanta?
- ¿Allintachu qillqarqanki?
- ¿Imapaqmi alwirhas tarpuymanta qillqarqanki?
- ¿Mana qillqaptiki imataq kanman?

Maytupa nisqanmanhina ruran.

Yachasqanta qillqan.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapiwan, qillqanawan.

Alwirhas tarpuymanta yachasqaykita qillqay.

¿Imamantataq willakuy kasqa?

¿Pitaq maqtachata ritiyarqachisqa?

¿Allinchu, apu Rasu Willka maqtachata ritiyarqachirqa?, chayta qillqay.

●

Sutiy:-----

Runtu paramanta willakuyta uyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Yachachiq, runtu paramanta willakuyta hatun rapipi qillqaspa, warmakunapaq ñawinchan.

Runtu paramanta

(willakuy)

Huk maqtachas mamanta mana yanapaqchu. Chayta qawaspas apu Rasu Willka maqtachaman rikuriykuspa kayhinata nisqa: —Kay yakuwan mamaykipa tarpukuyninta parqurqamunki/ qarparqamunki nispa. Chaysi maqtachaqa yanqa yanqallata parquspa tarpuykunata aswan chaqwaparqusqa. Chayta qawaspas apu Rasu Willkaqa rawrasqa, hinaspas maqtachataqa ritiyarqachisqa. Chaymanta pachas runtu paraqa kawsaykunata chaqwastin purimun.

Yachachiq tapun:

- ¿Imamantam willakuy kasqa?
- ¿Apu Rasu Willka imapaqtaq maqtachaman yaku mamata qawachirqa?

- ¿Imanasqataq apu Rasu Willka maqtachata ritiyarqachirqa?
- ¿Apu Rasu Willka mana maqtachata ritiyarqachiptin runtu para kanmanchu karqa?
- Runtu para chayamuspa kawsaymamakunata imanantaq?
- ¿Allinchu runtu para chayamuynin?, ¿imanasqa?
- ¿Imatam kay willakuy yachachiwanchik?

Maytupa nisqanmanhina ruransunchik.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaq ruranku?

Hatun rapipi qillqawan.

Siqita qawaspa, tapukuyta kutiqichiy hawanpi ruyruta qillqaspa, hinaspa runtu paramanta qillqaspa willakuy.

- parquy= qarpay

Sutiy:

¿Imapaqtaq kawsay mamakunata hallmana?

Imayna llamkanapaq

Kawsaykuna hallmanamanta yachananpaq, warma masinwan yuyaymananku.

Kawsaykuna hallmaymanta yachasqanta willakuspa, imayna ruranamantapas patachan.

Hallmaymanta yachay maskananpaq, pikunatas tapukunqa, imaynata ruraspas kawsaykuna hallmana kasqanta yachanampaq. (ñawpaq simana)

Kawsaykuna hallmaymanta qatipaspa yachamusqanta, chaynallataq yachaywasipa chakranpi hallmaspan yachasqantawan willakuspa, sapakama atisqankumanhina qillqanku, yachachiqninpa yanapakuyninwan. (iskay kaq simana)

Warmapa yachasqanwan, qatipaspa yachamusqanwan chaynallataq yachay

wasipa inkillpi hallmaspa yachamusqatawan tinkuchispa, yachayninta chuyanchanqa, hinaspa willakun. (kimsa kaq simana).

Tayta mamanta kawsay mamakuna hallmasqankumanta tapunqaku.

Yachay wasipa chakranpi tarpusqan kawsaymamata hallmaspa yachanqaku.

¿Pikunataq yanapakunku?

Tayta mamanku, kuraq tayta mamanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi, kikinpa wasinpi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Hatun rapiwan, qillqanakunawan.

Uywaspa qawasqaykimanhina hallmasqayki kawsaymamata siqispa willakuy.

Yuyu pikantita yanusun

Kanan:

Nawus yuyu, wira, papa, siwulla, kachi, kuminu, aqus, uchpa

Yanuynin:

1. Uchpata yakupi nuyuchispa chumay.
2. Mankata tuykuspa/churkuspa, liqya yakuta qunichiy/quñichiy
3. Nawus yuyuta mayllaspa manka tinpuqman hinay, waqtanpiñataq papata yanuy.
4. Chayarquptin yuyuta kurpay, papata tillpay.
5. Mankaman wirata hinaspa tiqtichiy siwullata, aqus kutata, kuminuta, kachinta tupachistin.
6. Allin tiqtisqaman aslla yakuta hinaspa yanuy papa llapita, yuyuntinta.
7. Chayarquptin mutichayuqta mikusunchik.

Sutiy:

Yuyu pikantita yanukusunchik

Imayna llamkanapaq

Yuyu pikanti / yanusun

Kanan:

Nawus yuyu, wira, papa, siwulla, kachi, kuminu, aqus, uchpa.

Yanuynin:

- * Uchpata yakupi nuyuchispa chumay.
- * Mankata tuykuspa/churkuspa, liqya yakuta qunichiy/quñichiy.
- * Nawus yuyuta mayllaspa manka timpuqman churay, waqtanpiñataq papata yanuy.
- * Chayarquptin yuyuta kurpay, papata tillpay.
- * Mankaman wirata churaspa tiqtichiy siwullata, aqus kutata, kuminuta, kachinta tupachistin.

- * Allin tiqtisqaman aslla yakuta churaspa yanuy papa llapita, yuyuntinta churay.
- * Chayarquptin mutichayuqta mikusunchik.

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Aqusta tillpan, papata tillpaspalla lapin, uchpata nuyuchin.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Mankawan, wisllawan, aysakuwan, matiwan, uchpawan.

Latupi yuyu pikantita yanuyanta siqiy, hinaspa willakuy.

A large, empty rectangular box with a blue border, intended for drawing or writing.

Sutiy:

Atuqmantawan uwiamantawan pukllasunchik

Imayna llamkanapaq

Kay pukllaypiqa warmi, qari warmakunam pukllanku.

Uwiamantawan atuqmantawan

(Pukllay)

Pukllaynin.

- * Warmakuna waskillawan muyuta ruraspa ukunman churakunqaku, kanchapi uwiha tukuspa.
- * Allquñataq kancha punkupi puñunqa, hinaspataq hamuptin, anyakunqa.
- * Atuqñataq, kanchamanta karupi puñunqa.
- * Uwihakunataq takistin tapunqa: atuq imata rurachkanki nispa.
- * Tapusqanmanhina, atuqqa kutichinqa: rikchapakuchkanim, hatarichkaniñam, mayllakuchkanim, pachakuchkanim, hamuchkani mikuqniki nispa.
- * Uwihakunataq, atuq hamuptin, kanchamanta llusqispa ayqinqaku, atuqñataq qatikachanqa huk uña hapinankama.

Taki.

Puñusun kanchapi, atuq mana kaypi kanankama.

Maytaq, maytaq waska chupa atuq, maytaq maytaq sunka chuñu atuq.

- ¿Atuq imata rurachkanki? Atuqqa kutichinqa: rikchapakuchkani nispa. Kaqmanta takingaku.
- Puñusun kanchapi, atuq mana kaypi kanankama.

- Maytaq, maytaq waska chupa atuq, maytaq maytaq sunka chuñu atuq.
- ¿Atuq imata rurachkanki? Atuqqa kutichinqa: hatarichkaniñam nispa.
- Kaqmanta takinga, kaqmanta tapunqa.
- Pukllayqa tukunqa, atuq huk uñata hapispa wasinman kutikuptin, uwihakunañataq atuqmanta lluptispa chiqiruptin.

Yachachiq tapun.

- ¿Imapitaq pukllarqanchik?
- ¿Atuq chayaraqamuptin, kanchapi uwihakuna imatataq ruraraqaku?
- ¿Atuq uwihata hapirqunmanchu karqa?
- ¿Mayqan uñatataq atuq hapirqunman karqa?, ¿Imanasqa?
- ¿Uwihakuna maymantaq ayqinmanku karqa?
- ¿Mana uywakuna kaptin imatataq atuq mikunman?

Maytupa nisqanmanhina rurasunchik.

Llapallanku pukllanku.

¿Maypim ruranku?

Yachay wasipa pampanpi.

¿Imakunawantaaq ruranku?

Waskillawan mana chayqa qaytuwan.

Atuqpa uwiha hapisqanta siqispa willakuy.

Sutiy:

Yachasqanchikkunamanta yuyarisunchik

Imayna llamkanapaq

Warmachakunawan muyuchapi tiyaspa, killantin llamkasqanchikmanta tapukunakuspa yuyarisunchik.

- ¿Maykunapin purirqanchik?
- ¿Pikunawantaq rimarqanchik?
- ¿Imakunawanmi llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam yacharqanchik?
- ¿Allintachu llamkarqanchik?
- ¿Imakunatam allichachwan?

Llamkasqankumanta yuyarispa warmakunapa rimasqankuta qillqasunchik, chayhinallataq sapakama siqinqaku.

Warmakuna atisqanmanhina qillqanku maytupi killantin aswan sumaq rurasqankuta, siqispa llimpin, hinaspa willakunku.

Llamkaykunapaq maytukuna

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Makiyta mayllikuni	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Kiruyta muqchikuni	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

Qali kawsanapaq

Makiyta mayllikuni

Imayna llamkana

- ✦ Sapa punchaw makiykita mayllikunaki.
- ✦ Mikuynaykipaq makiykita mayllikunaykipuni.
- ✦ Ispana wasimanta lluqsimuspa makiykita mayllakunayki.
- ✦ Sapa punchaw, kiruykita muqchikunayki
- ✦ Mikuyta tukuspa muqchikunayki.

**Kay ruraykunata sapa punchaw huntachisqaykita, mana huntachisqaykitapas imawanpas siqiy.
Sapa punchaw rurasqaykita imawanpas siqiy.**

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Qupata qupa churanaman churasunchik	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Imatapas waqaychasunchik	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

Allin kawsay

Qupata qupa churanaman churasunchik

Imayna llamkana

- ✦ Ima qupatapas rikunki chayta uqarispas qupachuranaman churanayki.
- ✦ Wasikipas, yachay wasikipas munay rikukunam.
- ✦ Ima pukllana uqarisqaykita kaqta churapuy, waqaychapuy ima.
- ✦ Wasikipipas imatapas allin waqaychayta yachanayki.

Kay ruraykunata sapa punchaw huntachisqaykita, mana huntachisqaykitapas imawanpas siqiy.

Sapa punchaw rurasqaykita imawanpas siqiy.

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Napayukusunchik	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Añaychaykuspa imatapas chaskiykusunchik	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

Allin kawsay

Napaykukusunchik

Imayna llamkana

- ✦ Ayllupi, piwanpas tupaspa napaykukunayki.
- ✦ Yachay wasiman napaykukuspa chayamunayki.
- ✦ Kuraqkunataqa napaykunaykipunim.
- ✦ Wasiykipi, imatapas añanchaykuspa utaq urpiy sunquy nispa chaskikunayki.
- ✦ Yachay wasipi qali warma mikunata, upyanata añanchaykuspa chaskikuy.
- ✦ Piña imatapas quykusuptiykiqa añanchaykuypuni.

**Kay ruraykunata sapa punchaw huntasqaykita, mana huntasqaykitapas imawanpas siqiy.
Sapa punchaw rurasqaykita imawanpas siqiy.**

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Makita rimanapaq uqarina	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

HUNTAYKUNA	Sapa punchaw imayna huntasqay					Imaynam rurayniy
Yanapanakuspa kawsakunanchik	Killachay	Atipachay	Quyllurchay	Illapachay	Chaskachay	
						

Allin kawsay

Makita rimanapaq uqarina

Imayna llamkana

- ✦ Pipas rimaptin allinta uyarinayki.
- ✦ Rimanaykipaqqa makiykita uqariy.
- ✦ Llapallanchik rimaspaqa manam allintachu uyarinakusun.
- ✦ Ayllu masim kankichik, imaynam tayta mamaykichik aynipi llamkanku, chaynallam qamkunapas yanapanakunaykichik.
- ✦ Uchuy wawakunata munayta yanapanaykichik.
- ✦ Wasipipas tayta mamata, imallatapas yanapanaykichik.

**Kay ruraykunata sapa punchaw huntasqaykita, mana huntasqaykitapas imawanpas siqiy.
Sapa punchaw rurasqaykita imawanpas siqiy.**

Kawsayniymanta Willaskayki

Ñuqam kani

Sutiyyqa:

Munasqay Mikunakuna

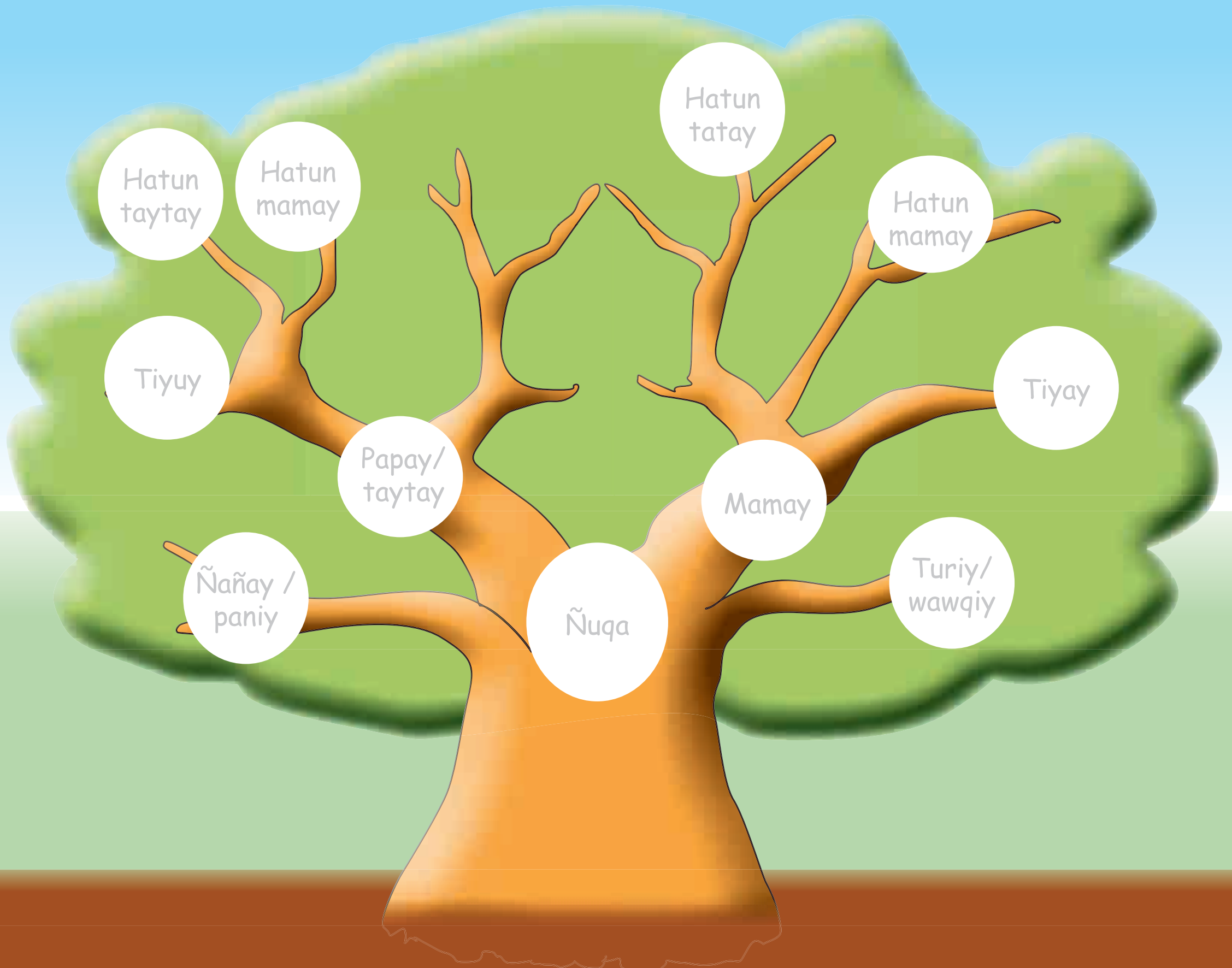
Paykunam tayta mamay

Taytay

Mamay

Aylluyta riqsichisqayki

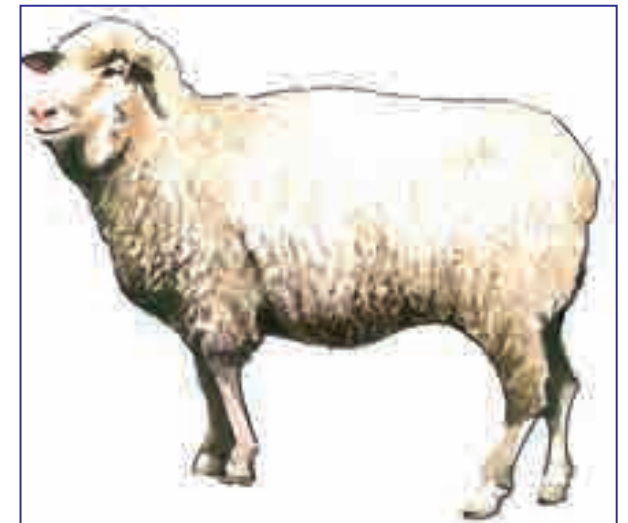
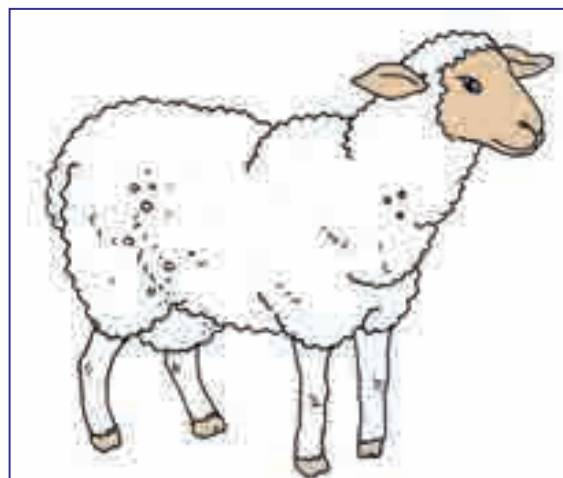
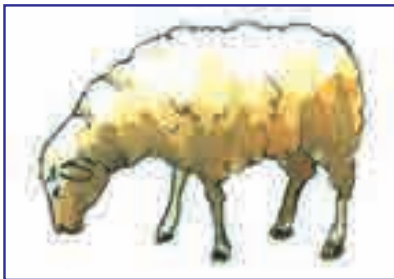
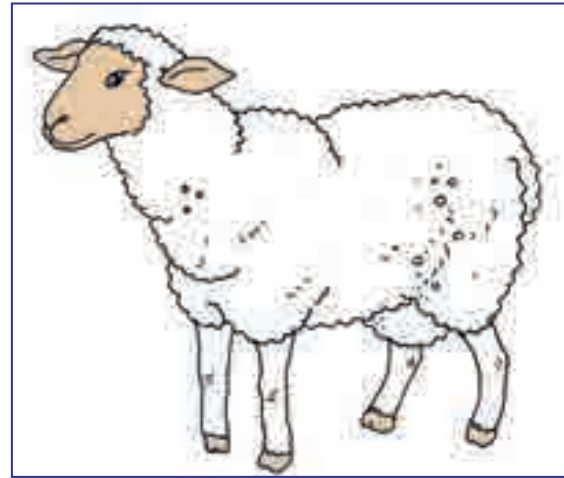
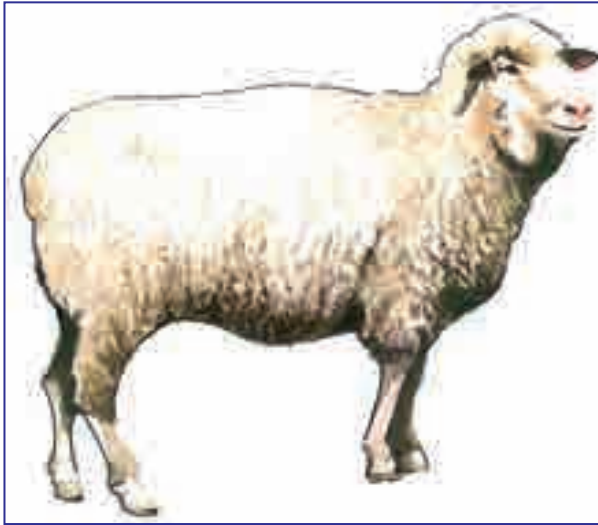
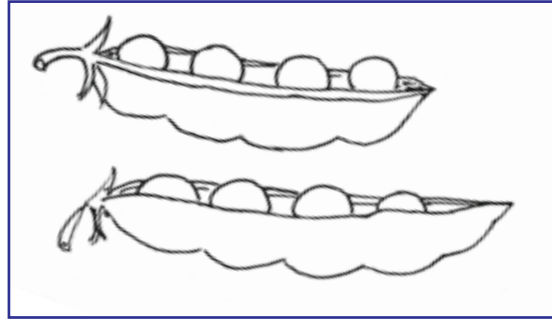
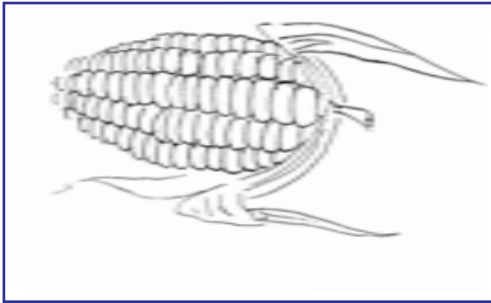

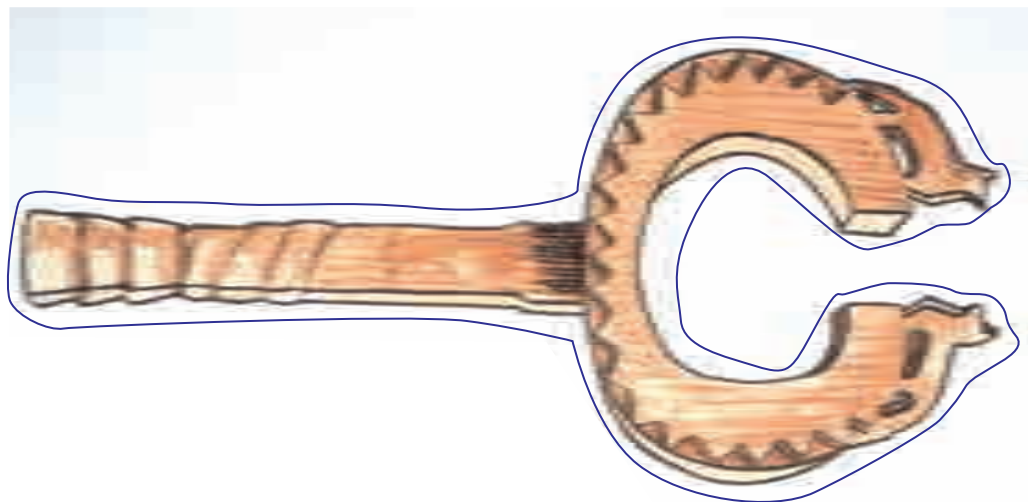
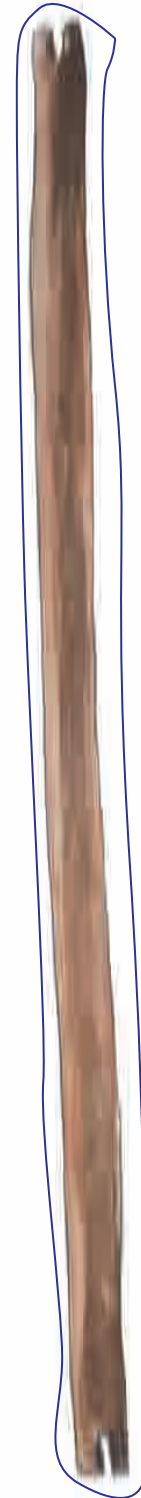
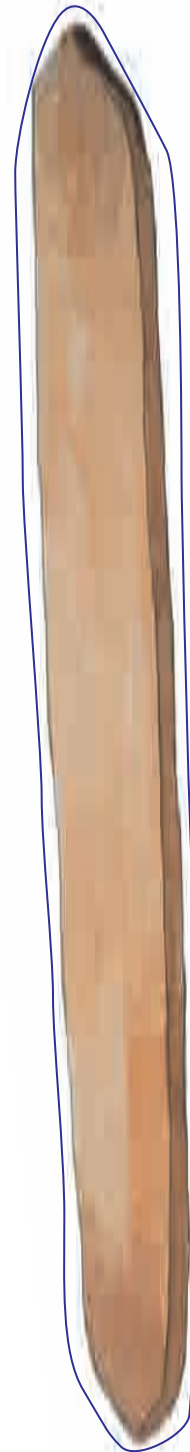
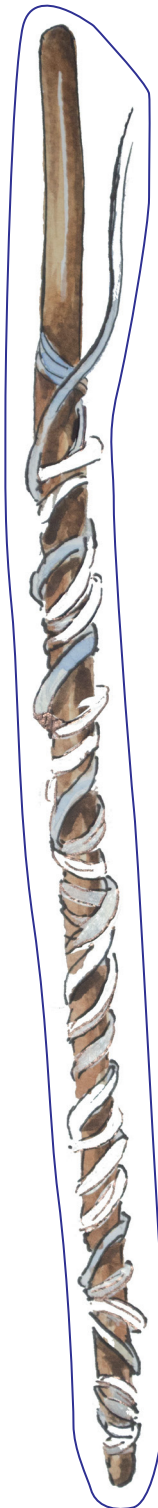

Munasqay pukllanakuna

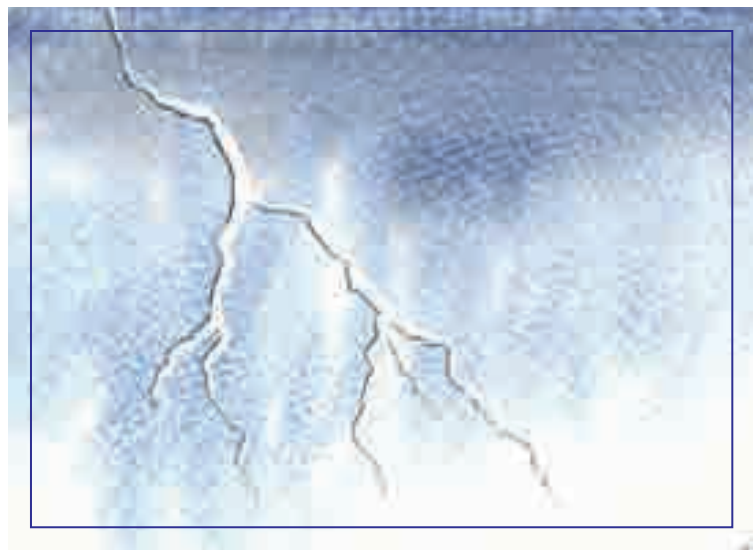
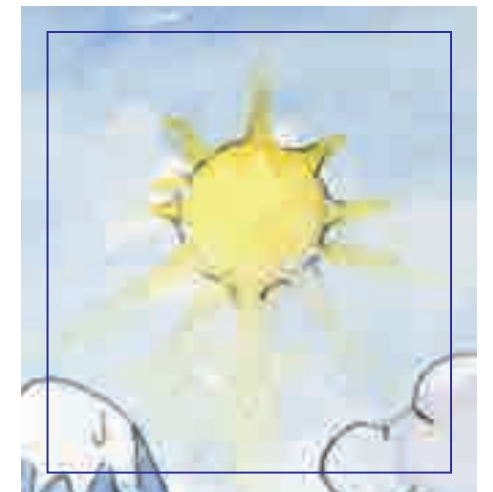
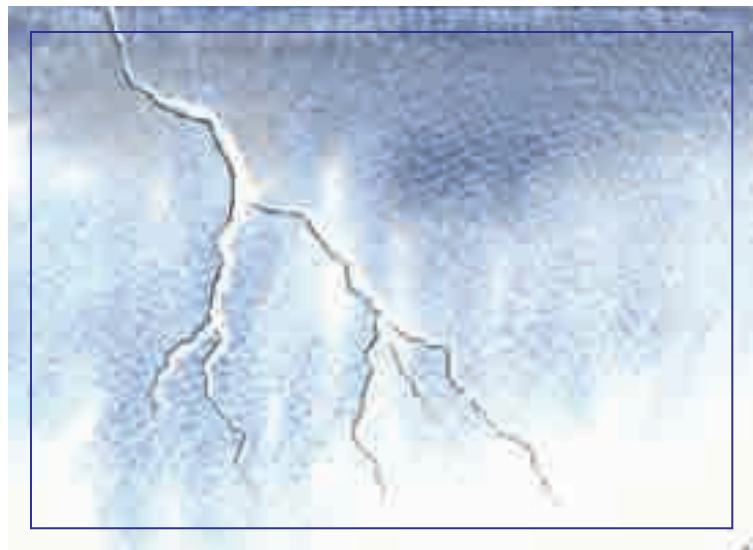
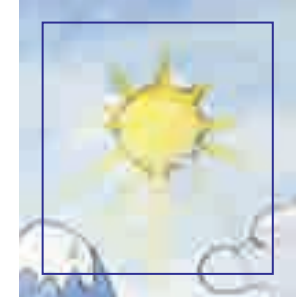
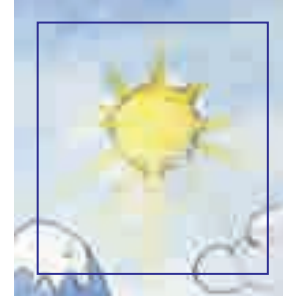

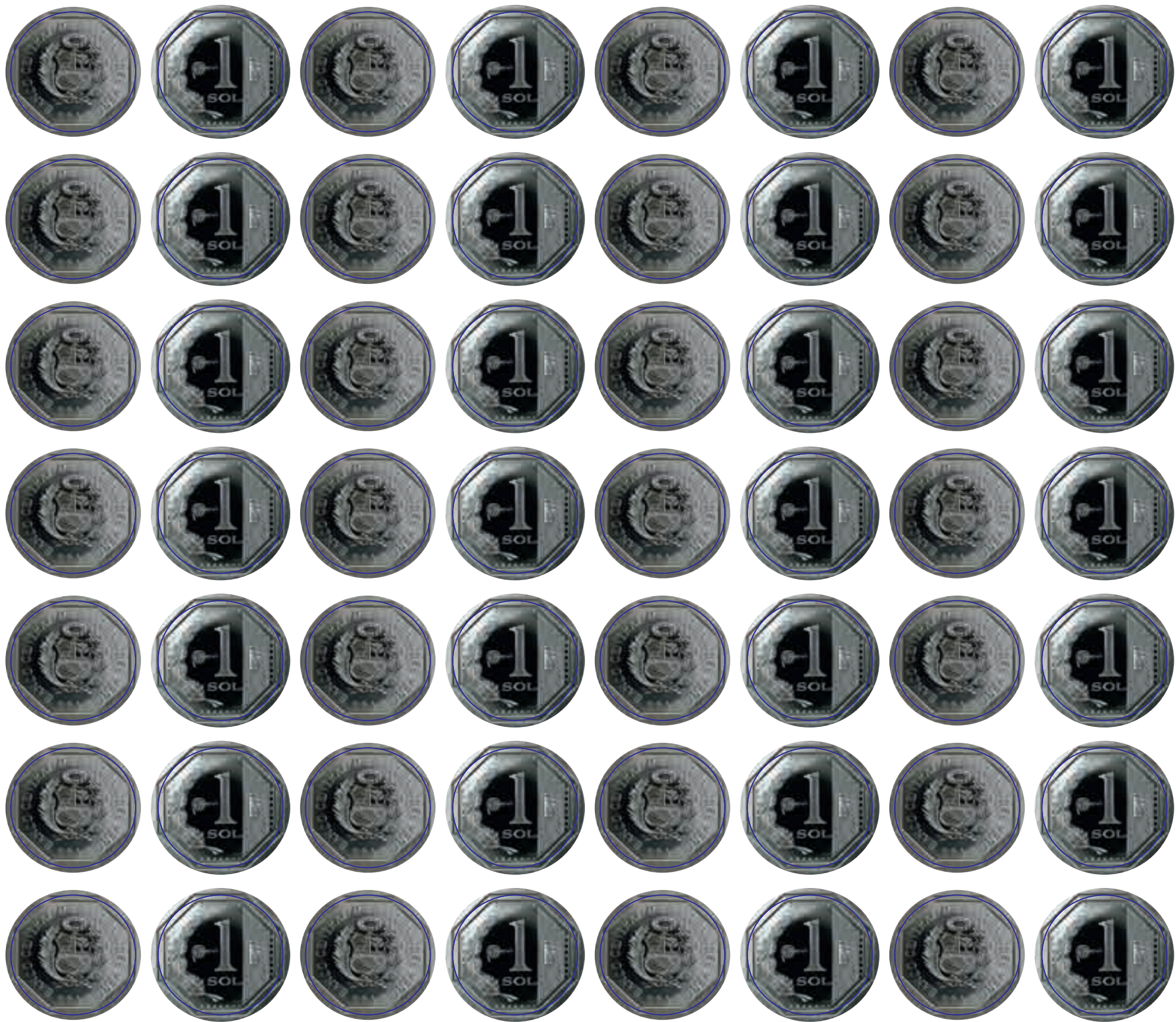

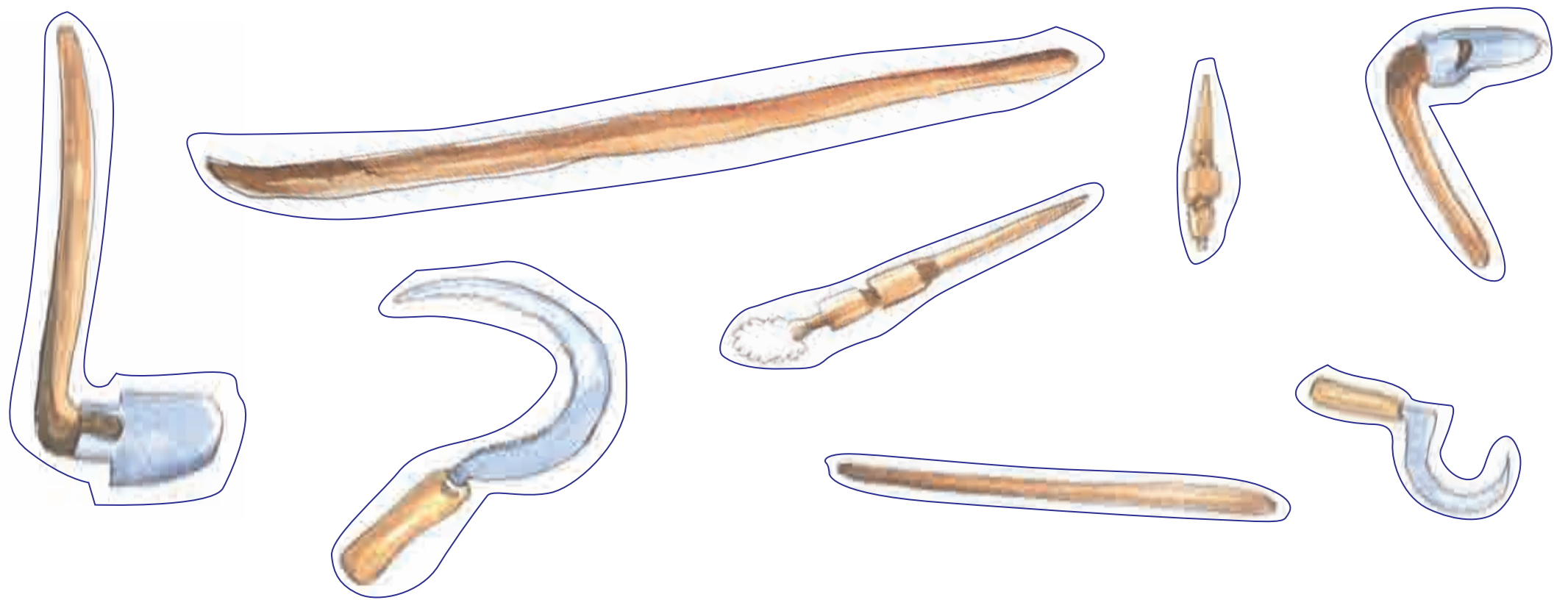

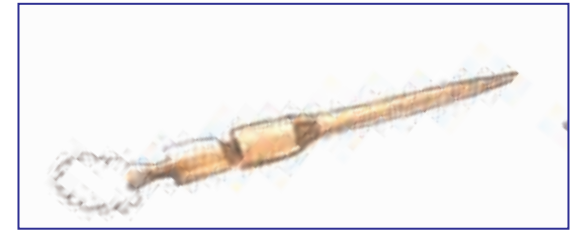

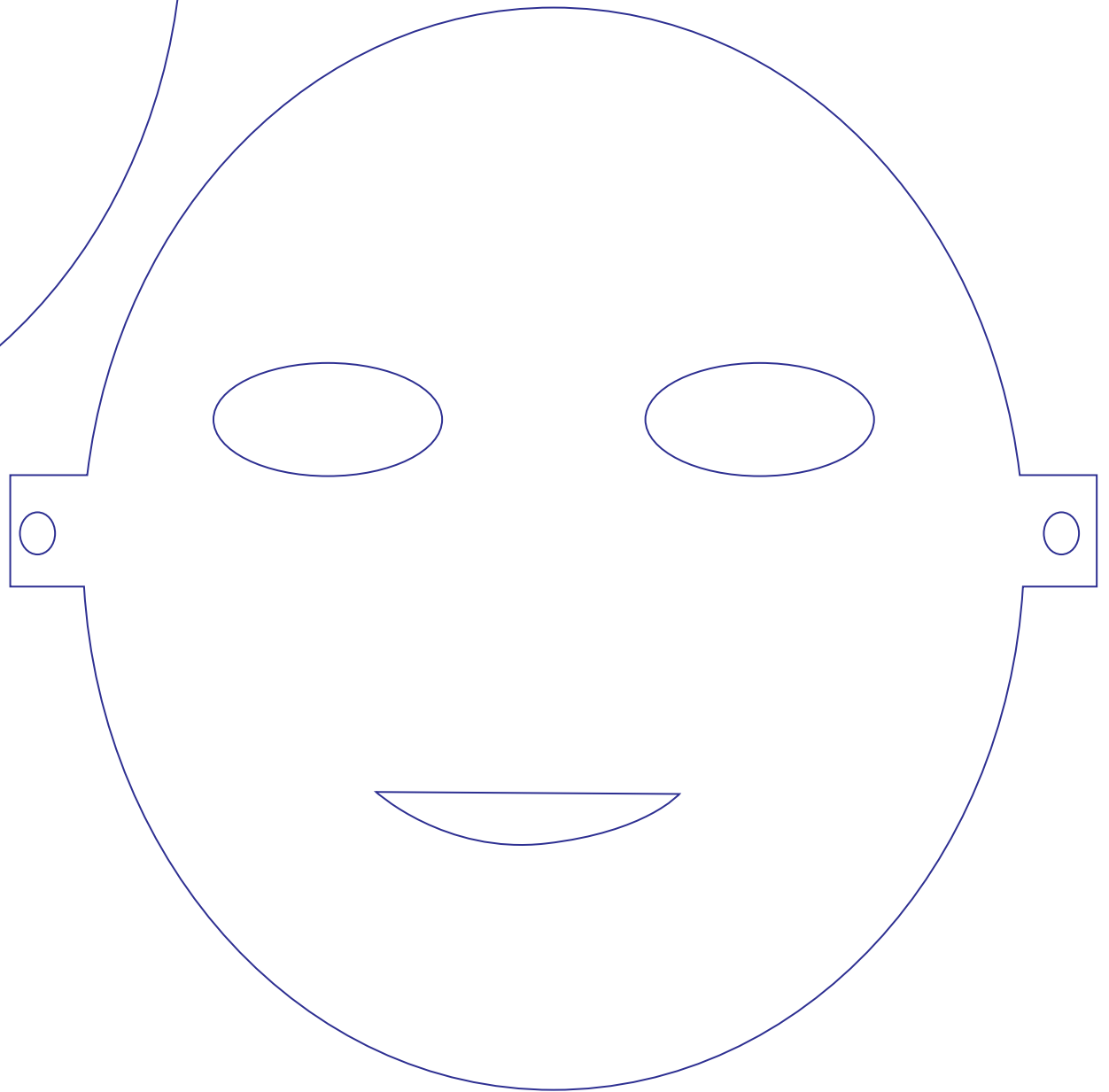
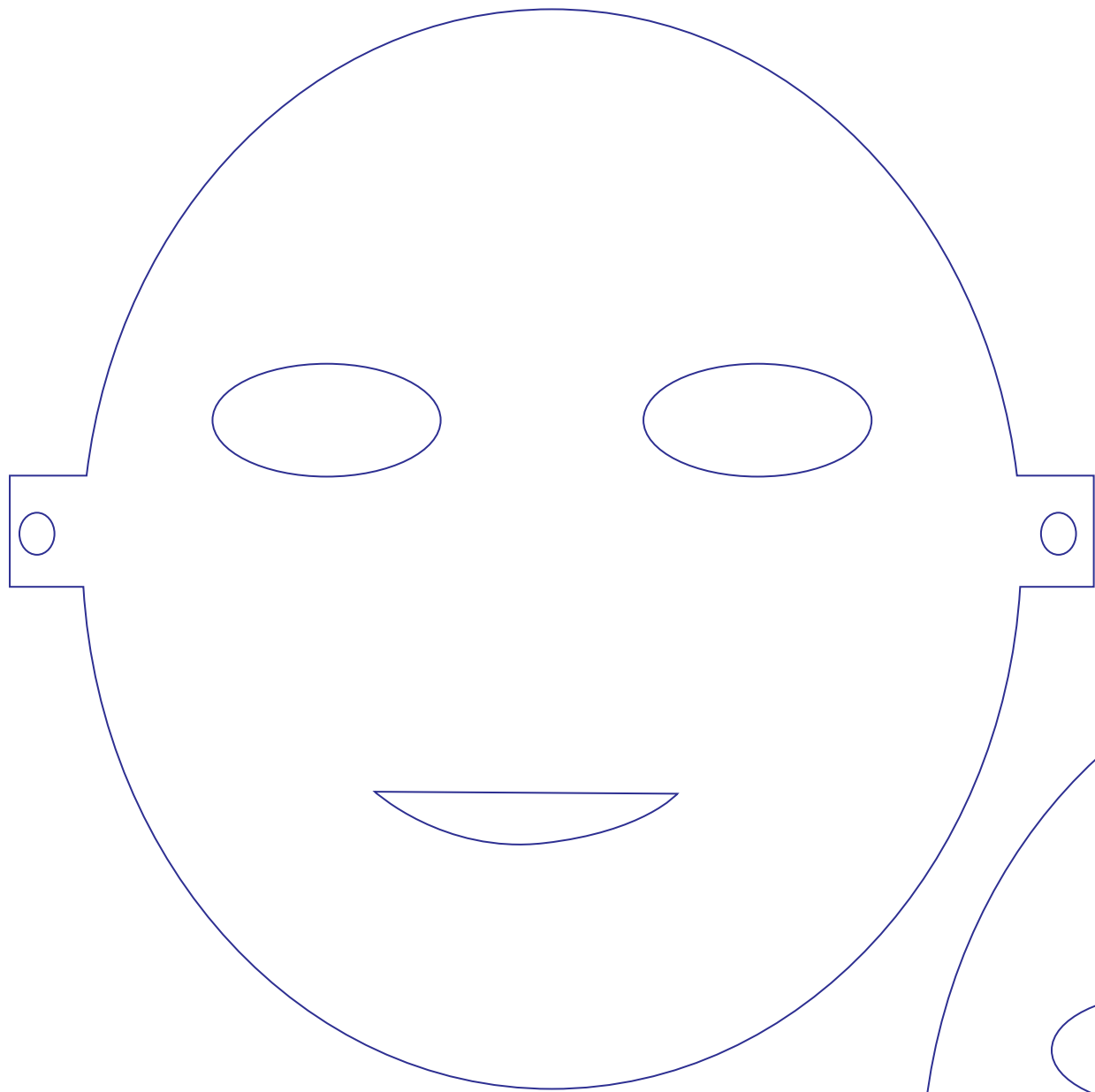

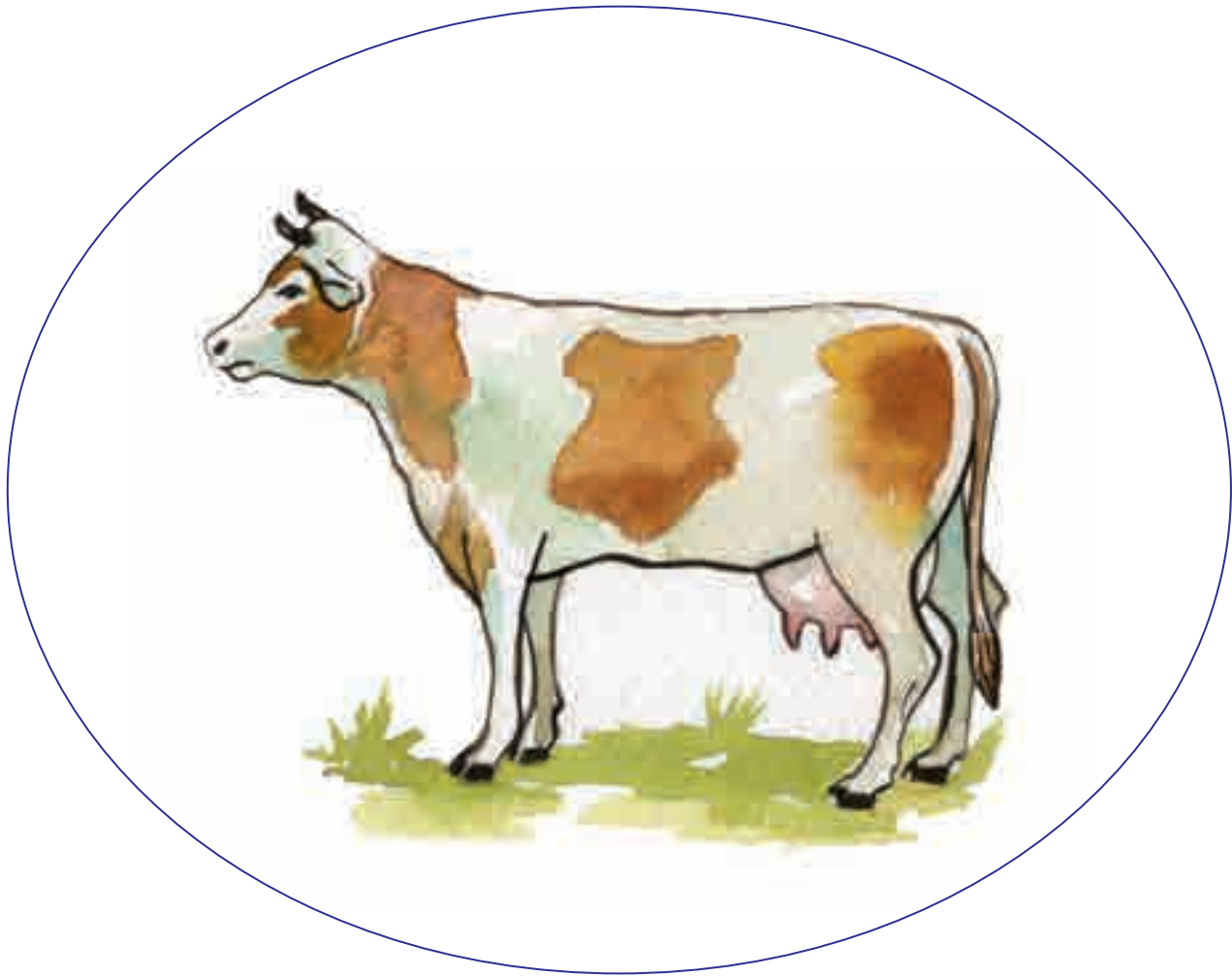

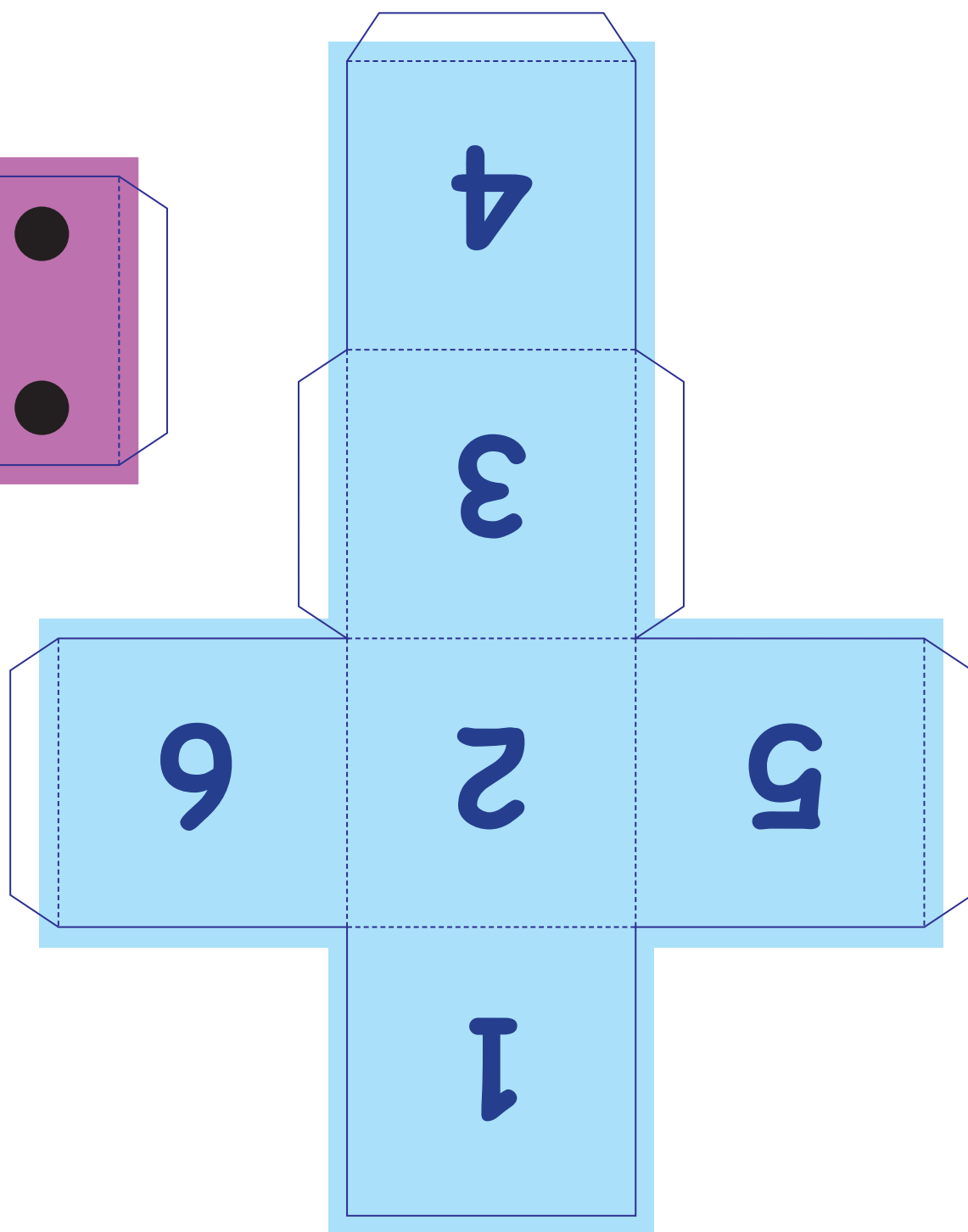
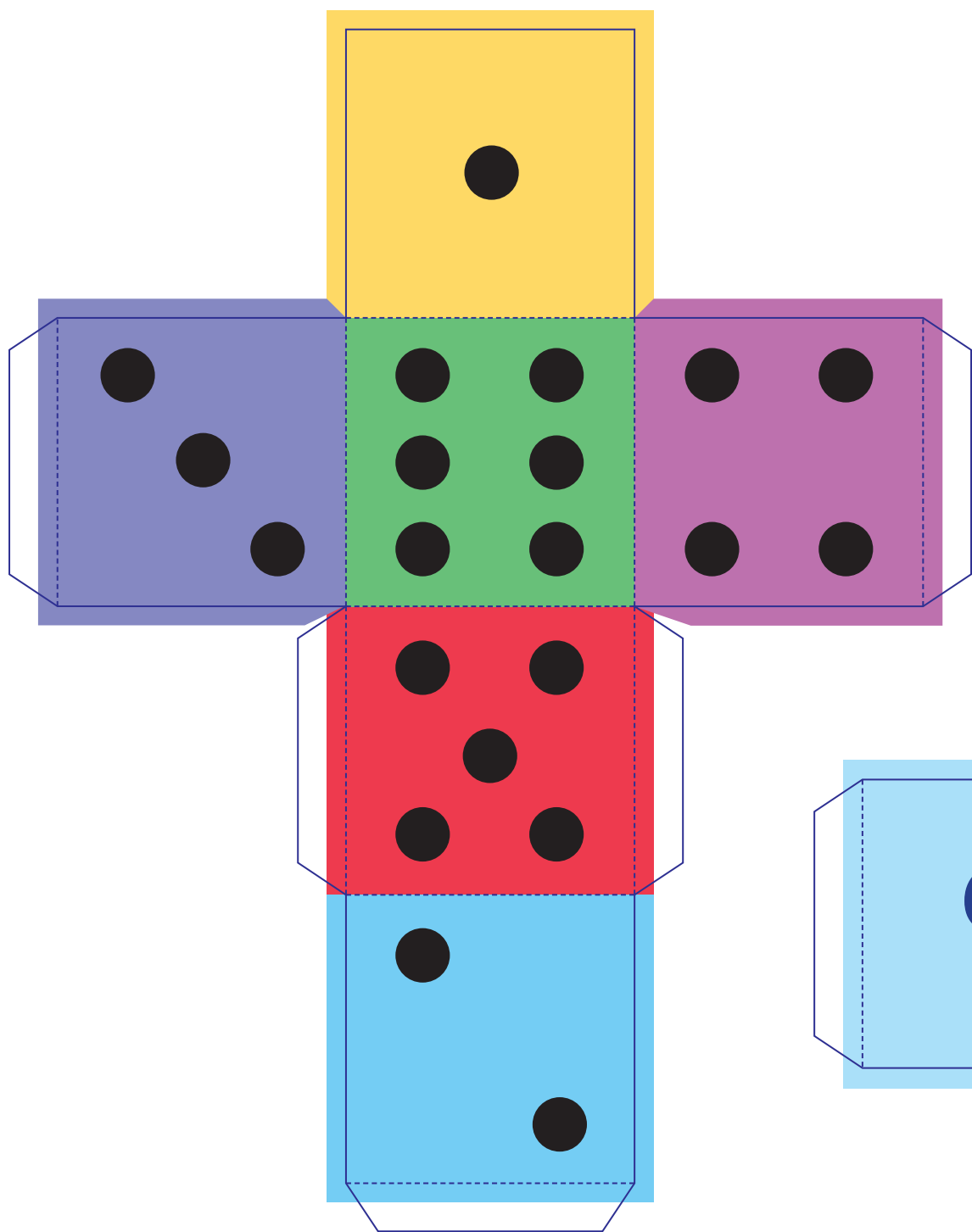

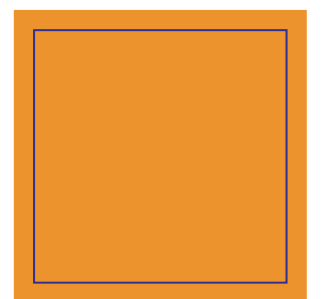
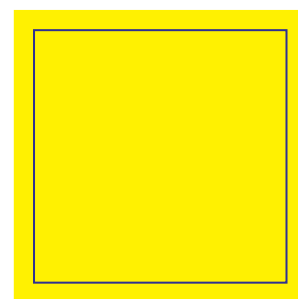
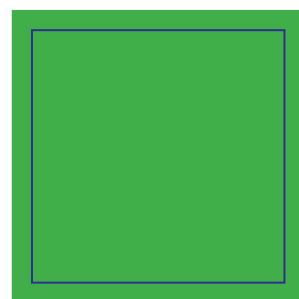
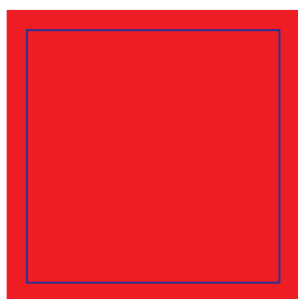
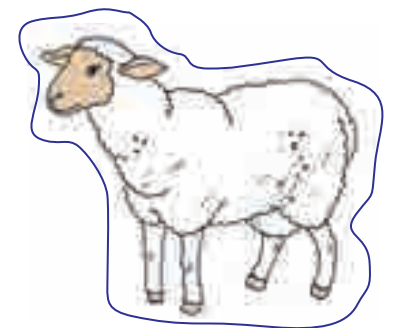
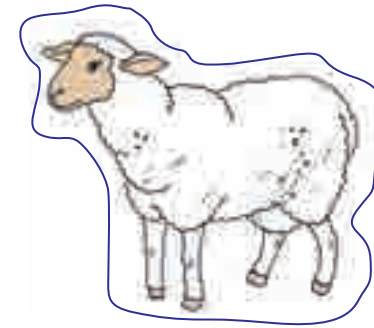
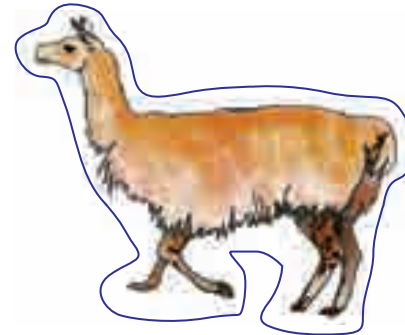
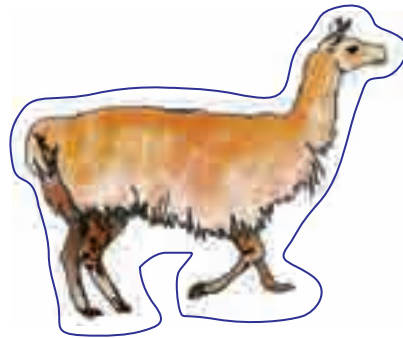
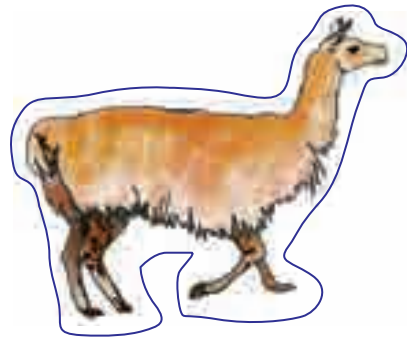
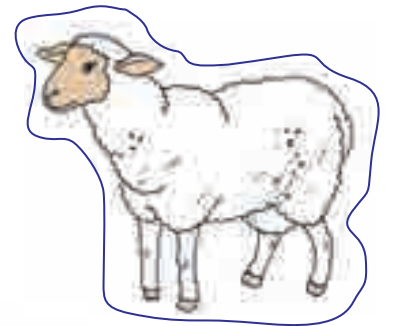
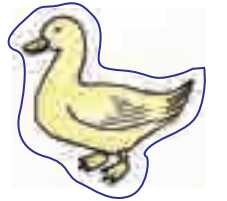
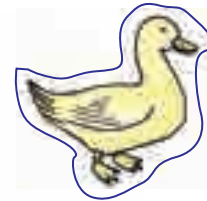
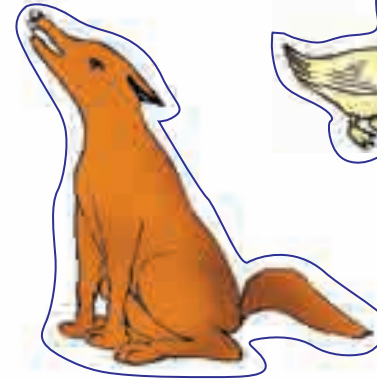

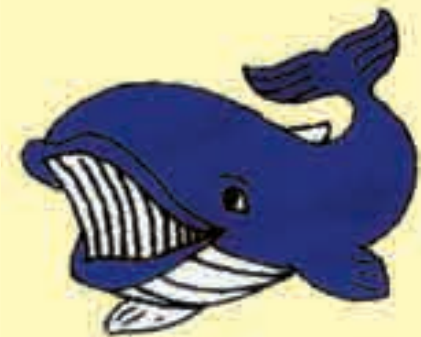
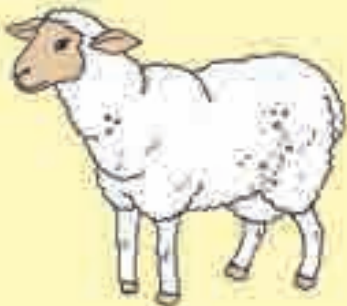
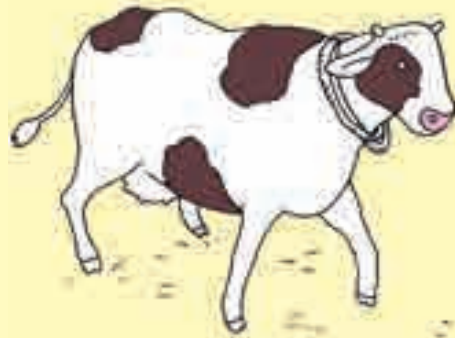
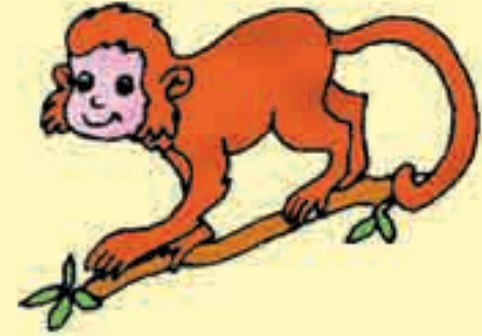

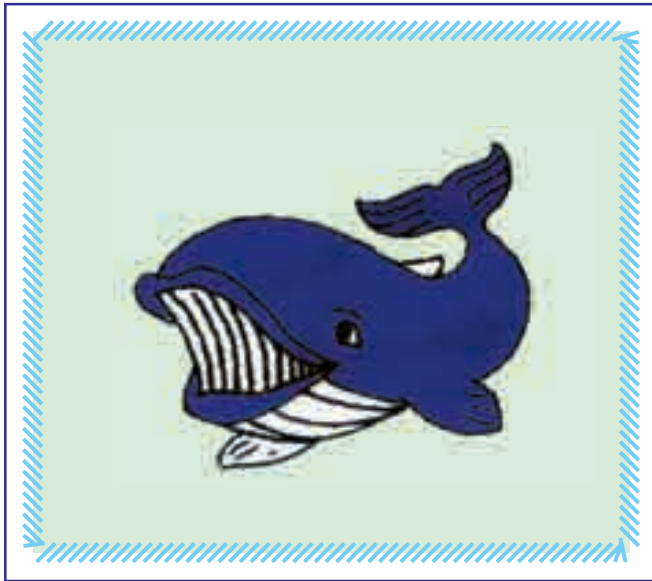
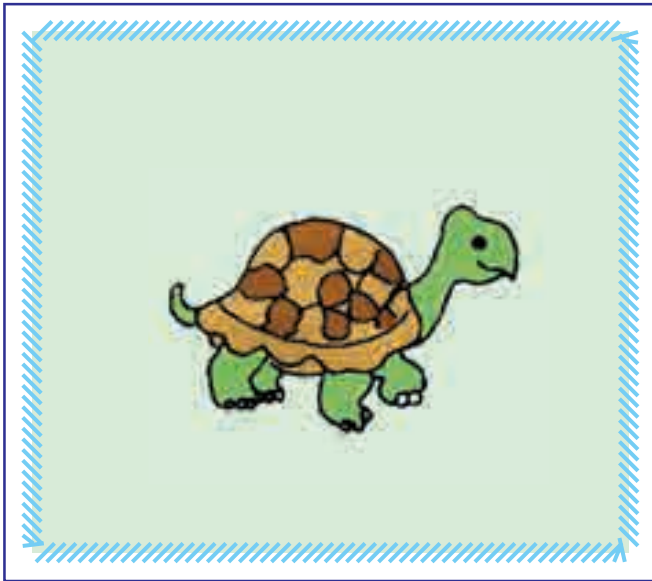
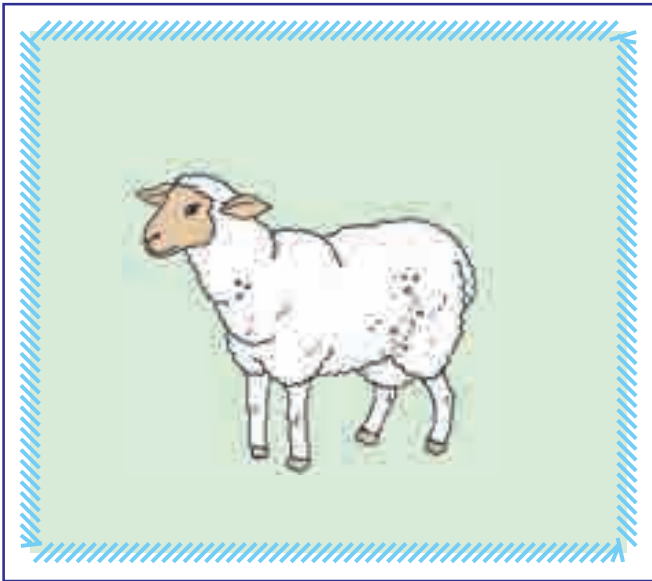
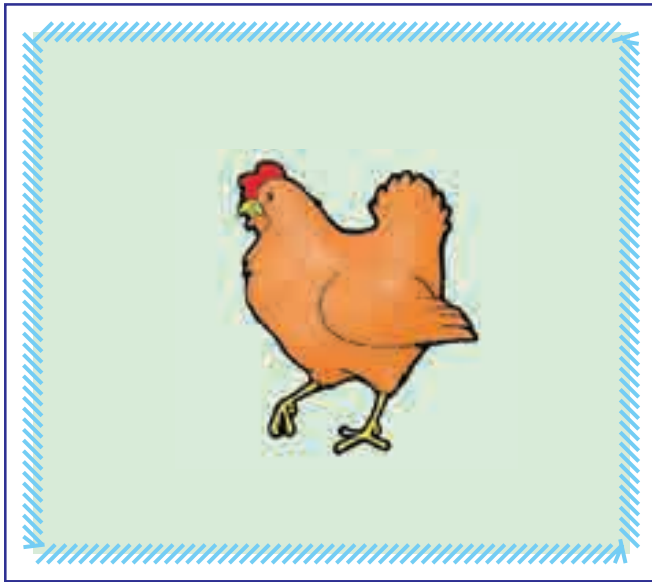
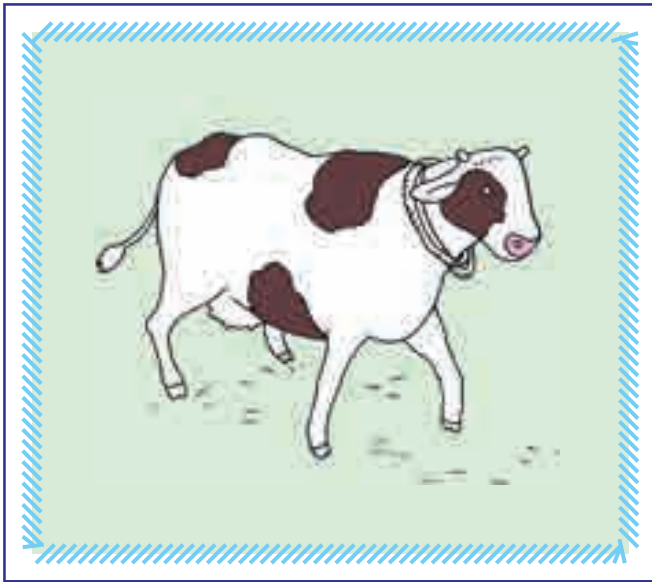
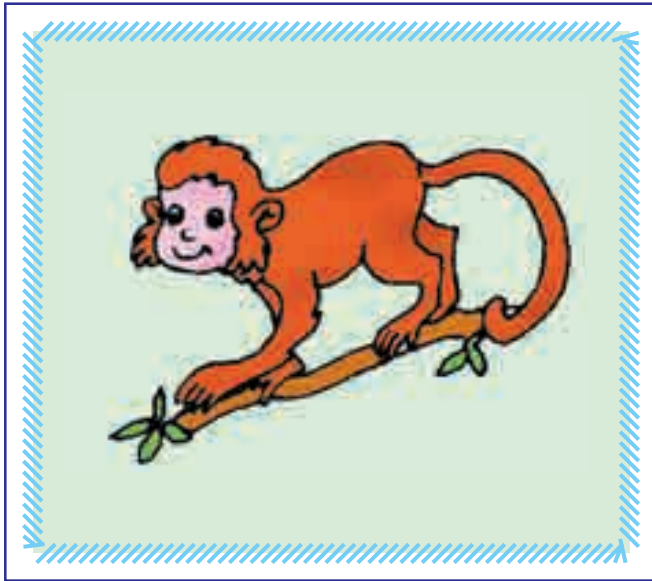

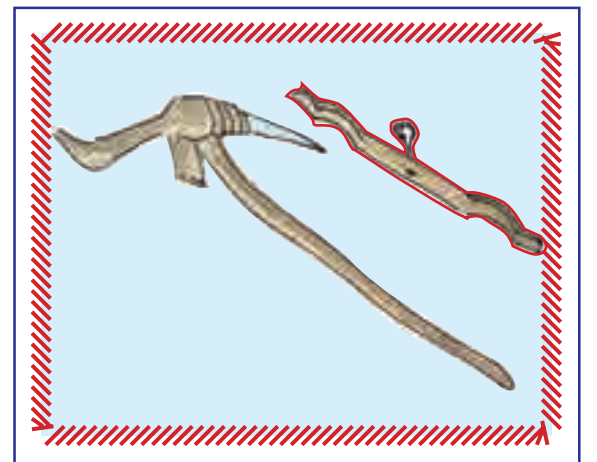
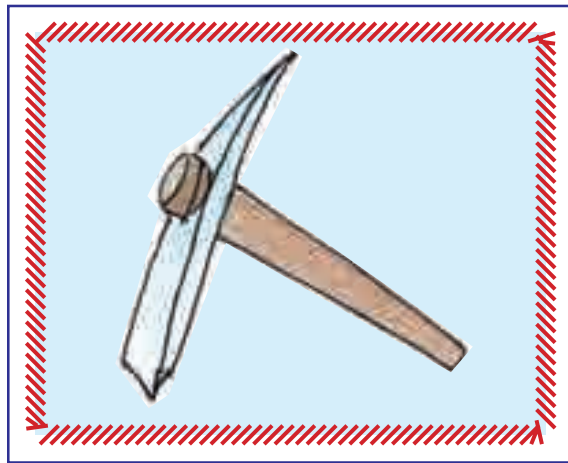
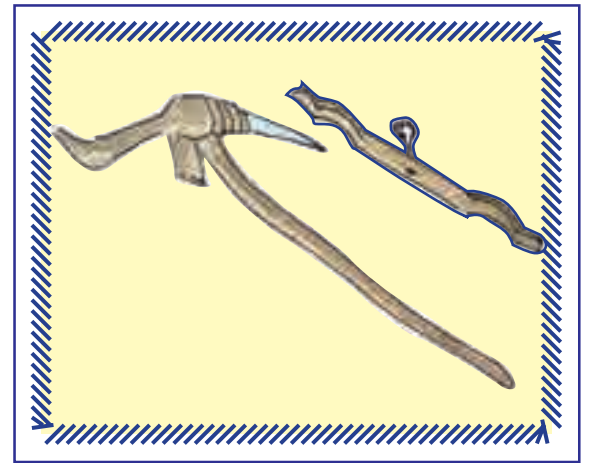
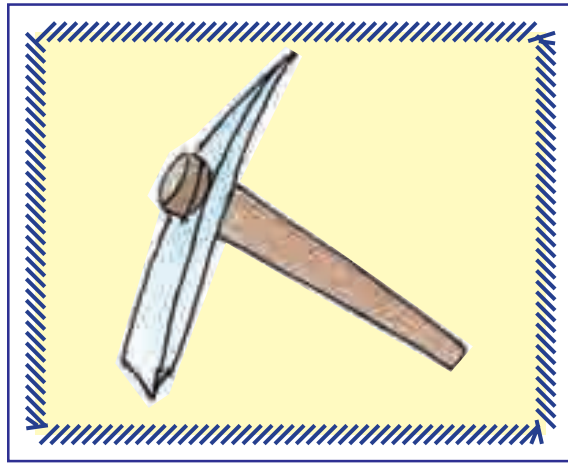
Siqikunawan Pukllasunchik

TUPANACHISPA PUKLLASUNCHIK

1

2

3

4

5

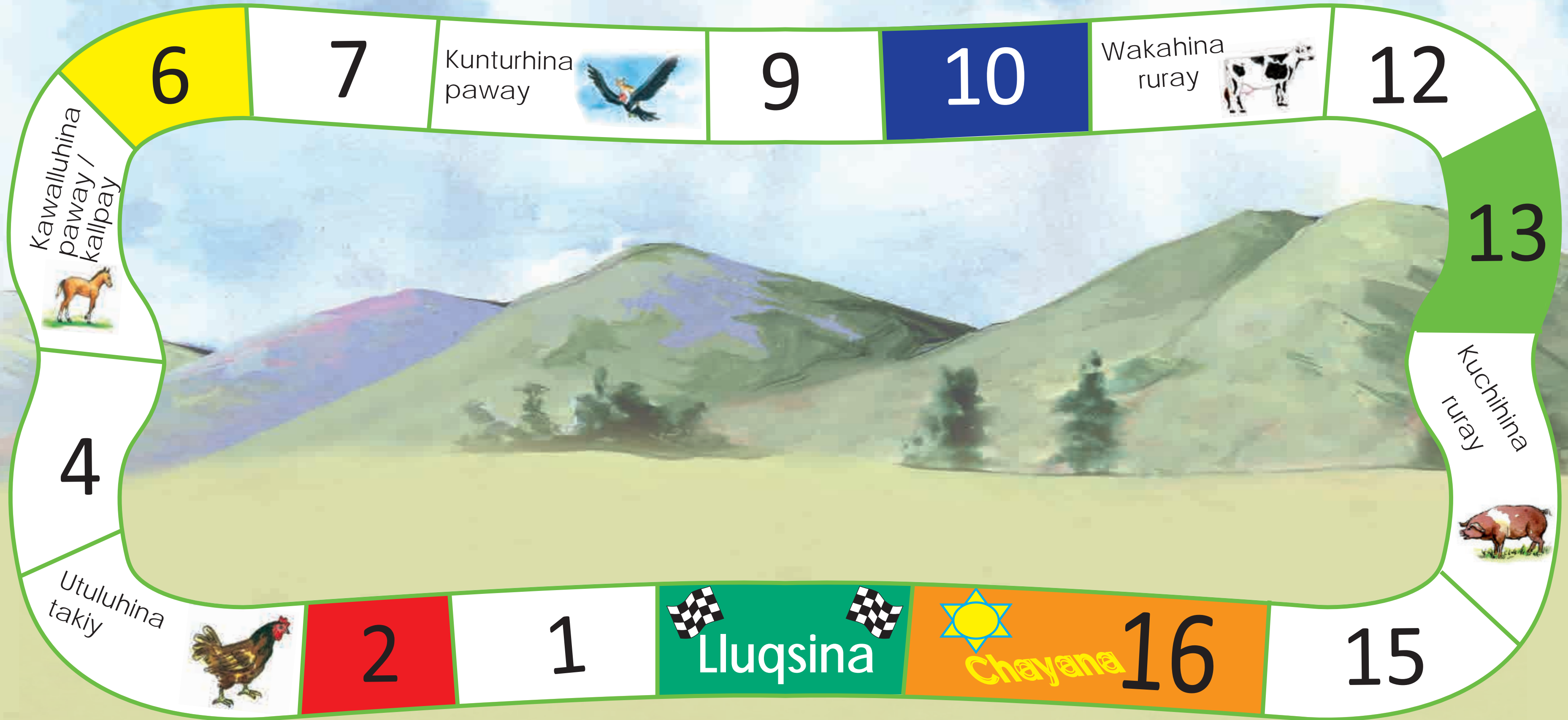
6

7

8

9

Sutiy:

Hinatam pukllasunchik

Pukaman chayaspa, kimsa puriyta ñawpaqman puriy. Nisqanmanhina ruray

Qillumán chayaspa, iskay puriyta ñawpaqman puriy. Nisqanmanhina ruray.

Qumirman chayaspa huk puriyta qipaman kutiy. Nisqanmanhina ruray.

Anqasman chayaspa, iskay puriyta qipamanan kutiy. Nisqanmanhina ruray.

